

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Geopolitika Saúdské Arábie: Analýza politiky

regionální mocnosti

Bc. Vladimír Čeněk

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Geopolitika Saúdské Arábie: analýza politiky
regionální mocnosti
Bc. Vladimír Čeněk**

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za odborné vedení, věcné rady, ochotu, trpělivost i čas, který mi věnovala v průběhu zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod	1
1 Vymezení základních pojmů.....	6
1.1 Koncept moci	7
1.2 Koncept regionu	14
1.3 Koncept regionální mocnosti	16
2 Vymezení regionu Blízkého východu	20
3 Mocenské postavení a zdroje moci Saúdské Arábie	24
3.1 Geografické předpoklady mocenského postavení Saúdské Arábie	24
3.2 Ekonomické kapacity Saúdské Arábie	28
3.3 Demografické kapacity	31
3.4 Vojenské kapacity	33
4 Cíle zahraniční politiky Saúdské Arábie	40
5 Zahraničně-politické chování Saúdské Arábie	44
5.1 Role Saúdské Arábie v arabsko-izraelském konfliktu	44
5.2 Saúdská Arábie a irácko-iránský konflikt.....	50
5.3 Zapojení Saúdské Arábie do války v Perském zálivu	51
5.4 Soupeření Saúdské Arábie a Íránu na Blízkém východě.....	52
5.5 Obrana statu quo na Blízkém východě po arabském jaru	56
Závěr	62
Seznam literatury.....	67
Seznam internetových zdrojů.....	74
Resumé.....	90
Přílohy.....	92

Úvod

V mezinárodním prostoru hrají v současné době čím dál větší roli silní regionální aktéři. Tyto regionální mocnosti sice stále žijí ve stínu mocností světových, jakými jsou v současné době například Spojené státy americké, Velká Británie či Ruská federace, zároveň však citelněji ovlivňují mezinárodní dění a hlásí se o své slovo i v nejrůznějších mezinárodních organizacích. Mezi tyto silné regionální aktéry, kteří se těší dominantnímu postavení ve svém regionu, můžeme řadit například Brazílii, Jihoafrickou republiku, Indii nebo Čínu (Buzan – Wæver 2003: 31). Země, které aspirují na tuto pozici, však můžeme hledat také v regionu Blízkého východu. Těchto silných regionálních aktérů tu můžeme najít hned několik: Turecko, Egypt, Írán, Saúdskou Arábii nebo Izrael (Beck 2014: 4; Buzan – Wæver 2003: 31).

Blízký východ patří dlouhodobě k nejvýznamnějším světovým regionům. Je tomu tak z několika důvodů. Má velice strategickou polohu a vyskytuje se v něm celá řada důležitých škrťících bodů, jakými jsou například: průlivy Bospor a Dardanely, oddělující Černé a Marmarské moře, respektive moře Marmarské a Egejské; Hormuzský průliv, který se nachází mezi Perským a Ománským zálivem; průliv Báb al-Mandab mezi Rudým mořem a Adenským zálivem nebo Suezský průplav spojující Rudé a Středozemní moře (Guzansky – Lindenstrauss – Schachter 2011: 1–14). Zároveň státy, které do tohoto regionu spadají, bývají z geopolitického pohledu hodnoceny coby významní aktéři mezinárodního systému. Je tomu tak především, byť ne zcela výlučně, z důvodu vlastnictví obrovských zásob strategických nerostných surovin, zejména pak ropy a zemního plynu. Státy, které vlastní velké zásoby těchto strategických surovin, proto disponují v mezinárodním systému nebývalým ekonomickým vlivem, a to i přes to, že se tyto zásoby strategických surovin mnohdy již ztenčují (Kemp 2016; Oil & Gas Journal 2003; Okogu 2003; OPEC 2018a; Vidal 2005). Již výše zmíněná Saúdská Arábie coby země s největšími zásobami ropy v regionu Blízkého východu (2018a) a zároveň také jedna z největších regionálních ekonomik hraje

zásadní úlohu nejen v regionu samotném, ale i v celosvětovém měřítku. Krom silné ekonomiky, která je založená na exportu nerostných surovin, lze u Saúdské Arábie dlouhodobě pozorovat mohutné investice do zbrojního průmyslu. V současné době se toto ropné království nachází na pomyslném rozcestí. V rámci Vize 2030 (Kingdom of Saudi Arabia nedatováno: 12–38), která má za úkol snížit závislost země na těžbě ropy, diverzifikovat státní ekonomiku nebo restrukturalizovat vzdělávací a turistický sektor, se země snaží také více otevřít světu. Díky některým reformním snahám korunního prince Salmána se obyvatelé Saúdské Arábie dočkali některých sociálních změn, například zrušení nařízení, které ženám zakazovalo řídit motorová vozidla, nebo otevření prvních kin pro veřejnost. Zároveň však v mnohých oblastech zůstává Saúdská Arábie synonymem pro velmi konzervativní absolutistickou monarchii, která nepřikládá dodržování lidských práv příliš velký význam a své kritiky mučí či přímo zabíjí. Příkladem za všechny může být vražda novináře Chášakdžího z podzimu roku 2018 (BBC 2018a).

Saúdská Arábie je důležitým a aktivním aktérem rovněž v regionální politice. Je členem početné řady regionálních integračních projektů a uskupení, jakými jsou například Liga arabských států, Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu nebo Islámská rozvojová banka. Zároveň u ní můžeme sledovat zapojení, ať již přímé či nepřímé, do celé řady regionálních konfliktů, např. občanské války v Jemenu či Sýrii. V poslední řadě také můžeme být svědky snahy některých zemí, zejména rychle rostoucích ekonomik, například Indie nebo Číny, jak usilují o posílení obchodních vztahů se Saúdskou Arábií. Toto se pak děje v kontrastu se v současnosti stagnujícím vztahem Saúdské Arábie se Spojenými státy, které patří již od vzniku království ve 30. letech 20. století k nejbližším partnerům.

Tématem této diplomové práce je geopolitika Saúdské Arábie coby silného regionálního aktéra v rámci regionu Blízkého východu. Geopolitika Saúdské Arábie je ovlivněna mnoha faktory. V první řadě je to samotná

geografická pozice země v rámci regionu Blízkého východu. Za další faktory poté můžeme považovat například jednotlivé mocenské kapacity, kterými země oplývá, a které mají společně s již zmíněnou geografickou pozicí země zásadní vliv na formování její zahraniční politiky. V poslední řadě lze také vyzdvihnout specifickou pozici země v rámci islámského světa. Toto postavení je způsobeno faktem, že se na území Saúdské Arábie nachází dvě z nejsvětějších míst islámu: Mekka a Medína.

Zvolení výše zmíněných témat této diplomové práce jsem učinil z několika důvodů. Prvně je zkoumání silných regionálních hráčů na vzestupu. To je způsobeno mimo jiné faktem, že po rozpadu Sovětského svazu a ukončení studené války se část vědecké obce začala primárně zaměřovat i na mocensky slabší jednotky v mezinárodním prostoru, než byli dva původní hegemoni Spojené státy americké a Sovětský svaz. Současný svět již není nastaven bipolárně jako za dob studené války, ani unipolárně jako v první polovině 90. letech 20. století, kdy byly Spojené státy téměř nezpochybnitelně nejsilnějším aktérem mezinárodního systému (Layne – Schwarz 1993: possum). Layne (1993: 7) však zároveň tvrdí, že unipolarita mezinárodního systému, ve kterém hrají primární roli Spojené státy americké, se postupem času promění v multipolárně nastavený systém. Regionální mocnosti či jejich přímí mocnější vyzyvatelé patří dnes ke státům, které se razantně hlásí o své slovo v mezinárodním systému a mezinárodních institucích. Proto tuto tematiku považuji za velmi důležitou. Saúdská Arábie od svého vzniku ve 30. letech 20. století neustále mocensky roste. Její moc si ostatní státy začaly uvědomovat zvláště po ropných šocích na počátku 70. let 20. století. Po pádu režimu Saddáma Husajna v roce 2003 a celkovém citelném mocenském oslabení Iráku je dnes Saúdská Arábie jedním ze silných regionálních aktérů. Když se k výše zmíněnému připočte silná angažovanost země v regionálním dění, vychází nám obraz země a silného regionálního aktéra, který si zcela jistě zaslouží být předmětem vědeckého zkoumání. Právě silná angažovanost země v regionálním dění, unikátní pozice

země v rámci islámského světa nebo značné surovinové bohatství patří mezi důvody, proč jsem si zvolil Saúdskou Arábii jako předmět mého zkoumání v této diplomové práci.

Cílem této práce bude zjistit, jakým způsobem geografické a mocenské předpoklady Saúdské Arábie formují mocenské postavení země a její politiku v rámci regionu Blízkého východu. Za výzkumné otázky jsem si zvolil: Jak geografická pozice Saúdské Arábie ovlivňuje její mocenské kapacity a jak tyto mocenské kapacity dále formují cíle její zahraniční politiky? Za pomoci jakých nástrojů se posléze Saúdská Arábie snaží naplnit své mocenské cíle v rámci regionu Blízkého východu?

Práce je koncipovaná jako jednopřípadová studie geopolitiky regionální mocnosti, v jejímž rámci budu analyzovat geografickou pozici země, její mocenské kapacity a postavení a regionální politiku Saúdské Arábie v prostředí regionu Blízkého východu od přelomu 60. a 70. let 20. století do konce roku 2018. Zaměřím se na jednotlivé mocenské kapacity a geografické aspekty, ze kterých Saúdská Arábie čerpá své mocenské postavení a také to, jak s tímto mocenským postavením poté dále nakládá v regionu Blízkého východu. Představím tedy, zda je Saúdská Arábie aktivní ve zmíněném regionu, ať již coby samostatný aktér nebo v rámci jednoho z uskupení a organizací, kterých je členem, případně jak se tato angažovanost v regionálním dění projevuje. Počáteční hranici výzkumného období, tedy přelom 60. a 70. let 20. století, jsem vybral z důvodu značných politických a ekonomických změn v Saúdské Arábii. Po vnitropolitické krizi na přelomu 50. a 60. let na královský trůn v roce 1964 dosedl princ Fajsal, který započal množství ekonomických reforem a snažil se o modernizaci některých odvětví. Právě za jeho vlády se objevuje první větší vlna modernizace této původně nerozvinuté pouštní země. V 70. letech poté získala Saúdská Arábie další šanci na značné posílení svého vlivu, a to díky ropným šokům a nárůstu ceny ropy coby strategické komodity na světových trzích. Závěr mého výzkumného období je poté konec roku 2018, a to z důvodu

co největší aktuálnosti a relevance výsledků výzkumu. Závěr výzkumného období jsem vybral také z toho důvodu, že některé události či konflikty, ve kterých se Saúdská Arábie v současnosti angažuje, stále probíhají a dochází u nich k postupnému vývoji. Příkladem za všechny může být občanská válka v Jemenu, ve které je Saúdská Arábie silně zaangažována.

Samotnou práci jsem rozdělil do několika částí. První, teoretická část má za úkol definovat a přiblížit čtenáři vybrané teoretické koncepty. V této části se zaměřím zejména na koncept regionální mocnosti coby stěžejní teoretickou součást studia oboru mezinárodních vztahů. Aplikace vhodně vybrané teorie regionální mocnosti na Saúdskou Arábii mi posléze pomůže identifikovat mocenské postavení a ambice země skrze její chování v rámci regionu. Pro lepší porozumění konceptu regionální mocnosti v této kapitole rovněž definuji koncept moci a také koncept regionu. V druhé části definuji region Blízkého východu. Ve třetí části budu analyzovat mocenské kapacity Saúdské Arábie, vyplývající z geografických, ekonomických, demografických a vojenských zdrojů státu a představující základ moci království. Ve čtvrté a páté části se poté budu zabírat zahraničněpolitickými cíli Saúdské Arábie a její regionální politikou. Zabývat se tedy budu převážně zahraničně-politickým chováním a projektováním moci Saúdské Arábie v rámci Blízkého východu. Poslední část této diplomové práce je věnována závěru, kde představím výsledky mého zkoumání a vysvětlím, jakým způsobem geografické a mocenské předpoklady Saúdské Arábie formují mocenské postavení země a její politiku v rámci regionu Blízkého východu.

1 Vymezení základních pojmů

Jak již bylo uvedeno v úvodu práce, mezinárodní systém se po konci studené války na přelomu 80. a 90. let 20. století zásadně proměnil. Bipolární systém se rozpadl a o své pomyslné místo na slunci začali častěji bojovat i silní regionální aktéři. Tento jev však dle Hurrella (2010: 17–18) nastal až po dlouhém systémovém vývoji, který prodělal mnoho změn. Historicky byl zpočátku světový politický a ekonomický systém ovlivňován téměř výhradně z regionů, a to především díky chybějícím technologiím v komunikaci či obchodu. Díky společenskému a technologickému vývoji se však v průběhu historie výše uvedené systémy více globalizovaly. Hurrell také uvádí (2010:17) kapitalismus¹ a jeho transformační vliv na regiony jako jeden z principiálních důvodů globalizace světového systému. Globální zájmy světových mocností poté souvisí s vývojem globální mezinárodní společnosti, která některé své institucionální výdobytky, za jaké můžeme považovat například mezinárodní právo nebo sféru vlivu, rozšířila z Evropy do celého světa v rámci koloniální expanze. Toto globální uspořádání poté setrvalo až do konce studené války, po kterém dnes již opět nastává „úsvit regionů“.

Na přelomu tisíciletí předpověděl Samuel Huntington (1999: 35–49), že vývoj mezinárodního systému po konci studené války bude ovlivněn dvěma dekadami uni-multipolarity, než se systém transformuje do čistě multipolárního uspořádání. Obdobný názor, zvláště poté s důrazem na roli regionálních mocností, vyřkl ve své knize *World of Regions* Peter Katzenstein (2005: 1–21). Autor zde tvrdí, že ukončení studenoválečného konfliktu mělo pro regiony a tamní významné aktéry nesmírný význam. Jejich význam narostl dle něj do té míry, že dnes již žijeme ve světě regionů, které tvoří světovou politiku.

Termín regionální mocnost, který je pro tuto diplomovou práci zcela zásadní, v sobě kombinuje koncept moci, jeden ze základních teoretických

¹Tento vliv je vysvětlován coby postupný globalizačně–formativní tlak pomocí prohlubujícího se systému ekonomických výměn mezi jednotlivými státy napříč regiony (Hurrell 2010:17).

konceptů teorií mezinárodních vztahů a koncept regionu. Abychom se tedy mohli v této práci dále věnovat silným regionálním aktérům - regionálním mocnostem, je třeba si nejprve nadefinovat to, jak chápeme samotné zmíněné definice konceptů regionu a moci.

1.1 Koncept moci

Moc je jedním z centrálních konceptů mezinárodních vztahů. Samotná definice tohoto konceptu se však v průběhu historie měnila. Způsobeno to bylo především řadou odlišných definic, se kterými přišli v průběhu 20. století zastánci jednotlivých teoretických proudů oboru mezinárodních vztahů. Zároveň lze říci, že i státy přistupovaly k atributům nebo chceme-li důkazům moci v průběhu historie odlišně. Dle Waisové (2009: 63) byla moc chápána odlišně v agrárně ekonomických státech 18. století a ve státech v období po 2. světové válce. V prvním jmenovaném případě byla za mocenský prvek označována velikost populace, ve druhém pak vlastnictví jaderných zbraní. V současnosti bychom za mocný stát mohli označit takový, který má rozsáhlou materiální základnu, výkonnou ekonomiku, značnou populaci či silnou armádu.

Moc jakožto základní koncept realistického paradigmatu mezinárodních vztahů se snažil ve svém díle *The Twenty Year's Crisis: 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations* vysvětlit Edward Carr. Carr (1946: 108–145) zde například tvrdí, že politická moc je dělitelná do několika kategorií. Tyto kategorie člení jako moc vojenskou, ekonomickou a moc názorovou. Tyto kategorie jsou pak vzájemně propojeny, a proto nemohou být, snad krom roviny čistě teoretické, chápány odděleně. Carr (1946: 108) uvádí, že představa státu, který existuje bez všech těchto kategorií moci, je neudržitelná. Dnes se však můžeme nad touto myšlenkou pozastavit, jelikož nemusí být univerzálně platná. Některé režimy, zvláště pak autokratického typu, mohou být považovány za výjimky z tohoto pravidla. Režim Kim Čong Una v Severní Koreji například disponuje poměrně značnou vojenskou silou (moci). Také ideologická síla tohoto totalitního režimu je velmi znatelná, byť je orientována dovnitř státu, směrem k obyvatelům Severní Koreji. Co se týče otázky

ekonomické síly, tak zde se však severokorejský režim citelně propadá. Edward Carr (1946: 109) přesto vytyčil vojenskou moc coby její nejdůležitější formu v mezinárodní politice. Je tomu tak z toho důvodu, že válka je v mezinárodním prostředí běžně se vyskytujícím jevem, který hrozí na každém kroku a není přespříliš obtížné ji vyvolat. Na tento argument je ale dnes třeba nahlížet o něco kritičtěji. Války mezi státy pro nás nejsou již tak běžným jevem, jakým byly pro Carra. V současné době spíše sledujeme rozmach nestátních aktérů a způsob, jakým do konfliktů zasahují.

Hans Morgenthau ve svém díle *Politics among nations: The struggle for power and peace* (1948: 13) označuje moc za schopnost kontroly jednoho člověka nad myslí a činy dalších osob a posléze aplikuje tuto definici na domácí i zahraniční politiku. Tato politická moc je poté vysvětlována jako jakýsi vzájemný vztah kontroly mezi držiteli autority a dalšími skupinami. Jedná se zde o psychologický vztah mezi autoritou, která za pomoci příkazů, výhrůžek nebo také vyjednávání vytváří tlak a vliv na aktéra jiného. Moc a zejména boj o ni je pak pro Morgenthaua (1948: 13), ale i další realistické autory zásadním bodem mezinárodních vztahů. Samotná mezinárodní politika není poté nic jiného, než pouhý boj o moc uvnitř mezinárodního systému. Morgenthau (1946: 80–108) také obdobně jako jeho předchůdce Carr aplikuje moc na stát a všímá si tak některých faktorů, které hrají důležitou roli v definování síly (moci) daného státu. Mezi tyto faktory Morgenthau (1946: 80–108) řadí: velikost populace, teritoria daného státu, jeho nerostné zdroje, industriální a zemědělskou kapacitu a v poslední řadě také vojenskou moc a také schopnost s touto vojenskou mocí manipulovat. Všechny tyto faktory můžeme považovat za hmotné zdroje státní moci. Krom výše zmíněných hmotných či materiálních zdrojů moci, existují také zdroje nehmotné. K těm můžeme řadit například národní charakter, morálku, vnější reputaci a suverenitu státu, efektivitu byrokracie a nesmíme opomenout ani kvalitu diplomacie, s jakou daný stát operuje v mezinárodním prostředí. Důležitost těchto faktorů pro moc státu je proměnlivá. Tato proměnlivost závisí na tom, zda se stát nachází v období války nebo míru. V období míru je pro stát

důležitější schopnost jeho diplomatických špiček a představitelů státu argumentovat národní zájmy na mezinárodním poli při jednání s dalšími státy. V období války však zauímají významnou pozici vojenští velitelé, strategie a síla samotné armády daného státu. Státní moc však není neomezená. Limity pro státní moc můžeme spatřit v mezinárodním právu a morálce, světovém veřejném mínění či mocenské rovnováze sil v mezinárodním prostředí.

Kenneth Waltz ve svém díle *Theory of International Politics* (1979: 130–131) tvrdí, že je při posuzování mocenského statusu daného státu nezbytné brát zřetel nejen na jedno určité mocenské kritérium, kupříkladu vojenskou sílu, ale je nutné brát v potaz všechny dostupné relevantní mocenské faktory. Krom již zmíněné armádní síly sem patří například počet obyvatelstva nebo ekonomická síla státu. Je nutné brát však zřetel i na fakt, že státy ekonomicky silné mohou mít slabou armádu², se kterou nebudou schopny vést válku nebo se efektivně bránit. Za příklad můžeme uvést například invazi Iráku do Kuvajtu v roce 1990, kdy se Kuvajt nedokázal Iráku úspěšně vojensky bránit, přestože byl ekonomicky silným státem. Na tento fakt bude později poukazovat i jeho další realistický soupeř Mearsheimer. Zároveň však existují státy, například již výše zmíněná Severní Korea, která disponuje jednou z nejpočetnějších armád světa, které zaostávají v ostatních měřítkách mocenských faktorů, kupříkladu v ekonomické stránce. Z tohoto hlediska bychom mohli Severní Koreu zařadit spíše mezi země rozvojové. Není proto možné ji dle těchto měřítek řadit k zemím, které mají status světové nebo i regionální mocnosti. Silná světová mocnost by měla být stabilně silná ve všech výše zmíněných kategoriích. Waltz (1979: 190–195) se rovněž vymezuje proti Dahlově definici moci, kdy jeden subjekt donutí jiný subjekt udělat něco, co by tento subjekt dělat nechtěl. Má tedy nad ním kontrolu, tedy moc. Takovou definici chápe Waltz jako nevhodnou. Dle jeho názoru je považování moci za kontrolu mylné, protože bychom považovali sílu za jediné možné hledisko a neschopnost prosadit vlastní vůli, bychom poté považovali za

² Státy ekonomicky silné mohou mít slabé demografické zdroje moci, rovněž mohou mít pro slabou armádu, historicko – politické důvody, jsou politicky neutrální a nedbají příliš na vojenskou sílu.

slabost. Za mocný stát můžeme označovat ten, který ovlivňuje ostatní státy více, než tyto státy ovlivňují jeho. Tento stát, který disponuje silnější relativní mocí, tak vždy dosáhne svého hlavního cíle, který mají ostatně všechny státy v anarchicky nastaveném prostředí předem daný, a to za všech okolností přežít.

John Mearsheimer ve své knize *The Tragedy of Great Politics* (2001: 55–82) uvádí, že státy disponují dvěma typy moci: mocí latentní a mocí vojenskou. Latentní moc zde označuje socio-ekonomické prvky, jakými jsou například velikost populace či bohatství, které jsou použity při budování moci vojenské. Rozvinutá vojenská moc vyžaduje peníze, technologie a lidskou pracovní sílu. Dle Mearsheimera můžeme latentní moc označit za potenciál, se kterým státy disponují v dobách míru. Hlavní silou státu je v mezinárodní politice ovšem vždy síla vojenská. Tu je nutné neustále porovnávat s ostatními státy. Mearsheimer, který se ve své vědecké práci téměř výlučně soustředil na státy, které bychom označovali za regionální či světové mocnosti, zde také utváří kategorie, dle kterých můžeme hodnotit mocenskou pozici daného státu v mezinárodním systému. Na rozdíl od některých svých realistických soupeřů, například Waltze a teoretiků liberálního proudu, pracuje Mearsheimer při definování mocenské pozice státu téměř čistě s mocí vojenskou. Mearsheimer (2001: 55–57) to poukazuje na příkladu Japonska, které sice patří mezi velké světové ekonomiky, ale jeho armáda je nepočtená a obrana země, je i přes současný zlepšující se trend³, stále závislá na Spojených státech amerických. Tedy jej dle Mearsheimera nemůžeme řadit mezi světové mocnosti. Vojenskou moc poté definuje na základě velikosti a modernosti armády, jejích bojových zkušeností a výše armádních výdajů na zbrojení daného státu.

Joseph Nye (2007: 60) ve své knize *Understanding International Conflicts: An Introduction to Theory and History* definuje moc jako schopnost ovlivnit, případně donutit ostatní k cílům, které si přejeme my. Využil zde

³ Japonsko v posledních letech každoročně zvyšuje své investice do obranného průmyslu. Způsobeno je to zejména obavami z možné expanze Číny či konfliktu se Severní Koreou (IISS 2017: 299).

obdobnou definici jako například Robert Dahl ve svém článku *The Concept of Power* (1957: 202–203). Ten moc definoval na příkladu dvou subjektů A a B. V případě toho, že subjekt A má moc nad subjektem B, může subjekt A donutit B k činnosti, které by jinak subjekt B nečinil. Nye (2007: 61–62) rovněž rozvádí myšlenku mocenské konverze (*power conversion*). Ta je uváděna do kontrastu k realistickému chápání moci, které mnohdy považovalo (v případě moci států) za moc pouze vojenskou sílu, definovanou v množství tanků, letadel atd. Mocenskou konverzi ovšem máme chápat tak, že některé státy jsou úspěšnější než jiné v transformování zmíněné moci ze zdrojů, např. zmíněných tanků a letadel, do efektivního prostředku vlivu, který posléze vyvinou na jiného aktéra. Mocenská konverze představuje schopnost států přeměnit potenciální moc v reálný vliv, tedy reálnou moc. Je to uvedeno (Nye 2007: 61) na příkladu Hitlerovy Třetí říše na počátku druhé světové války. Přestože měl Hitler méně vojenské techniky - zdrojů, než jeho protivníci, zejména Francie a Velká Británie, dokázal této techniky mnohem lépe využít. Dokonalejší vojenská strategie zde představuje právě onu mocenskou konverzi.

Nye je však především znám díky svému přínosu pro teorii mezinárodních vztahů, který spočíval v definování termínů *soft power* a *hard power*. *Soft power* označuje schopnost v dlouhodobém horizontu ovlivnit to, jak se daný aktér chce sám chovat. V ideálním případě chce daný aktér to co já a k jeho přesvědčení jsem nemusel využít ani donucovací prostředky, ani odměny (Nye 2004a: 5). Ostatní státy budou kupříkladu přijímat dané stanovisko z důvodu toho, že se jim agenda daného státu zdá atraktivní, a ne proto, že by k tomu byly někým donuceny nebo jim byly například slibovány různé ekonomické výhody. Druhý termín *hard power* poté Nye (2004a: 5) představuje coby schopnost ovlivnit chování druhých za pomoci nátlaku, hrozeb či naopak příslibu určitých výhod, kupříkladu zrušení obchodních bariér. Nye (2004b: 31) poté rovněž předkládá typologii nástrojů, kterých státy mohou využívat v závislosti na typu moci,

kteřou zvolí [vojenská/ekonomická/*soft power*].⁴ Nye (2009: 162–163) také představuje třetí typ moci - *smart power*. Ta označuje kombinaci obou předchozích typů, jelikož jen takto mohou státy adekvátně reagovat na většinu nastalých situací v mezinárodním prostředí 21. století. Za úspěšné využití *smart power* by se dala označit některá zahraničně-politická rozhodnutí Spojených států amerických ve 20. století. Za projevy *soft power* můžeme označit kupříkladu spuštění Marshallova plánu v Evropě a podporu poválečných ekonomik. Za projevy *hard power* poté například deterenci Sovětského svazu po dobu trvání studené války pomocí jaderných zbraní. Kdy se ve výsledku režimy ve východním bloku nezhroutily z vnějšku za pomoci amerických zbraní, ale zevnitř za pomoci obyvatel nespokojených s komunistickým režimem.

Rozdělení moci, které zpracoval Joseph Nye se rovněž odrazilo v budoucí možnosti teoretiků mezinárodních vztahů kategorizovat státy dle jejich moci, a to pomocí specifických hledisek. Zatímco někteří realističtí autoři, jakým byl například Mearsheimer, přikládali největší váhu vojenské síle, jiní autoři se na kategorizaci moci státu dívali mnohem širší optikou. Thomas Volgy se v knize *Major powers and the quest for status in international politics*, kterou sepsal spolu s dalšími autory, věnuje také klasifikaci států, které by se mohly označit jako regionální, světové nebo globální mocnosti. V porovnání se zmíněným Mearsheimerem si Volgy vybral obdobné pole výzkumu, tedy definování moci a následnou klasifikaci států, které jí ve větší míře disponují, tedy opět zmíněné regionální a světové mocnosti či globální velmoci. V čem se však Volgy od Mearsheimera zásadně odlišuje, jsou kritéria, na základě kterých hodnotí moc daného státu, a poté daný stát dále klasifikuje. Volgy⁵ (2011: 6–13) definuje světovou mocnost jako stát, který má materiální zdroje moci na značné úrovni. Tyto zdroje klasifikuje zejména jako ekonomické a vojenské. Vojenské poté klasifikuje pomocí výdajů na zbrojení, počtu příslušníků ozbrojených sil,

⁴ Viz příloha číslo 1.

⁵ a další autoři dané kapitoly - Corbetta, Grant a Baird

mobility a dosahu armády⁶, tedy zda je armáda schopna zasáhnout za hranicemi svého území či regionu a zda se také jedná o mocnost disponující jadernými zbraněmi či nikoliv. Sílu ekonomických zdrojů můžeme kvantifikovat pomocí HDP státu a jeho ekonomickým dosahem⁷. Stát, který se uchází o pozici světové mocnosti, by se měl kromě akumulace vojenských a ekonomických zdrojů moci angažovat také v mezinárodním prostředí, a to nejen za svoji vlastní hranicí, ale především za hranicí celého regionu. Tato angažovanost by se měla vyvíjet v mezinárodních organizacích, hodnotí se však také i zapojení do vojenských konfliktů. Posledním hlediskem, které Volgy zmiňuje je poté schopnost státu ovlivnit mezinárodní politiku, nezávisle na ostatních státech. Stát, který se o status světové mocnosti uchází, by měl být takto chápan a uznáván i navenek ostatními aktéry v mezinárodním prostředí.

Z výše uvedeného budu vycházet i při chápání a vymezování moci v této práci. Moc chápu jako vlastnictví materiálních kapacit ve velkém množství. Zároveň za mocný stát považuji takový, který dokáže ovlivňovat své okolí ve svůj prospěch. Ztotožňuji se rovněž s názorem Ponížilové (2016: 45), že kromě kumulace velkého množství materiálních kapacit, potřebuje mocný stát také tyto zdroje umět efektivně využívat ve svůj prospěch a tím formovat politiku a uspořádání v daném regionu. Pro určení mocenského potenciálu se primárně budu řídit materiálními zdroji moci. Kromě lepší měřitelnosti, kterou materiální zdroje moci umožňují, zde vycházím i z Nolteho a Flemese (2010: 6–7), kteří tvrdí, že státy disponující silnými materiálními kapacitami splňují nezbytné minimum pro to, aby mohly být považovány za silné regionální hráče, neboť tyto zdroje představují mocenský potenciál, na kterém státy mohou dále stavět. Přesto nepovažuji materiální zdroje moci za jediné možné kritérium. Významní regionální aktéři musí kromě materiálních zdrojů moci, které jsou základem *hard*

⁶ Tento dosah je kvantifikován pomocí dělby výdajů na zbrojení, počtem příslušníků vojenských složek (Volgy et al 2011: 12).

⁷ Ten se získává vydělením všech obchodních transakcí daného státu celosvětovým objemem obchodních transakcí.

power, a které byly zmíněny výše, disponovat (alespoň do určité míry) také *soft power*. Tedy za předpokladu, že daná regionální mocnost usiluje o další posílení své pozice a touží se stát případně vůdčím státem celého regionu (Ehteshami–Hinnenbusch 1997: 2).

1.2 Koncept regionu

Definování konceptu regionu rovněž nepatří k jednoduchým činnostem. Je tomu tak především z důvodu množství odlišných definic jednotlivých autorů či mezinárodních organizací, kde si autoři vytyčují vlastní, mnohdy rozdílná kritéria, na základě kterých poté určují, zda daný stát patří do konkrétního regionu, či nikoliv. (Ponížilová 2011: 114).

Poměrně obecnou definici regionu můžeme spatřit v díle Louise Fawcett (2005: 24), která na regiony pohlíží coby na zóny nebo jednotky založené na skupinách, územích či státech, jejichž členové poté sdílejí konkrétní identifikovatelné rysy. Tyto zóny poté můžeme charakterizovat tak, že jsou větší než jednotlivé státy či nestátní jednotky, ale zároveň jsou menší než mezinárodní systém států.

Miriam Prys (2010: 7) nahlíží na definici regionu o něco konkrétněji, dle jejího názoru je region složen ze dvou a více států, které jsou si navzájem geograficky blízké a zároveň spolu interagují. Rovněž jsou tyto státy vnímány coby vyhrazený regionální prostor, a to jak externími tak interními aktéry. Obdobně definoval region i americký politolog William R. Thompson (1973: 93–101). Ten vyčlenil čtyři atributy, které označil za nezbytné: geografickou blízkost; mimořádný stupeň pravidelnosti a intenzity ve vzájemných vztazích či interakcích mezi jednotlivými aktéry; podmínku, že se region musí skládat ze dvou a více aktérů a posledně sdílené vnímání daného subsystému ze strany externích a interních aktérů, tedy jak státy ležící uvnitř, tak státy ležící vně dané oblasti, považují tuto oblast za kompaktní region.

Autoři Flandes a Nolte (2010: 2) si všímají i možných problémů, které mohou vzniknout při snaze definovat region. Nabízejí k zamyšlení otázku, zda vybrat

region coby celek např. panregion Asie nebo zda je vhodnější tento region rozdělit na několik menších svébytných regionů, jakými jsou například Východní, Jihovýchodní, Centrální Asie. Obdobně se dívají také na rozdělení Latinské Ameriky na Jižní a Centrální Ameriku nebo na problematiku začlenění Mexika do Severní/Jižní/Střední Ameriky.

V českém prostředí se problematikou regionů zabýval například Bořivoj Hnízdo. Ve své publikaci *Mezinárodní perspektivy politických regionů* dělí (1995: 64) regiony do 3 základních typů. První z těchto typů označuje makroregion, případně panregion, který dle Hnízda zahrnuje velký, často až kontinentální prostor s jednotícími prvky, které jsou poté politicko-civilizačního charakteru. Tyto prvky zároveň tento panregion odlišují od ostatních. Hnízdo (1995: 64) odlišuje celkem deset panregionů. Jedním z nich je poté i Blízký východ. Dalšími dvěma typy regionů jsou poté dle Hnízda (1995: 64) transhraniční⁸ a transnacionální⁹ regiony.

V této práci budu region vyčleňovat na základě geografické blízkosti států, kterou považuji za důležitý předpoklad intenzivním politickým a ekonomickým interakcím mezi aktéry. Geograficky blízké státy také mohou sdílet bezpečnostní problémy či zájmy, případně další charakteristické jednotící znaky, zejména historicko-kulturního charakteru. Rovněž se ztotožňuji s názorem, že geografické a klimatické podmínky a přírodní zdroje, tedy rozdílné fyzické charakteristiky, mají důležitý vliv na ekonomický, politický a také kulturní vývoj států (Cohen cit. dle Ponížilová 2011:114).

8 Hnízdo definuje (1995:64) transhraniční region coby politický region, který nemusí být rozlohou velký, je mnohdy menší než jednotlivé státy v dané oblasti, jeho zásadní charakteristikou je však absence respektu vůči státním hranicím. Díky tomu spojuje hraniční oblasti dvou a více států v jednotný politický region.

9 Transnacionální regionu poté Hnízdo označuje (1995:64) za takový region, který obsahuje jednotící politické a kulturní prvky dvou a více zemí.

1.3 Koncept regionální mocnosti

Jak již bylo zmíněno, koncept regionální mocnosti je pro tuto diplomovou práci zásadní. Tento koncept však nemá jednu platnou univerzální definici, přestože je v současnosti v oboru mezinárodních vztahů široce používán. Mnoho autorů definuje regionální mocnost odlišnými způsoby, a proto se při práci s tímto konceptem setkáváme se širokou škálou různých definic. Účelem této kapitoly proto bude vymezit tento pojem co nejvhodněji pro zvolený cíl této diplomové práce.

Prvním problémem, se kterým se můžeme setkat, je již otázka vhodně zvolené terminologie. Jednotliví autoři označují převážně stejnou skupinu států odlišnými pojmy. Státy, které např. Daniel Flemes (2007; 2009) označuje za regionální mocnosti [*regional power*], mezi které řadí například: Jižní Afrika, označují další autoři jako regionální velmoc (*regional great power*, Østerud 1992: 1), regionálního vůdce (*regional leader*, Flesmes – Nolte 2010: 5–6; Lemke 2010: 31) nebo také regionální hegemonní mocnost (*regional hegemon*, Prys 2012: 7–26). Rovněž se však můžeme setkat s označením sekundární mocnost (*secondary power*, Huntington 1999: 36; Nolte 2010: 885), střední mocnost (*middle power*, Nolte 2010: 885) nebo rostoucí střední mocnost, případně regionální střední mocnost (srov. *emerging middle power*, *regional middle power*, Jordaan 2003; Ehteshami – Hinnenbusch 1997).

V této práci budu dále pracovat s termínem regionální mocnost (*regional power*), a to z několika důvodů. Prvním důvodem je obsahová odlišnost termínů střední mocnost (*middle power*) a regionální mocnost (*regional power*). Termín střední mocnost je v současné době převážně využíván coby koncept označující státy, které v mezinárodní politice nespolehají pouze na tradiční zdroje moci, jakými jsou například nerostné bohatství a silná armáda, ale orientují se spíše na roli *dobrého mezinárodního občana* (*good international citizen*). V této roli se státy poté snaží na mezinárodní scéně podporovat lidská práva a bezpečnost a propagují multilateralismus. (Nolte 2010: 892). Rovněž aktivně participují v mezinárodních institucích. Jsou to státy, které se snaží dosáhnout v jednáních

konsenzů a zabránit vypuknutí konfliktů. (Stephen 2013: 37–40). Toto nové pojetí středních mocností se citelně odlišuje od „původních“ definic, které byly převážně materialistického charakteru. Ty považovaly střední mocnosti za státy, které nebyly mocensky zanedbatelné jako malé mocnosti (*small power*), avšak zdaleka nedosahují mocenských pozic světových mocností [*great power*] (Wight – Bull – Holbraad 1978: 65; Jordaan 2003: 167–175).

Druhým důvodem je odlišná mocenská pozice států, které jsou označovány jako regionální mocnosti od zemí, které jsou označovány jako regionální hegemonní mocnost či regionální velmoc. Regionální velmoc disponuje výrazně vyšší mocí než ostatní státy v regionu. Dle Oyvinda Østeruda (1992: 12) je regionální velmoc stát, který obdobně jako regionální mocnost je součástí určitého regionu a disponuje v jeho rámci značným vlivem, ale na rozdíl od regionální mocnosti je schopen mocensky vzdorovat jakékoliv koalici zbylých států v regionu.

Různíci se terminologie však není jedinou překážkou ve výběru vhodné definice konceptu regionální mocnosti. Mnozí autoři totiž vyvozují status regionální mocnosti z odlišných charakteristik, kterými jednotlivé státy v mezinárodním systému disponují. Někteří autoři jako například Samuel Huntington (1999: 36) nebo Barry Buzan a Ole Wæver (2004: 27–31) přistupují k definici regionální mocnosti obdobně jako k definici mocnosti světové. Dle nich je regionální mocnost to samé co mocnost světová, jen na ni nahlížíme nikoliv v kontextu globálním, ale pouze regionálním. Jde tedy o státy, které mají výrazný vliv na dění v daném regionu, ovšem hranice tohoto vlivu nesahají příliš daleko za hranice samotného regionu. Buzan s Wæverem poté přisuzují (2004: 31) roli regionální mocnosti zemím, jakými jsou například Brazílie, Indie, Izrael, Pákistán, Jižní Afrika, Írán, Turecko či právě Saúdská Arábie.

Detlef Nolte (2010: 893) považuje za regionální mocnost takovou zemi, která je součástí určitého regionu a která je geograficky, politicky, ekonomicky a ideologicky vymezena. Snaží se hrát v daném regionu důležitou, ne-li vůdčí

úlohu. Stát, který se snaží hrát vůdčí úlohu v regionu, se však neobejde bez zdrojů moci. Ty Nolte dělí mezi materiální, ideologické či organizační. V případě hojnosti těchto zdrojů poté může stát ovlivňovat geopolitické vymezené a politicko-ideologické uspořádání uvnitř regionu. Definiuje rovněž regionální bezpečnostní agendu. Vzhledem ke svému ekonomickému, politickému a kulturnímu spojení s regionem může být daný stát považován ostatními aktéry za vůdčí stát v daném regionu i mimo něj. Aby si poté toto postavení stát udržel, měl by reprezentovat zájmy celého regionu v globálních institucích. Ve spolupráci s Danielem Flemesem poté Nolte (2010: 6–7) ještě připojil, že kromě již zmíněných kritérií: země je součástí vymezeného regionu, ovládá materiální zdroje moci a má vliv na regionální politiku, by regionální mocnost, měla mít ambici posunout se v mocenské hierarchii regionu na vyšší příčku. Toho by měla dosáhnout především distribucí regionálních veřejných statků, zajišťováním bezpečnosti a míru v regionu. Tedy regionální mocnost by nejen měla mít ambice dále mocensky růst, ale musí být ochotna a schopna plnit povinnosti, které vyšší pozice v mocenské hierarchii regionu obnáší.

Aby však byl stát schopen tyto povinnosti plnit, musí disponovat dostatečně silnými materiálními zdroji své moci. Státy disponující rozsáhlými materiálními zdroji moci budou mít jiné odlišné zahraničně-politické cíle v rámci regionu. Zde se poté projeví výše zmíněné ambice regionální mocnosti dále mocensky růst a s tím spojené plnění povinností (Nolte 2010: 890–891). Tyto zahraničně-politické ambice se poté nutně projeví i v praxi. Regionální mocnosti budou dle Østeruda (1992: 6) aktivně participovat v regionální politice. Budou se snažit mocensky vyvažovat další mocnosti v daném regionu nebo s nimi budou budovat úzké diplomatické vztahy. Mocnosti se také snaží budovat a dohlížet na regionální instituce, budují koalice a v případě možných konfliktů vedou či aktivně participují v kolektivních akcích. To vše rovněž praktikují s ohledem na svoji vytyčenou sféru vlivu nebo regionální uspořádání.

Z předchozích částí této kapitoly nyní zformuluji definici regionální mocnosti, tak jak definici regionální mocnosti chápu a jak s ní budu v dalších

částech této práce dále pracovat. V této práci budu považovat za regionální mocnost takový stát, který leží v geograficky vymezeném regionu, disponuje rozsáhlými materiálními zdroji moci a s regionem je také kulturně, ekonomicky a politicky propojen. V rámci regionální politiky se jedná o aktivního aktéra, který si je vědom svých ambicí a materiálních a ideových kapacit, na základě kterých poté formuje své zahraničně-politické cíle. V praxi poté disponuje skutečným vlivem v rámci regionu a je schopen znatelně ovlivnit či formovat tamní politiku a uspořádání. Stát je také považován za vůdčího aktéra či jednoho z vůdčích aktérů regionu – v případě multipolárního nastavení regionálního systému, a to jak ostatními regionálními aktéry, tak rovněž mocnostmi ležícími mimo tento region.

2 Vymezení regionu Blízkého východu¹⁰

Jak již bylo zmíněno v uplynulých částech této práce, svět dělíme do regionů. Zde se však začínají objevovat problémy s tímto dělením, neboť mnoho autorů dělí svět do těchto regionů odlišným způsobem. V této práci budu pracovat s dělením světa do regionů tak, jak jej rozdělil Bořivoj Hnízdo. Ten rozdělil svět do deseti panregionů: Angloameriku, Latinskou Ameriku, Subsaharskou Afriku, Střední (Blízký) východ, Indický subkontinent, Jihovýchodní Asii, Austrálii a Oceánii, Dálný východ, Eurasii neboli Euroasijský panregion a Evropu (Hnízdo cit. dle Cabada – Šanc 2011: 11–12). Svět zde byl rozdělen na základě ekonomických, kulturních, sociálních faktorů a geografické blízkosti.

V kapitole o konceptu regionu jsem již zmiňoval, že někteří autoři si všímají problému při definování určitých regionů. Zmíněni byli například Flandes a Nolte (2010: 2) při snaze o začlenění Mexika do Severní, Centrální či Jižní Ameriky. Pokud bychom si kladli obdobné otázky při členění regionu Blízkého východu, který je vybraným regionem této diplomové práce, nabízí se rovněž řada otázek. Jak vymežit region Blízkého východu? Řadí se do něj Írán? Je v těchto případech lepší zvolit čistě geografické vymezení nebo je vhodnější přihlídnout také k historickým a politickým faktorům? Další problém můžeme spatřit v geografické nekompaktnosti Blízkého východu. Region leží na dvou různých kontinentech Africe a Asii. Přesněji na severu afrického kontinentu a v jihozápadní části Asie. Samotná geografická integrita je poté ještě narušena množstvím moří a zálivů.

10 V odborné literatuře se můžeme rovněž setkat s termíny Střední či Přední východ nebo Jihozápadní Asie. V případě Středního východu jde o doslovný překlad anglického termínu *Middle East*, rovněž se však využívá k popisu území východně od Blízkého východu, tedy postsovětských republik v centrální Asii, Afghánistánu a Pákistánu. Zahrnuje tedy země, které se objevují zejména v širokém vymezení regionu Blízkého východu, které budu blíže definovat v dalších částech této kapitoly. Termín Přední východ je poté spíše historickým a vztahuje se zejména k popisu regionu Blízkého východu v období Starověku. V této práci pracuji výhradně s termínem Blízký východ, který je v českém prostředí nejčastěji používaným a také správným z hlediska politické geografie (Kropáček 1999: 13; Šanc 2011: 9–11).

V teoretické kapitole vztahující se ke konceptu regionu jsem uvedl, že region vyčleňuji nejen na základě geografické blízkosti, ale také z důvodu intenzivních politických, kulturních a ekonomických vazeb a jednotících znaků. V následujících odstavcích se pokusím odpovědět na to, jaké jsou tyto jednotící znaky a charakteristiky v rámci regionu Blízkého východu a hlavně, které země do tohoto významného světového regionu zařazují.

Jak uvádí Bořivoj Hnízdo (1995: 72), Blízký východ je osídlen jak arabským, tak nearabským obyvatelstvem. Majorita obyvatelstva je arabského etnika. Tato převažující arabská etnicita tvoří jeden z hlavních jednotících prvků. Dále zde však také žijí Peršané, Židé, Turci, ale také značné množství početně menších etnik (Tabutin – Schoumaker 2005: 511–516; Zvi 2012). Dalším jednotícím prvkem je poté náboženství. Přestože se na Blízkém východě setkáme s řadou společností, která vyznávají judaismus (zejména obyvatelé Izraele) nebo křesťanství (kopštití křesťané v Egyptě, maronité v Libanonu a Sýrii), majorita obyvatelstva vyznává islám (Šanc 2011: 10–11; Weitz 2015). Tato většina dosahující až 93 % ze zdejších 340 milionů obyvatel (Desilver – Masci 2017), činí z islámu jeden z hlavních jednotících prvků tohoto regionu.

Na základě těchto jednotících znaků, tedy islámu a majoritně arabského obyvatelstva, řadím do regionu Blízkého východu následující země: státy Arabského poloostrova [Saúdská Arábie, Jemen, Omán, Kuvajt, Bahrajn, Katar a Spojené arabské emiráty], státy situované na východ od Středozemního moře [Libanon, Palestina, Sýrie, Jordánsko a Irák] a finálně také většinu¹¹ států Maghrebu¹² [Maroko, Alžírsko, Tunisko a Libyi]. Jako spojovník mezi státy Maghrebu a státy situovanými na východním pobřeží Středozemního moře řadím

¹¹ Přestože má Mauretánie se sousedními státy Maghrebu mnoho společného: islám a obyvatelstvo majoritně arabského etnika, mnozí autoři ji do regionu Blízkého východu nezařazují z důvodu historicko-kulturních rozdílů (Šanc 2011: 12–13).

¹² Pro snadnější vyčlenění států Maghrebu od ostatních států na africkém kontinentě, využívám pásmo Sahelu coby přechodového regionu mezi Blízkým východem a subsaharskou Afrikou (Šanc 2011: 11–12)

Egypt. Všechny tyto státy mají společné jednotící znaky ve formě arabského obyvatelstva a islámu coby majoritně vyznávaného náboženství.

Díky silným historickým a kulturním vazbám řadím do Blízkého východu také Izrael, Turecko a Írán, přestože to nejsou arabské státy. Izrael řadím do tohoto regionu z důvodu značného množství interakcí, které vznikly mezi ním a dalšími státy v regionu po jeho vzniku v roce 1948. Írán byl v sedmém a osmém století cílem muslimských výbojů. Turecko bylo kupříkladu centrem Osmanské říše a po mnoho staletí ovládalo většinu arabského obyvatelstva. Tyto historicko-kulturní vazby mezi Araby a Turky jsou stále na Blízkém východě přítomné. Turecko obdobně jako Írán rovněž sdílí celou řadu ekonomických bezpečnostních a kulturních zájmů, ale také problémů, vyplývajících ze společné historie a společného geografického prostředí (Bechev – Hiltermann 2017: 50; Ponížilová 2011: 118–120)

Někteří autoři rovněž dělí země Blízkého východu do menších částí – subregionů. Například Ponížilová (2016: 20–22) nebo Hnízdo¹³ (1995: 80–81) dělí státy Blízkého východu do dalších 3 subregionů. Jedná se o již zmíněný Maghreb, do kterého řadí Maroko, Tunisko, Alžírsko a Libyi. Hnízdo (1995: 80) do tohoto subregionu zařazuje rovněž Mauretánii. Konfliktní prvek poté spatřuje Hnízdo naopak v soupeření Maroka a Alžírska. Jednotícím prvkem je v tomto případě náboženství (islám) a obyvatelstvo převážně arabského etnika; Perský záliv, kam náleží Irák, Írán a země Arabského poloostrova¹⁴ a arabsko-izraelský subregion¹⁵, do kterého je přiřazen Egypt, Izrael, Palestina, Sýrie, Libanon a Jordánsko. Zde jsou jednotící prvky většiny zemí obdobné jako v případě zemí Maghrebu. Konfliktní prvek můžeme v tomto subregionu spatřit zejména

13 Hnízdo zde využívá označení transnacionální regiony.

14 Dle Hnízda (1995: 80–81) jsou poté jednotící prvky Arabského poloostrova coby transnacionálního regionu následující: společný jazyk, náboženství, do značné míry podobný politický a sociální systém. Za konfliktní prvek považuje zejména dlouhodobé spory mezi vládnoucími rodinami konzervativních monarchií – Hášimovci x Saúdové.

15 Tento subregion bývá rovněž označován jako Levanta, či Mašrik.

v Izraeli coby zemi s odlišným náboženstvím, jazykem a zcela odlišným historickým vývojem, plným ozbrojených konfliktů s arabskými státy Blízkého východu (Ponížilová 2011: 118). Ponížilová (2016: 22) argumentuje zejména intenzivnějšími interakcemi mezi státy v rámci zmíněných subregionů. Tyto interakce mohou mít pozitivní vliv na vývoj regionu, zároveň však také mohou mít podobu ozbrojených konfliktů, které tento (sub)region více destabilizují. Je tomu tak zejména z důvodu možné rivality v rámci subregionu o pozici (sub)regionální mocnosti (Hnízdo 1995: 80; Ponížilová 2016: 22). Země, které náleží do jednoho z těchto subregionů, rovněž mají mnohdy odlišné ekonomické, politické a bezpečnostní zájmy než země v jiném z těchto subregionů. Státy v Perském zálivu mohou mít odlišné zájmy než státy v oblasti Maghrebu. Je to způsobeno zejména rozsáhlým územím, které jak již bylo zmíněno, není zcela kompaktní, jelikož se nachází na dvou různých kontinentech a navíc je perforováno množstvím vodních ploch.

Výše zmíněné dělení Blízkého východu do tří menších subregionů zde uvádím z následujících důvodů. Díky primárnímu zaměření na Saúdskou Arábii a její interakce s aktéry v rámci regionu se v této práci více zaměřuji¹⁶ na subregion Arabského poloostrova¹⁷ a na přilehlý arabsko-izraelský subregion. Subregion Maghrebu bude v této práci do značné míry opomenut, přestože splňuje vytyčené jednotící znaky, které by jej řadily do regionu Blízkého východu. Zároveň považují v rámci tohoto textu vybrané dělení za užitečné i z důvodu další práce s některými konfliktními prvky, které jsou výše zmíněny.

¹⁶ Viz příloha č. 2

¹⁷ Potažmo díky interakcím některých států s Íránem rozšiřuji tento subregion na oblast Perského zálivu.

3 Mocenské postavení a zdroje moci Saúdské Arábie

V této části práci představím jednotlivé zdroje, ze kterých poté Saúdská Arábie čerpá svoji mocenskou základnu, a o které se opírá při formulaci svých zahraničních politických cílů a svého chování v regionu Blízkého východu. Tyto zdroje jsem rozdělil do několika přehledných kapitol: geografické zdroje, demografické zdroje, vojenské zdroje a ekonomické zdroje.

3.1 Geografické předpoklady mocenského postavení Saúdské Arábie

Saúdskoarabské království leží na Arabském poloostrově¹⁸, na kterém zabírá dominantní část území – 80 % celkové plochy poloostrova. Státy, se kterými sousedí, jsou na jihu Jemen, jihovýchodě Omán, na východě Katar, Bahrajn a Spojené arabské emiráty, severovýchodním sousedem je Kuvajt a na severu země poté probíhá hranice s Irákem a Jordánskem. Co se týče hranic s vodními plochami, tak království na západě obtéká zemi Rudé moře, které na severozápadním cípu země ústí do Akabského zálivu, který odděluje Saúdskou Arábii od Egypta. Na východě země se poté rozprostírá Perský (Arabský)¹⁹ záliv. Země se rozprostírá na ploše o rozloze 2 118 199 km² – 2 331 000 km². Tato nejasná statistika je vysvětlována obtížně zmapovatelnými hranicemi, které se nacházejí v poušti. Hranice s Ománem a Spojenými arabskými emiráty, které nejsou zcela jasně definovány a označeny jsou poté zdrojem mnoha roztržek. Oficiálně poté království uvádí rozlohu 2 217 949 km². Zhruba 98% z této rozlohy je půda, která nemá zemědělského využití. (Zuhur 2011: 1–3). Saúdská Arábie je co do rozlohy největším státem na Arabském poloostrově. Pokud bychom chtěli srovnat rozlohu království s dalšími státy, které jsme si vymezili

¹⁸ Viz příloha č. 3

¹⁹ Název Perský záliv byl užíván historicky a i v současné době jej využívá většina zemí světa. S nástupem Panarabismu a arabského nacionalismu v 60. letech 20. století však začaly některé arabské státy využívat spíše termín "Arabský záliv". Po roce 1979 a islámské revoluci v Íránu se objevily kompromisní názvy "Islámský záliv" či "Muslimský záliv" ty však byly během Íránsko-irácké války zavrhnuty. V současné době je ve světě majoritně využíván termín Perský záliv, jen členské státy Rady pro spolupráci arabských států v zálivu jej označují jako "Arabský záliv" (Henderson 2014; Eilts 1980: 79).

v rámci Blízkého východu, zjistíme, že po Alžírsku s 2 381 740 km² je Saúdská Arábie druhým největším státem. Sestavu největších pěti států v regionu poté doplňuje ještě Libye s 1 759 540 km², Írán s 1 745 150 km² a Egypt s 1 001 450 km² (Index Mundi 2017a; Index Mundi 2017b). Pokud bychom se měli vrátit zpět na Arabský poloostrov, tak pro vyniknutí obrovské rozlohy Saúdské Arábie je vhodné uvést, že druhá největší země poloostrova Jemen se pyšní „pouze“ zhruba čtvrtinovou rozlohou 527 970 km². Z celkových sedmi států, které se na Arabském poloostrově nacházejí, poté čtyři z nich nedosahují ani hranice 100 000 km² (Index Mundi 2017b).

Hlavní mocenský potenciál, který vyplývá z geografických reálií Saúdské Arábie, můžeme spatřit ve formě nerostného bohatství země, které se nachází na jejím území. Ropa byla v Saúdské Arábii objevena ve 30. letech 20. století a tuto původně zemědělsky orientovanou zemi dokázal tento objev relativně rychle transformovat do jednoho ze středisek světového ropného průmyslu. Vysoké příjmy z toho obchodu s ropou vedly k rychlé modernizaci a budování infrastruktury. Dnes je Saúdská Arábie na druhém²⁰ místě na světě v zásobách surové ropy. Její zásoby činily v roce 2017 266 miliard barelů ropy, což je rovno zhruba 22 % všech známých zásob ropy na planetě (OPEC 2017). Tyto předpokládané zásoby ropy vzrostly zpočátku roku 2019 o další 2–2,5 miliardy barelů díky výsledkům nejnovějšího nezávislého auditu. Tento audit zadaný saúdskou vládou respektované americké společnosti DeGolyer & MacNaughton, měl zejména za cíl prokázat, že nerostné zásoby Saúdské Arábie nemizí tak rychlým tempem, jak se často předpovídalo. Předpoklady o zásobách ropy ztenčujících se enormní rychlostí byly posíleny zejména díky historicky ne zcela transparentnímu jednání ze strany saúdské společnosti Aramco, jež zodpovídá za těžbu ropy v zemi. Saúdská Arábie rovněž doufala, že výsledky auditu napomůžou upevnit pozici země na mezinárodním trhu s ropou a získat kupce pro 5% podíl společnosti Aramco, druhé největší ropné společnosti na světě.

20 První místo zaujímá Venezuela se 303 miliardami barelů ropy a 25% všech ropných zásob na světě (OPEC 2017).

Tento 5% podíl by sumou 100 miliard amerických dolarů pomohl zafinancovat *Vizi 2030*, tedy obrovský projekt Saúdské Arábie zodpovědný mimo jiné za diverzifikaci ekonomiky a transformaci určitých hospodářských odvětví země. (DiChristopher 2019; Alkhalisi 2019).

Jak již bylo zmíněno za těžbu ropy je v zemi zodpovědná státní společnost Aramco, na kterou dohlíží saúdské Ministerstvo ropy a nerostných surovin společně s Nejvyšší radou pro ropu a nerostné suroviny. Přestože Aramco operuje na zhruba 130 ropných polích, nadpoloviční většinu ropné produkce v zemi jich zpracovává pouze devět. Největší ropné pole v zemi Ghawar se pyšní nejen saúdským primátem největšího suchozemského ropného pole, ale se zásobami 75 miliard barelů ropy také primátem celosvětovým, největší offshorové pole Safáníja disponující 35 miliardami barelů, se může rovněž pyšnit oběma primáty ve své kategorii (EIA 2017a).

Politicko-geografickým jevem, který je přítomný v regionu Blízkého východu, a který má značný vliv na mocenské postavení Saúdské Arábie, jsou škrťící body²¹. V rámci Blízkého východu se jedná zejména o Hormuzský průliv a průliv Báb al-Mandab.

Hormuzský průliv²² se nachází mezi Íránem na severu a poloostrovem Musandam, který náleží Ománu na jihu. Průliv jako takový poté propojuje Perský záliv s Ománským zálivem a potažmo Arabským mořem. Hormuzský záliv má kritický význam na lodní dopravu, jelikož se jedná o jediné místo, kudy se lodě mohou přepravit z Perského zálivu do Indického oceánu. Průliv je v nejužším bodě zhruba 50 km široký (Valdani 2012: 10–12). Dle EIA (2017b) propluje průlivem 18,5 milionů barelů ropy každý den, což z něj činí nejdůležitější škrťící bod pro obchod s touto strategickou komoditou. Jedinou možnou alternativou k distribuci ropy z Perského zálivu jsou ropovody. Saúdská

21 Škrťící body můžeme označit definovat jako *"úzké cesty podél frekventovaných námořních tras, kdy některé z nich jsou tak úzké, že velikosti proplouvajících lodí musí být omezeny"* (EIA 2017b).

22 Viz příloha č. 5

Arábie je největším exportérem ropy v této oblasti a u pobřeží Perského zálivu se nachází většina z jejích hlavních ropných polí, například již zmíněné pole Ghawar či Safáníja. Dlouhodobé negativní vztahy s Íránem, který od 80. let několikrát vyhrožoval blokádou průplavu²³, donutily Saúdskou Arábii vybudovat soustavu ropovodů napříč zemí, od zpracovatelského komplexu Abqaiq u pobřeží Perského zálivu až do Rudého moře. I přes tuto síť ropovodů, jejichž kapacita je udávána až 5 milionů barelů za den, by Saúdská Arábie nebyla schopna pokrýt vývoz své ropy bez použití Perského zálivu bez značných ztrát (Komiss – Huntzinger 2011: 17–19). Většina odborníků však hrozbám Íránu o uzavření Hormuzského průlivu²⁴ nevěří. Jak argumentuje Valdani (2012: 13), Írán je na exportu ropy rovněž závislý, 80 % jeho exportu zatím putuje skrze Perský záliv a Hormuzský průliv, na rozdíl od Saúdské Arábie nevlastní Írán prozatím ropovody, které by byly schopny alespoň částečně obsáhnout množství, které Írán vyváží pomocí lodní dopravy. Kompletní uzavření tohoto průlivu by pro něj mělo devastující následky. Jedinou možnou hrozbou pro Saúdskou Arábii tedy Valdani (2012: 13) spatřuje v omezení dopravy v Hormuzském průlivu, což by mělo za následek růst cen ropy na světových trzích, a tedy ekonomický zisk pro Írán. Přestože tedy saúdské území přímo nepřiléhá k Hormuzskému průlivu, jeho blokáda či jen částečné omezení tranzitu v něm, by mělo pro Saúdskou Arábii závažné následky. Tyto následky by měly za následek ekonomický, a tedy

23 Lodě plující skrze Hormuzský průliv proplouvají často íránskými teritoriálními vodami. Přesto, že na základě Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982 mají lodě právo proplout nepřerušeně teritoriálními vodami cizích států, Írán již mnohokrát vyhrožoval blokádou průlivu. Írán argumentuje zejména tím, že tuto úmluvu sice podepsal, ale k její ratifikaci již nedošlo a tudíž k ní není jakkoliv právně vázán (Nazemroaya 2012).

²⁴ K samotné blokáde Hormuzského průlivu Íránem od islámské revoluce v roce 1979 prozatím nedošlo. Hrozba touto blokádou však patří mezi oblíbené zahraničně-politické hrozby Íránu. Mezi lety 1979–2011 hrozil Írán blokádu průlivu alespoň šestkrát, zejména během irácko-íránské války. V roce 2018 v návaznosti na zesílení amerických sankcí na íránský ropný průmysl, prezident Ruhání opětovně pohrozil, že blokáda Hormuzského průlivu je jedním z možných odvetných opatření Teheránu (Dehghan 2018; Iddon 2018).

i mocenský propad království, které je na vývozu ropy mimořádně ekonomicky závislé.

Co se týče druhého jmenovaného průlivu Báb al-Mandab²⁵, tak ten leží mezi Africkým rohem (Somálským poloostrovem) a Arabským poloostrovem. Průliv leží mezi Džibutskem a Eritreou na africké straně a Jemenem. Šířka v jeho nejužším bodě je zhruba 25 km. Jeho význam je spočívá v propojení Středozemního moře a Indického oceánu, kdy propojuje Rudé moře a Adenský záliv s Arabským mořem. Většina lodní obchodní dopravy, která využívá Suezský průplav, rovněž proplouvá právě průlivem Báb al-Mandab. Přestože přes něj neproudí tolik ropy jako přes průliv Hormuzský – uvádí se, že přes průliv Báb al-Mandab projde každý den zhruba 4,8–5 milionů barelů ropy za den (EIA 2017c), tedy zhruba jedna čtvrtina tranzitu Hormuzského průlivu, stále jej Saúdská Arábie a další státy závislé na exportu ropy považují za zcela zásadní. Případné upadnutí kontroly průlivu do nepřátelských rukou by mohlo království citelně ekonomicky zasáhnout, a tedy mocensky oslabit. Jakékoliv ohrožení plynulosti dopravy skrze tento průliv proto vnímá Saúdská Arábie velice vážně a aktivně na tyto hrozby reaguje. Za příklad můžeme považovat konflikt v Jemenu vůči proiránským Húthiům, kterému se v této práci budeme ještě později věnovat (Cordesman 2015).

3.2 Ekonomické kapacity Saúdské Arábie

Většina saúdskoarabské ekonomiky je závislá na obchodu s ropou, případně produktů, které se z ní vyrábějí a ceně těchto dvou exportních komodit na světových trzích. Právě prodej ropy a petrochemických produktů činí z této ekonomiky jednu z nejsilnějších ekonomik na Blízkém východě. Ropný šok z roku 1973, o kterém bude v této práci ještě později řeč, měl kritický vliv na vývoj saúdské ekonomiky. Díky rychlému nárůstu cen²⁶ se podařilo napumpovat

²⁵ Příloha č. 6

²⁶ Před tímto zvýšením stál barel ropy v USA 2,9 amerického dolaru, po ropných šocích se téměř zečtyřnásobil na 11,6 amerického dolaru (Corbett nedatováno).

do saúdské ekonomiky obrovské množství peněz, což mělo pozitivní vliv na ekonomické plánování, tvorbu pracovních míst, zaměstnanost a také kupříkladu stavební rozvoj (Zuhur 2011: 138–140). Tento pozitivní vliv ropného boomu na saúdskou ekonomiku však netrval věčně. V 80. letech se ekonomika propadla díky značnému poklesu cen ropy na světových trzích. Mezi lety 1981 až 1987 došlo k rapidnímu poklesu ekonomické úrovně. V roce 1981 byla saúdská ekonomika na vrcholu svých sil. Hrubý domácí produkt země byl 184 miliard dolarů, což bylo více, než mohl nabídnout kterýkoliv jiný stát na Blízkém východě. Na konci období tohoto propadu se však Saúdská Arábie ocitla s HDP pouhých 88 miliard dolarů, tedy o necelých 100 miliard méně (Bouček 2005: 85–87). Tento propad se podepsal na mnoha aspektech hospodaření státu, od problému budování nové infrastruktury po rozvoj hospodářských odvětví, která nebyla závislá na nerostných surovinách. Ekonomický propad se dotkl také občanské společnosti, která se stala velmi kritickou vůči zahraničním dělníkům a požadovala, aby byl jejich počet snížen. Po propadu ekonomiky v 80. letech se počátkem 90. let dostavily další státní výdaje. Po útoku Iráku na Kuvajt se Saúdská Arábie připojila k mezinárodní koalici a například povolila Spojeným státům umístění vojenských základen na svém území. Tato válka stála koalici dohromady zhruba 61 miliard dolarů, přičemž 36 miliard dolarů zaplatila Saúdská Arábie, Kuvajt a další státy Perského zálivu (CNN 2018). Vzpamatování se z této války a jejích výdajů trvalo Saúdské Arábii velmi dlouho. Její ekonomika se začala znovu zvedat až na počátku nového tisíciletí. Toto období je rovněž spojeno s liberalizačními reformami, které dovolily Saúdské Arábii vstoupit v roce 2005 do Světové obchodní organizace (Zuhur 2011: 140). Po zmíněných liberalizačních reformách a vstupu do WTO můžeme opět sledovat poměrně rychlý ekonomický růst. V roce 2002, kdy Saúdská Arábie započala ekonomické reformy, činil HDP země 189 miliard dolarů. O pouhých šest let později v roce 2008 se již HDP pohyboval u hranice 520 miliard dolarů a v roce 2017 dosáhl 687 miliard dolarů, což posunulo saúdskou ekonomiku na druhé místo na Blízkém východě. Zaostává pouze za Tureckem, jehož HDP činí 852 miliard dolarů (The World Bank 2019a).

Zásadními body ekonomického vývoje Saúdské Arábie byly centrálně naplánované pětiletky. U jejich popisu vycházím především z kapitoly popisující vývoj ekonomického systému království v knize Sherify Zuhur: Saudi Arabia (2011: 140–142) a z oficiálních stránek Saúdské Arábie, věnujících se právě probíhajícím ekonomickým plánům království (Kingdom of Saudi Arabia 2019a). Zmíněných pětiletěk proběhlo od roku 1970, kdy byla schválena první z nich, celkem deset, přičemž v současnosti se nacházíme v poslední desáté pětiletce. Tato pětiletka by měla trvat až do roku 2020. První dvě z těchto pětiletěk mezi lety 1970–1980 měly zejména za úkol zlepšit infrastrukturu země, vystavět silnice, zavést elektřinu do více domácností a vystavět přístavy. Třetí pětiletka mezi lety 1980–1985 měla za úkol zlepšit v zemi školský systém a zdravotní a sociální péči. Tyto cíle byly přeneseny i do páté pětiletky mezi lety 1985–1990, a to zejména z důvodu značného populačního růstu. Pátou pětiletku ovlivnila zejména Válka v Perském zálivu, kdy finance byly především alokovány do vojenských a obranných struktur země. Šestá pětiletka doplatila na ekonomickou vyčerpanost země po válce, proto se Saúdská Arábie nesnažila prosadit žádné nové kroky a soustředila se opět na podporu vzdělávání. Sedmá pětiletka probíhající v letech 2000–2005 se snažila pobídnout ekonomický růst v privátním sektoru a posílit diverzifikaci ekonomiky směrem od obchodu s ropou. Tato pětiletka byla také nejvíce ovlivněna liberalizačními reformami pře vstupem do WTO v roce 2005, kdy také tato pětiletka vyvrcholila. Osmá pětiletka opět kladla důraz na diverzifikaci ekonomiky, rovněž se snažila vybudovat množství nových škol a univerzit. Objevily se zde i pobídky pro rozšíření turistického sektoru a sektoru služeb. Předposlední pětiletka trvající od roku 2010–2015 se poprvé zabírala tvorbou dlouhodobých ekonomických strategií. Cílem této pětiletky byla zejména podpora financování regionů a budování nových regionálních měst v různých částech země, s cílem decentralizovat Saúdskou Arábii v rámci plánu *National Spatial Strategy*. Historicky můžeme sledovat, že centrálně plánovaná ekonomika Saúdské Arábie byla vždy nesmírně ovlivněna cyklem růstů a poklesů (*boom and bust cycle*), který ovlivňoval cenu ropy na světových trzích. Saúdská Arábie si je vědoma

neudržitelosti tohoto směřování ekonomiky, jež je z 50 % závislá na obchodu s touto komoditou (OPEC 2018b²⁷). Snaží se proto čím dál více svoji ekonomiku diverzifikovat, k čemuž by měl v blízké budoucnosti napomoci i program vize 2030.

3.3 Demografické kapacity

Saúdská Arábie nepatří mezi nejlidnatější země na Blízkém východě. Z údajů Světové banky (The World bank 2019b) můžeme vyčíst, že v roce 2017 měla tato země zhruba 33 milionů obyvatel, což ji řadí v regionu Blízkého východu na šesté, resp. sedmé²⁸ místo²⁹ v celosvětovém žebříčku poté na jednačtyřicáté místo. V období posledních 60 let můžeme u Saúdské Arábie sledovat značný populační nárůst. Silný populační růst není v zemích Blízkého východu a severní Afriky nic neobvyklého. Mnoho zemí od roku 1960 do současnosti vykazuje trojnásobný až čtyřnásobný růst populace. Pokud se však zaměříme na demografický vývoj Saúdské Arábie, zjistíme, že od roku 1960, kdy její populace činila pouhé 4,1 miliony obyvatel, vzrostla do roku 2017 na 33 milionů. Tento více než osminásobný růst saúdské populace je největším v rámci silných regionálních mocností³⁰. Pokud bychom chtěli najít nejdynamičtější populační růst na Blízkém východě obecně, museli bychom se zaměřit na menší státy, které historicky zbohatly díky ropě, tedy například Bahrajn, Omán či

27 Výnosy z obchodu s ropou tvoří 70 % všech exportních výnosů, celkově se poté podílí na 50 % HDP Saúdské Arábie (OPEC 2018b).

28 Světová banka neřadí Turecko s 80,7 miliony obyvatel do regionu Blízkého východu a severní Afriky, jelikož však tato práce Turecko do tohoto regionu zahrnuje, je třeba brát tento údaj v potaz a upravit tedy celkové pořadí (The World Bank 2019a).

29 Populačnímu žebříčku vévodí na Blízkém východě Egypt s 97,5 miliony obyvatel, následovaný Íránem s 81,1 miliony obyvatel a Tureckem s 80,7 miliony obyvatel. Další země je poté následující až se značným rozdílem, neboť žádná z dalších zemí nedosahuje ani na hranici 45 milionů (The World Bank 2019a).

30 Do této kategorie řadím státy Blízkého východu, které jsou nebo historicky byly mocnými regionálními hráči. Řadím sem zejména Izrael, Egypt, Turecko, Írán, Irák a Saúdskou Arábii.

Kuvajt³¹ (The World Bank 2019b). Tento obrovský populační vývoj však samozřejmě není dlouhodobě udržitelný a u většiny zemí klesá. V současné době je populační růst u zemí Blízkého východu zhruba 1,5–5 % (The World Bank 2019c). Saúdská Arábie si drží meziroční růst na 2 %. Tento růst se bude zajisté i do budoucna snižovat, přesto by dle možných odhadů mohla saúdská populace dosáhnout zhruba 45–46 milionů obyvatel v roce 2050 (Population Pyramid 2019; World O Meters 2019).

Historicky se populace zvětšovala především díky přirozenému přírůstku, tedy zvyšování průměrné délky života, zvýšení natality, snížení dětské mortality a důležitou roli v tomto ohledu mělo také přistěhovalectví. Dramatický nárůst natality v 80. letech 20. století se poté promítl i do jiných socioekonomických statistik, zejména nezaměstnanosti na počátku milénia (Beránek 2007: 88). Zemi provází také vysoká míra přistěhovalectví. Rozmach přívalu cizích pracovníků do země byl evidentní zejména v 80. letech 20. století. V roce 1985 pracovalo v Saúdské Arábii zhruba 4,5 milionu pracovníků cizích národností. Pocházeli zejména z Egypta, Jemenu, Jordánska a Sýrie (Metz ed. 1992: 59–62). V současné době (data jsou z roku 2018) je v zemi dle statistik Saúdské Arábie zhruba 12,6 milionu cizinců – 8,7 milionu mužů a 3,9 milionu žen (Kingdom of Saudi Arabia 2019b).

Za zmínku stojí rovněž věková pyramida populace. Většinu obyvatelstva tvoří mladé obyvatelstvo, zhruba jedné třetině obyvatel není více než 20 let a celým dvěma třetinám obyvatelstva ještě nebylo 40 let. Majoritní etnikum jsou arabové, kterých je v zemi zhruba 90 %, zbylých 10 % je poté rozmělněno mezi různá afro-asijská etnika. (Kingdom of Saudi Arabia 2019). Co se týče otázky náboženství, která je na Blízkém východě velice podstatná, zvláště díky množství konfliktů, které zde díky náboženství historicky vznikají, tak 85–90 %

31 Tyto státy za posledních let populačně narostly až patnáctkrát, absolutním vítězem je poté Katar, který z pouhých 47 tisíc obyvatel v roce 1960 vyrostl do roku 2017 na 2,6 milionu obyvatel, tedy více než pětapadesátkrát (The World Bank 2019a).

obyvatelstva Saúdské Arábie vyznává sunnitský islám, 10–15 % obyvatelstva vyznává islám šíitský a ostatní náboženství jsou zastoupena v zanedbatelném poměru.³² (CIA 2019).

3.4 Vojenské kapacity

Jak již bylo zmíněno, Saúdská Arábie díky nálezům ropných polí ve 30. letech postupem času výrazně bohatla. Dostatek financí se citelně projevil také ve vojenských kapacitách země. Co se týče výdajů na zbrojení, řadí se Saúdská Arábie na svrchní příčky pomyslného světového žebříčku. V roce 2017 vydala na zbrojení 10,3 % HDP, což je po Ománu s 12 % druhá nejvyšší hodnota ze všech zemí (The World Bank 2019d). V rámci žebříčku odrážejícího absolutní hodnoty financí vydaných na zbrojení se tak v roce 2017 Saúdská Arábie se 69 miliardami dolarů, řadila na třetí³³ místo.

Dle údajů z roku 2017 (IISS 2017: 401) slouží v aktivní službě 227 tisíc vojáků³⁴. V tomto ohledu zaostává saúdská armáda početně za armádami některých zemí na Blízkém východě. Zmínit můžeme například Turecko, Egypt či Írán³⁵. Díky obrovskému množství financí, které proudí do výzbroje armády, je saúdskoarabská armáda po izraelské nejlépe vyzbrojenou armádou v celém regionu Blízkého východu. Hlavními dodavateli zbraní, munice a zbraňových systémů jsou především Spojené státy americké a Velká Británie. Jelikož zmíněné země nejsou výhradními dodavateli a Saúdská Arábie nakupuje³⁶ vojenský materiál i od ostatních zemí, vzniká ve výzbroji chaos. Tento chaos se

32 Statistika CIA jsou z roku 2012

33 První místo zaujímají Spojené státy s rozpočtem 610 miliard dolarů, následované Čínou se 228 miliardami dolarů (The World Bank 2019b).

34 Struktura těchto 227 tisíc vojáků je poté následující: v regulární armádě slouží 75 000 vojáků, u námořnictva 13 500, u letectva a protiletadlové obrany poté 16 000, respektive 2 500, tuto skupinu uzavírá poté ještě národní garda, do které se řadí dalších 100 000 vojáků. V různých polovojenských skupinách a kmenových milicích poté slouží dalších 24 500 vojáků (IISS 2017: 400).

35 Nejpočetnější armádou na Blízkém východě disponuje Írán s 523 tisíci vojáky v aktivní službě, následuje jej Egypt s 440 tisíci a Turecko s 355 tisíci vojáky (Global Firepower 2019a).

36 Viz příloha č. 7

projevuje například rozdílnými rážemi děl a množstvím nekompatibilního vojenského materiálu, což má za následek nutnost přidaného výcviku armády pro každý typ armádního vybavení, kterými saúdská armáda disponuje. V rámci programu Vize 2030 (Kingdom of Saudi Arabia nedatováno: 47–48), ve kterém Saúdská Arábie kalkuluje s možným poklesem těžby ropy, přeorientováním na jiné zdroje energie a tudíž zhoršeným možností financování armády, se objevují i návrhy pro omezení nákupu drahého vojenského materiálu v cizině. Tyto návrhy uvádějí, že až 50% vojenského vybavení by se mohlo vyrábět přímo na domácí půdě, čímž by Saúdská Arábie jednak razantně omezila své výdaje, zároveň by také napomohla růstu vlastního průmyslového sektoru, zaměřenému na vývoj a výrobu vojenských materiálů a techniky (IISS 2017: 362–367; 400–404).

V rámci srovnání konvenčních vojenských kapacit mezi silnými regionálními aktéry na Blízkém východě však Saúdská Arábie kromě vysokých výdajů na obranu v ostatních oblastech nepůsobí natolik silným dojmem. Pro názornost jsem v následující části porovnal vojenské kapacity a zkušenosti Saúdské Arábie s jejím největším regionálním rivalem Íránem.

V otázce vojenských zkušeností zaostává Saúdská Arábie za Íránem, který nasbíral krom války s Irákem v 80. letech rovněž zkušenosti v asymetrických konfliktech po celém regionu. Íránská revoluční garda se podílela na operacích v Sýrii, Iráku nebo Jemenu či výcviku libanonského Hizballáhu. Saúdská armáda je oproti tomu relativně nezkušená. Za posledních 40 let měla možnost získat bojové zkušenosti pouze v 90. letech ve válce v Zálivu a po roce 2015 v Jemenu. V obou těchto konfliktech se její nezkušenost promítla do samotného boje. V roce 1991 se saúdská armáda musela spolehnout na podporu Spojených států amerických při neúspěšných pokusech znovu získat město Chafdží z rukou irácké armády. V jemenském konfliktu se poté bojová nezkušenost projevuje zejména ve špatné koordinaci pozemní armády a letectva při bojových operacích (Ostovar 2018; IISS 2017: 376, 401).

Írán má krom větších bojových zkušeností také převahu na moři. Disponuje jednak větším počtem lodí, zároveň vlastní flotilu ponorek a obrovské zásoby námořních min, které může využít k zablokování Hormuzského průlivu (Ostovar 2018; IISS 2017: 378, 402; Global Firepower 2019c). Saúdská Arábie by při potenciálním konfliktu musela spoléhat na letectvo, coby svojí nejsilnější armádní složku. Oproti Íránu disponuje Saúdská Arábie moderními stíhacími letouny a moderními protiletectkými systémy *Patriot* americké výroby. Letecký inventář Íránu je zastaralý a spoléhá se především na pozůstatky ze 70–90. let 20. století (Ostovar 2018; IISS 2017: 378–379, 402–403; Global Firepower 2019b; Global Firepower 2019c). Síla Íránu se poté ukazuje zejména v pozemních balistických raketách *Zolfaghar* a *Shabab* s dosahem až 750, resp. 1600 km. Jejich úspěšnost byla otestována v červnu roku 2017, kdy Írán ze svého území zasáhl syrské město Dajr az-Zaur, které bylo tou dobou v rukou tzv. Islámského státu. Írán tím kompenzuje zejména svojí další slabou stránku, kterou je zastaralost výzbroje jeho pozemní armády, která je obdobně jako jeho letectvo pozůstatkem 70–90. let. Saúdská Arábie se může rovněž pochlubit moderními balistickými raketami čínské výroby s dosahem přes 3 000 km, byť v mnohem menším počtu než vlastní Írán, zároveň disponuje moderními tanky americké výroby (Ostovar 2018; IISS 2017: 376–379, 401–403; Global Firepower 2019b; Global Firepower 2019c).

Armáda Saúdské Arábie je v současné době nasazena v několika konfliktních zónách. První konfliktní zónou je Jemen, ve kterém již od roku 2015 vede ozbrojený boj vůči Húthijským rebelům a podporuje prezidenta Hádího v rámci operace *Restoring Hope*. Přestože došlo postupem času k operativnímu zlepšení armády, stále je mnohdy možné vidět špatnou koordinaci mezi jednotlivými složkami armády, zejména letectvem a pěchotou v aktivním boji. V otázce protivzdušné obrany byla Saúdská Arábie schopna sestřelit svými raketami *Patriot* rakety *Scud B*, kterými disponují Húthijští rebelové v Jemenu. Je však nutné podotknout, že těchto útoků nebylo dosud mnoho a saúdskoarabský protiraketový systém se prozatím neseťkal s důslednějším

prověřením jeho funkčnosti a kvalit. Samotnému jemenskému konfliktu se budu v pozdějších kapitolách ještě podrobněji věnovat. Kromě konfliktu v Jemenu saúdské armádní síly figurovaly také ve výcviku (a financování) rebelů v Syrské občanské válce a připojily se rovněž ke koaličnímu boji proti ISIS v rámci operace *Inherent Resolve* (IISS 2017: 361—362; 403—404).

V rámci vojenských kapacit země, které se podílejí na její obraně, je vhodné zmínit také zbraně, které víc než cokoliv jiného pomáhají odstrašit případné agresory, tedy zbraně jaderné. Saúdská Arábie sice podepsala v roce 1988 Smlouvu o nešíření jaderných zbraní (*Nonproliferation Treaty*), na ní navazující Smlouvu o všeobecném zákazu (*Comprehensive Test Ban Treaty*) však již nikoliv. Je vhodné dodat, že některé další státy Blízkého východu například Egypt, Írán či Izrael tuto dohodu podepsaly. K její ratifikaci však již nedošlo. V roce 2005 Saúdská Arábie podepsala tzv. *Small Quantities Protocol*, který ji výměnou za deklarování jejích zájmů v oblasti jaderných aktivit³⁷ ušetří některých důkladných prohlídek ze strany Mezinárodní agentury pro atomovou energii. Zároveň také dovolí zemi ponechat si malé množství uranu či plutonia (Bahgat 2007: 65; IAEA nedatováno). Řada akademiků, kteří se zabývají problematikou proliferací jaderných zbraní na Blízkém východě například Gregory Gause (2011), Gawdat Bahgat (2007) či Thomas Lippman (2008) ve svých publikacích operují s ideou, ve které by Saúdská Arábie mohla usilovat o získání jaderných zbraní, ať pomocí vlastní výroby či odkupem od již existujících jaderných mocností. Bahgat (2007: 64) kupříkladu poukazuje zejména na fakt, že získání jaderných zbraní by pro Saúdskou Arábii byl strategicky výhodný, jelikož se jedná o důležitého hráče v regionu Blízkého východu, který by získáním těchto zbraní ještě více mocensky zesílil. Zároveň patří Saúdská Arábie k nejbohatším státům v regionu, tudíž si v ekonomické rovině může dovolit usilovat o získání

³⁷ Saúdská Arábie by se podepsáním tohoto protokolu zařadila mezi země, které sice disponují malým množstvím jaderného materiálu, ale zavazují se k jeho využití jen pro mírové účely. Podpis této smlouvy efektivně dovoluje Mezinárodní agentuře pro jadernou energii zaměřit se na země, které jsou vnímány coby větší nebezpečí v otázce jaderné proliferace (POGO 2005).

jaderného arzenálu. Za další důvod můžeme považovat odstrašovací schopnost, kterou tyto zbraně poskytují jejich držitelé. Saúdská Arábie má v rámci regionu napjaté vztahy s nejméně jedním státem, zejména s Íránem. V rámci konfliktních zpráv³⁸ od Mezinárodní komise pro atomovou energii týkajících se íránského jaderného programu v roce 2003, se vlastnictví jaderných zbraní jevílo vhodným řešením pro odstrašení Íránu, potenciálně vyvíjejícího jaderné zbraně (BBC 2003).

O ambicích Saúdské Arábie týkajících se vlastnictví jaderných zbraní, se také diskutovalo v první polovině 90. let 20. století, kdy saúdský diplomat Muhammad al-Khilewi požádal o politický azyl ve Spojených státech a v rozhovorech v médiích tvrdil, že se jeho země několikrát snažila získat jaderné zbraně. Prvně v návaznosti na Jomkipurskou válku v rámci nové vojenské doktríny prosazované tehdejšími ministrem obrany princem Sultánem ibn Abd al-Azízem. Tento program na vývoj jaderných zbraní měl probíhat v pouštním vojenském komplexu al-Sulajl, v rámci jaderného výzkumného střediska al-Charj (Shohan 1999: 129; Bahgat 2007: 65–67). Podruhé v rámci dohody s Irákem. V rámci této dohody měla v roce 1980 dodat Saúdská Arábie Iráku 5 miliard dolarů a některé pokročilé technologie, výměnou za část finálního produktu, tedy jaderných zbraní (Levi 2003). V konečném důsledku se však tato tvrzení nepodařila potvrdit.

Lippman ve svém článku argumentuje (2008) tím, že přestože existují důvody, kvůli kterým by Saúdská Arábie chtěla (a mohla) usilovat o vlastnictví jaderných zbraní, nevidí tuto situaci jako zcela reálnou. Je třeba si uvědomit, že vlastnictví jaderných zbraní další zemí by nejen mohlo vést k destabilizaci a tudíž snížení bezpečnosti na Blízkém východě³⁹, zároveň by mohlo mít za

³⁸ Na počátku inspekci v únoru 2003 přiznal Írán existenci středisek v Natanzu a Araku, která však pracují pouze s jaderným materiálem pro mírové účely. Ve zprávě z června téhož roku se však objevují informace, obviňující Írán ze zatajování držení určitých jaderných materiálů, které se mohou využívat i při výrobě jaderných zbraní (BBC 2003).

³⁹ Proponentem obdobné ideje je i Gausse (2011: 30–31).

následek i zhoršení vztahů s jedním z největších spojenců Saúdské Arábie – USA. Toto by mohlo nastat hlavně v případě, že by se Saúdská Arábie obrátila na další jaderné mocnosti, ve snaze získat jaderný arzenál, například Čínu⁴⁰ či Rusko, což hlavně z obavy ze zhoršení vztahů se Spojenými státy vidí Lippman (2008) jako značně nepravděpodobné. Lippman proto dodává, že dle jeho názoru bude Saúdská Arábie dále spoléhat v první řadě na diplomatické řešení a na úzkou spolupráci s řadou vojensky silných spojenců, kteří by měli působit coby odstrašující prvek vůči možným agresorům.

Co se však jeví jako více než pravděpodobné, je blízký vztah k Pákistánu, který je rovněž jadernou velmocí. S Pákistánem má Saúdská Arábie mnoho společného: obě země jsou majoritně sunnitské, v 80. letech 20. století oba státy spolupracovaly se Spojenými státy americkými na podpoře boje mudžáhidů proti Sovětskému svazu v Afghánistánu a po jejich vítězství podporovaly v 90. letech Talibán. Díky těmto historickým spojitostem spolu obě země udržují těsné vztahy, které se projevují například společnými vojenskými cvičeními. Pákistán rovněž dlouhodobě poskytuje Saúdské Arábii vojenskou pomoc, výměnou za historickou pomoc při financování pákistánského jaderného programu (Bahgat 2007: 66). Tato finanční pomoc v 70. letech 20. století byla dosažena v rámci dohody saúdkoarabského krále Fajsala a pákistánského premiéra Bhuttiho, který výměnou za finance přislíbil v budoucnu ochránit Saúdskou Arábii před potenciálními útoky pod pákistánským jaderným deštníkem. V současnosti se

40 S tvrzením Lippmana o vztazích mezi Saúdskou Arábií, Spojenými státy americkými a Čínou se však objevuje rozpor. Na konci 80. let 20. století odkoupila Saúdská Arábie od Číny 36 raket středního doletu CSS-2, které jsou schopny nést i jaderné hlavice. Odkup těchto raket v roce 1988 nastal na konci války Íránu s Irákem, ve kterém obě země využívaly množství balistických raket. Saúdská Arábie uznala za vhodné rovněž vlastnit balistické rakety z důvodu odrazení Íránu od možného útoku na saúdské cíle. Prvním státem, od kterého chtěla Saúdská Arábie odkoupit tyto rakety, byly Spojené státy americké. Jelikož však tyto rakety byly díky doletu 3 000 km schopné zasáhnout krom Íránu také Izrael, americký kongres jejich prodej Saúdské Arábii nepovolil, a tak tyto rakety odkoupila od Číny (Woodrow 2002; Bahgat 2007: 66–67).

však nabízí otázka, zda tento 50 let starý „obchod“ stále platí, jelikož se od něj oba státy verbálně distancují (Riedel 2008).

4 Cíle zahraniční politiky Saúdské Arábie

Zahraníční politika Saúdské Arábie stojí na několika základních rámcových tématech, kterými jsou zejména: politika dobrého sousedství; nevměšování se do vnitřních záležitostí jiných států, posílení vztahů se zeměmi v rámci Perského zálivu, Arabského poloostrova, ale také s arabskými a islámskými zeměmi na celém světě; důraz na lepší kooperaci s těmito státy díky společným zájmům; zastávání důležité role v mezinárodních i regionálních organizacích a snaha o dodržení politiky Hnutí nezúčastněných zemí. Všechny tyto rámcové okruhy cílů zahraniční politiky poté Saúdská Arábie vykonává v rámci některého z tzv. čtyř okruhů. Okruhu Perského zálivu, arabského okruhu, islámského okruhu a finálně mezinárodního okruhu (Kingdom of Saudi Arabia 2016).

První z těchto okruhů je orientován na oblast Perského zálivu a na státy, které se v této oblasti nacházejí. Saúdská Arábie tuto oblast považuje za zásadní zejména z historicko-politických důvodů. Kromě historických spojitostí mají sousední státy s královstvím společné mnohdy i politické a ekonomické uspořádání. Zahraniční politika se zde týká zejména Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu. Ta byla založena v roce 1981 coby organizace zajišťující koordinaci a integraci mezi členskými státy v široké řadě oblastí a politik,⁴¹ posílení vztahů a mezilidské kooperace v určitých odvětvích průmyslu a vědy. Rada rovněž vznikla v době války mezi Íránem a Irákem, tedy v ní můžeme sledovat i jistou funkci ochrany před nepřáteli (GCC nedatováno; Kingdom of Saudi Arabia 2016). Zahraniční politika Saúdské Arábie v okruhu Perského zálivu se poté řídí následujícími prioritami a stanovami: bezpečnost a stabilita regionu závisí na státech, které zde leží a jsou tedy za tuto bezpečnost zodpovědné; státy v Zálivu mají právo bránit svoji suverenitu dle zásad

⁴¹ Zmíněné pole oblastí je opravdu široké a zahrnuje ekonomický sektor, obchod, cla, komunikaci, lékařský, vzdělávací a kulturní sektor, sektor turismu, sociálních služeb nebo spolupráci v legislativních otázkách (GCC nedatováno).

mezinárodního práva; agrese vůči jednomu z nich je poté agresí vůči všem. Společně by také měly vystupovat vůči krizím ohrožujícím regionální stabilitu, například konflikt Iránu s Irákem v 80. letech 20. století či invaze Iráku do Kuvajtu z počátku let devadesátých. Spory mezi státy Zálivu, kupříkladu hraniční spory, by se měly řešit na základě principů dobrého sousedství. Je nutná mezistátní ekonomická koordinace skrze podporu jednotících ekonomických legislativ, zejména v oblasti obchodu s ropou, která je strategickou surovinou pro všechny státy v této oblasti (Kingdom of Saudi Arabia 2016).

Druhým okruhem je poté okruh arabský. Zde Saúdská Arábie považuje za důležité téma solidaritu mezi státy s arabským obyvatelstvem napříč regionem. Všechny arabské státy by měly dle Saúdské Arábie držet pospolu v důležitých otázkách a unitárně obhajovat arabské zájmy na poli mezinárodních institucí. Království (Kingdom of Saudi Arabia 2016) se stylizuje do role obhájce a ochránce práv arabských obyvatel v regionu. Odkazuje na svou zemi coby kolébku islámu a místo zrodu arabského nacionalismu. Staví se rovněž do role mediátora v případných konfliktech mezi zeměmi s arabským obyvatelstvem. Poukazuje rovněž na svoji roli v otázce Palestiny, kterou považuje za jednu z klíčových témat své zahraniční politiky. Zde zmiňuje především boj na poli mezinárodních institucí za práva Palestinců na vlastní území (Kingdom of Saudi Arabia 2016).

S předchozím arabským okruhem do značné míry souvisí i třetí okruh priorit zahraniční politiky Saúdské Arábie, a to okruh islámský. Saúdská Arábie (Kingdom of Saudi Arabia 2016) považuje islám⁴² za nejdůležitější faktor, který ovlivňuje výběr priorit zahraniční politiky království. Již od založení státu ve 30. letech 20. století se Saúdská Arábie snaží využívat své zdroje a svoji moc k podpoře solidarity a jednoty mezi islámskými zeměmi nejen v regionu

⁴² Krom zmíněného vlivu na priority zahraniční politiky se nerozdělitelná provázanost islámu a Saúdské Arábie projevuje zejména v právním systému Saúdské Arábie, který je plně v souladu s islámským právem Šaría nebo saúdskoarabské ústavě, která je odvozena ze svaté knihy islámu – Koránu a knihy Mohammedových skutků – Sunny (Constitute 2005).

Blízkého východu, ale i na světě. Saúdská Arábie měla například zásadní podíl na založení Svazu islámského světa [*Muslim World League*] v roce 1962 či Organizace islámské spolupráce [*Organisation of Islamic Cooperation*]⁴³ v roce 1969. Zmíněný zásadní podíl se poté odráží například v tom, že obě organizace sídlí právě na území Saúdské Arábie, a to v Mekce respektive v Džiddě. (Muslim World League 2004; Organisation of Islamic Cooperation 2019a).

Výše zmíněný důraz na solidaritu si království (Kingdom of Saudi Arabia 2016) představuje coby snahu zajistit kolektivní bezpečnost mezi islámskými zeměmi, případné konflikty mezi nimi poté řešit pomocí mírových řešení. Potřebným islámským státům poskytovat rozvojovou a v případě nutnosti také humanitární pomoc. Rovněž se Saúdská Arábie zavazuje k obhajování práv a zájmů muslimů na celém světě a je ochotna jim v případě potřeby poskytnout morální i materiální podporu. V neposlední řadě jsou to poté štědré finanční příspěvky na budování mešit či islámských center ve světě. Do tohoto okruhu se však řadí ještě jeden princip chování, který Saúdská Arábie považuje za klíčový pro její zahraniční politiku. Tímto bodem je jednak odsuzování mezinárodního terorismu a zároveň snaha o co největší separaci⁴⁴ islámu coby náboženství od terorismu v mezinárodním diskurzu.

⁴³ Organizace islámské spolupráce je s 57 členy druhou největší mezinárodní organizací na světě po OSN. Členy jsou většinou státy disponující muslimskou většinou obyvatelstva, byť to neplatí ve všech případech. Členy jsou například africké státy (Uganda, Kamerun či Mosambik), které nejsou majoritně islámské. Země s početnou muslimskou menšinou jakými je například Rusko nebo Thajsko mají poté pozorovatelský status (Organisation of Islamic Cooperation 2019b). OIC se považuje za společný hlas islámského světa a jejím cílem je zejména ochrana zájmu muslimů či podpora míru v mezinárodním prostředí. Krom dvou zmíněných hlavních oblastí poté OIC vytyčuje a řeší problémy v desetiletých programových cyklech. V současné době [od roku 2016]probíhá program OIC-2025, který staví do popředí zejména otázky: boje s terorismem, potravinové bezpečnosti, boje s klimatickými změnami, Palestinské autonomie a Jeruzalému, posílení role žen ve společnosti nebo boje s chudobou (Organisation of Islamic Cooperation 2019a).

⁴⁴ Dle Saúdské Arábie (Kingdom of Saudi Arabia 2016) není možné spojovat islám jako takový s terorismem. Jde pouze o činy skupin či jednotlivců, nikoliv o projev samotného náboženství.

Čtvrtým a posledním okruhem saúdskoarabských zájmů je okruh mezinárodní. Zde království (Kingdom of Saudi Arabia 2016) zmiňuje zejména svoji pozici zakládajícího člena OSN a víru v mírové řešení neshod a konfliktů v mezinárodním prostředí. Kromě členství v OSN do této části můžeme rovněž zahrnout snahu Saúdské Arábie navázat na mezinárodní scéně rovné vztahy se světovými mocnostmi. Tato snaha pramení z posilování role a vlivu království v arabském i islámském světě či z pozice země coby jednoho ze světových lídrů v těžbě a obchodu s ropou. Díky tomuto vývoji se Saúdská Arábie (Kingdom of Saudi Arabia 2016) snaží působit nejen jako silný hráč na regionálním poli Blízkého východu, ale rovněž jako silný a sebevědomý aktér na poli globálním.

Pokud bychom tedy měli tematicky shrnout nejdůležitější zahraničně-politické priority, kterými jsou protkány výše uvedené okruhy, získali bychom seznam několika málo témat. Tento seznam by obsahoval zejména regionální bezpečnost, šíření myšlenky arabského nacionalismu, podporu islámu a důraz na zabezpečení těžby a obchodu s ropou coby strategickou surovinou.

5 Zahranichně-politické chování Saúdské Arábie

V následující kapitole se podrobněji zaměřím na události, které ovlivnily mocenskou pozici a roli Saúdské Arábie v regionu Blízkého východu. Tyto události měly tedy buď významné důsledky pro samotnou Saúdskou Arábii, nebo měly značný vliv na region Blízkého východu, potažmo země, které se v něm nacházejí a v nichž Saúdská Arábie aktivně participovala.

5.1 Role Saúdské Arábie v arabsko-izraelském konfliktu

Jak již bylo uvedeno v kapitole představující zahraničně-politické priority a cíle Saúdské Arábie, království klade již od svého vzniku ve 30. letech 20. století značný důraz na arabský nacionalismus. Právě tento důraz nabral v druhé polovině 20. století podobu podpory arabského obyvatelstva na území dnešního Izraele a Palestinské autonomie. Když Izrael vyhlásil 14. května 1948 svoji nezávislost, záhy se mu dostalo od sousedních zemí, členů Ligy arabských států, razantní odpovědi ve formě vyhlášení války. Saúdská Arábie v této válce aktivně neparticipovala, přesto v ní bojovalo množství dobrovolníků z řad občanů (Morris 2008: 205, 322–326). O 25 let později již království do arabsko-izraelského konfliktu přímo zasáhlo, když vyslalo několik tisíc vojáků bojovat na syrské území, po boku armád dalších arabských států, proti izraelské armádě v Jomkipurské válce (Rabinovich 2005: 464–465; Smith 2006: 329). Izrael však nebyl jediným státem, proti kterému Saúdská Arábie zakročila. Důležitými spojenci, kteří podporovali Izrael na půdě mezinárodních institucí či jej zásobovali vojenským materiálem, byly zejména Spojené státy americké, Nizozemí či Velká Británie. Saúdská Arábie společně s dalšími arabskými státy, jež byly členy OPECu, se je rozhodla potrestat a to způsobem ověřeným ze Suezské krize⁴⁵ – ropným embargem (Love 1969: 651).

⁴⁵ Saúdská Arábie v roce 1956 uvalila ropné embargo na Velkou Británii a Francii při jejich pokusu o vojenskou obsazení Egypta a sesazení prezidenta Násira, který znárodnil Suezský průplav a byl, alespoň v první polovině své vlády, důležitým spojencem Rijádu (Lacey 1981: 315; Gaddis 1998: 166–169).

Ropné embargo vůči Spojeným státům americkým⁴⁶ se spustilo 19. října 1973. Na jeho případném využití se již v létě téhož roku domluvil egyptský prezident Anwar Sadat společně se saúdským králem Fajsalem. Během následujících šesti měsíců se ceny ropy na tamním trhu zečtyřnásobily (Macalister 2011; Amadeo 2019, Corbett 2013). Kromě samotného embarga na vývoz ropy do vybraných zemí světa, se arabské členské státy OPECu⁴⁷ dohodly rovněž na dočasném 25% snížení produkce ropy. Přestože bylo ropné embargo ukončeno již po šesti měsících v březnu roku 1974, mělo dalekosáhlé následky nejen na cenu ropy, ale rovněž na mnoho zemí, které zasáhlo. Na rozdíl od předchozích ropných embarg, kdy se zvýšená cena ropy vždy vrátila na téměř původní hodnoty, se tato situace u embarga z roku 1973–1974 neopakovala. Světový obchod s ropou byl vychýlen „pouze“ o 5 % (Oil & Gas Journal 2005) díky snížení produkce ropy arabskými členy OPEC. V zemích silně závislých na této surovině, zejména v USA, však mělo toto embargo nedozírné negativní následky. Spojené státy postihla v letech 1973–1975 rozsáhlá ekonomická recese, která mimojiné zvedla nezaměstnanost v zemi z 5 % na 9 % (Watkins nedatováno; Amadeo 2019).

Tento ropný šok, který měl pro řadu států, v čele se Spojenými státy americkými, devastující účinky, měl však zcela opačný efekt na ekonomiku států produkujících ropu, zejména pak na Saúdskou Arábii. Saúdská ekonomika vzrostla v absolutních hodnotách během 70. let 20. století z 15 miliard dolarů v roce 1973 na 184 miliard v roce 1981 (The World Bank 2019e). V přepočtu HDP na obyvatele se poté Saúdská Arábie zlepšila z 1600 dolarů ročně na 16 500 dolarů ročně (The World Bank 2019e).

Počátkem 70. let 20. století započala v Saúdské Arábii éra ekonomických pětiletých plánů, o kterých již byla řeč v předchozích kapitolách, popisujících

⁴⁶ Embargo vůči dalším státům zmíněným v předešlém odstavci následovalo nedlouho poté.

⁴⁷ Saúdská Arábie, Irák, Abu Dhabí, Kuvajt, Katar, Írán (posledně jmenovaný není arabský stát, je však členem OPECu, který se podílel na embargu).

ekonomické zdroje moci království. Právě tyto reformy, které započal král Fajsal, který vládl mezi lety 1964–1975, a které pokračovaly za jeho nástupce krále Chálida⁴⁸, měly společně s rozhodnutím ohledně uvalení ropného embarga z roku 1973 za následek nebývalý mocenský růst království (Zuhur 2011: 53–62).

V 80. letech 20. století za vlády krále Fahda⁴⁹ však přišla ekonomická stagnace a opětovný pokles životní úrovně. Tato stagnace byla způsobena nasycením trhu s ropou a následným poklesem cen ropy na světových trzích. Zapříčiněno to bylo zejména snahou států více diverzifikovat svůj průmysl a nebýt natolik závislý na ropě, coby strategické suroviny. Krom poklesu cen ropy se král Fahd musel zároveň potýkat s irácko-iránskou válkou, která započala již za jeho předchůdce krále Chálida, a o které bude v této práci ještě blíže řeč (Zuhuri 2011: 61–64).

Nyní bych se opět vrátil od ropných šoků a vlivu na státy, které jimi byly zasaženy, zpět k politice Saúdské Arábie vůči izraelsko-palestinské otázce. Saúdská Arábie i po ropných šocích neustala s podporou myšlenky nezávislé Palestiny a v 80. letech finančně podporovala Organizaci pro osvobození Palestiny. Saúdský král Fahd přišel v roce 1981 s návrhem mírové smlouvy⁵⁰, kterou by Izrael mohl společně s OOP uzavřít. Mezi podmínkami v této smlouvě bylo kupříkladu stažení Izraele ze Západního břehu Jordánu a pásma Gazy, navrácení Izraelem dobytých území v Šestidenní válce zpět pod správu Egypta a Jordánska a do budoucna příslib dohody o dvojstátním uspořádání. Výměnou za splnění těchto podmínek by poté Palestinci a arabské státy přestali vést ozbrojený boj proti Izraeli a v případě dvojstátního uspořádání by arabské státy byly ochotny Izrael diplomaticky uznat. Tyto požadavky, zejména otázka

⁴⁸ Král Chálid vládl zemi mezi lety 1975–1982 (Zuhur 2011: 58).

⁴⁹ Ten zemi vládl v letech 1982–2005 a byl svědkem řady turbulentních událostí, které měly na Blízký východ a potažmo Saúdskou Arábii podstatný vliv (Zuhur 2011: 62).

⁵⁰ Návrh této mírové smlouvy měl celkem osm bodů (UN 1981).

dvojstátního uspořádání, se u Izraele setkaly s přímým odmítnutím tohoto návrhu (NY Times 1985; Metz ed. 1992: 226–228).

Saúdská Arábie se s OOP názorově rozešla počátkem 90. let 20. století, když OOP veřejně vyhlásila podporu Iráku při válce v Perském zálivu, ve které stála Saúdská Arábie na opačné straně barikády. Díky podpoře Iráku stanula v OOP v izolaci neboť se od ní mnoho arabských spojenců a donorů distancovalo. Kuvajt, který původně podporoval OOP, po válce v Perském zálivu odsunul zhruba 400 000 Palestinců, kteří na jeho území žili či pracovali. Lídr OOP Jásir Arafat si byl vědom faktu, že bez podpory arabských zemí nemá šanci proti Izraeli jakkoliv bojovat, proto v září roku 1993 zasedl společně s izraelským premiérem Jicchakem Rabinem k jednacímu stolu. Tato jednání vyvrcholila podpisem mírové dohody z Osla a vznikem kvazistátního útvaru Palestinské samosprávy. Přestože tato mírová jednání přinesla do této oblasti v 90. letech 20. století dočasný klid a jisté posuny v řešení palestinské otázky, ve výsledku na finálním summitu v Camp Davidu v roce 2000 nedokázala tato jednání přinést permanentní řešení izraelsko-palestinské otázky (Al Jazeera 2009; Ibrahim 1991).

Když roce 2000 opětovně vypuklo mezi Izraelci a Palestinci násilí v rámci tzv. Druhé Intifády, reagovala na toto opětovné zažehnutí konfliktu Saúdská Arábie dalším mírovým návrhem, po historickém vzoru osmibodového návrhu krále Fahda z roku 1981. Tento návrh nazvaný *Arabská mírová iniciativa* byl představen na summitu v Bejrútu v roce 2002 korunním princem Abdalláhem⁵¹. Obsah tohoto plánu se od mírové smlouvy z roku 1981 krále Fahda příliš nelišil. Dle této dohody (BBC 2002) se měl Izrael stáhnout do hranic před rokem 1967 a umožnit vznik samostatného Palestinského státu, výměnou za mír v tomto subregionu a diplomatické uznání Izraele arabskými státy. Přestože všechny

⁵¹ Přestože hlavou státu byl až do roku 2005 král Fahd, korunní princ Abdalláh byl de facto vládcem již od roku 1996, poté co na zdravotním stavu krále Fahda negativně podepsala silná mrtvice (Zuhur 2011: 62).

arabské státy a OOP s tímto návrhem souhlasily, Izrael tuto iniciativu ignoroval (Golan 2014: 168–170). Izrael však nebyl jediný aktér, který Bejrútský summit ani jeho výsledek tedy Arabskou mírovou iniciativu neuznával. Hnutí Hamás podniklo nedlouho před summitem sebevražedný útok, který se i díky 30 obětem do historie zapsal pod názvem „Pesachový masakr“ podle židovského svátku Pesach, který připadal v roce 2002 na 27. března (Israel Ministry of Foreign Affairs 2002). Tento útok byl ostře odsouzen všemi zúčastněnými stranami, včetně OOP a Saúdské Arábie. Saúdská Arábie, která na přelomu tisíciletí financovala ročně Hamás, coby spřátelenou sunnitskou organizaci až 25 miliony dolarů. Po Pesachovém masakru svoji finanční podporu Hamásu⁵² výrazně omezila kvůli „nekonstruktivnímu“ chování (Vittori 2011: 72–74).

V návaznosti na stažení Izraele z pásma Gazy v roce 2005 se o dva roky později v roce 2007 pokouší král Abdalláh znovu nabídnout Izraeli mírovou smlouvu. Izraelský premiér Ehud Olmert tentokrát saúdský návrh hned neodmítl, ale kritizoval pouze některé součásti, zejména poté plán na relokaci palestinských uprchlíků zpět do oblastí, kde žili před rokem 1967. Tento krok byl však dle Olmerta (BBC 2007) neprůchodný, neboť přijmutí 400 000–1 000 000 uprchlíků by zničilo stát Izrael. Přesto však ocenil snahu Saúdské Arábie a některých dalších umírněných arabských států přivést do tohoto subregionu mír.

Postoj Izraele k Saúdské Arábii se od roku 2011 výrazně proměnil. Království již není vnímáno coby hrozba pro Jeruzalém, která se snaží všemi možnými prostředky zničit židovský stát a ustanovit na jeho území Palestinský stát. Saúdská Arábie je po událostech tzv. arabského jara považována za garanta stability v rozbořeném regionu Blízkého východu. Izrael ocenil snahu Saúdské Arábie zachovat v co největší míře status quo v době, kdy v mnoha státech regionu zuřily demonstrace, revoluce, či přímo občanské války. Izrael kupříkladu posvětil prodej německých tanků Leopard Saúdské Arábii, která část těchto tanků

⁵² V současnosti je Hamás v Saúdské Arábii na černé listině coby odnož Muslimského bratrstva, které je od roku 2014 postavené mimo zákon (Amer 2014; Middle East Monitor 2018a).

obratem využila při potlačení protestů v Bahrajnu (Stark 2011; Kulish 2011). Hlavním pojátkem vztahů Izraele a Saúdské Arábie je však v současnosti Írán a případná hrozba jeho jaderného programu. Izrael se Íránu obává z toho důvodu, že jej Írán (Maghen 2009; Jerusalem Post 2015) ve své rétorice již od islámské revoluce v roce 1979 staví do role „malého satana“ a chce jej zničit. Saúdská Arábie v Íránu od islámské revoluce spatřuje rovněž jedno z hlavních rizik. Krom sektářské štěpící linie, kdy majoritní část obyvatelstva království je sunnitská a majorita íránského obyvatelstva šíitská, mají obě země dlouhodobě napjaté vztahy s množstvím konfliktů, kterým se v této práci budeme ještě dále věnovat. Obě země se tedy v současné době v rámci hesla „Nepřítel mého nepřítele je můj přítel“ diplomaticky sbližují (Sanger 2015; Jewish Press 2017). Důkazem zlepšení těchto vztahů může být i obhajoba izraelského premiéra Netanjahua saúdského korunního prince Salmána po vraždě novináře Chášakdžího. Netanjahů (The Times of Israel 2018) sice odsoudil vraždu novináře jako ohavný čin, přesto se však na rozdíl od některých evropských států postoj Izraele k Saúdské Arábii tím nikterak nezmění. Stabilita saúdského režimu je dle Izraele zásadní pro stabilitu na celém Blízkém východě.

Saúdská Arábie i přes v současnosti se zlepšující vztahy s Izraelem nezapomíná na Palestinu. V roce 2018 darovalo království 150 milionů dolarů Palestinské samosprávě na udržování a obnovu islámských památek na jejím území, dalších 50 milionů poté zaslalo úřadu OSN pro palestinské uprchlíky [UNRWA] (Middle East Monitor 2018b). Korunní princ Salmán (Marcus 2018) rovněž vyjádřil zájem o opětovnou snahu Saúdské Arábie přivést zástupce Izraele a Palestinské samosprávy k jednacímu stolu k řešení budoucího soužití. Samotné království poté preferuje společnou budoucnost dvou samostatných suverénních států, které budou vedle sebe žít v míru. Saúdská Arábie by dle něj měla taktéž využít svých vztahů s Izraelem, které jsou v současnosti v historicky nejlepším stavu a zasadit se o finální mírové uspořádání mezi těmito dvěma protichůdnými stranami.

Jak již bylo zmíněno, Saúdská Arábie vždy řadila mír a stabilitu v regionu mezi priority své zahraniční politiky. To se také odrazilo v jejím chování vůči hrozbám, které tuto stabilitu mohly ohrozit.

5.2 Saúdská Arábie a irácko-iránský konflikt

Vztah Saúdské Arábie k sousednímu Iráku byl složitý. Když byla v Iráku v roce 1958 svržena Hášimovská monarchie, Saúdská Arábie nebyla schopna najít v mnoha otázkách společnou řeč s novým režimem. Objevily se rovněž teritoriální spory. Vztahy s Irákem se výrazně zlepšily v polovině 70. let, kdy se baathistický⁵³ režim nechal přesvědčit o možnosti zlepšení vzájemných vztahů a zasedl se Saúdskou Arábií k jednacímu stolu na summitu v Rabatu. Sblížení obou zemí napomohla zejména dohoda o rovnoměrném rozdělení sporného hraničního území (Metz 1992: 213–214; Gause 2009: 37). Dalším sblížujícím prvkem se poté stal kritický vztah obou zemí k novému vedení Íránu po islámské revoluci v roce 1979 a zvláště pak jeho myšlenky exportu islámské revoluce i do dalších zemí. Když Irák již pod vedením Saddáma Husajna 22. srpna 1980 napadl Írán, zachovala si Saúdská Arábie, alespoň navenek, neutrální postavení (Ottaway 1982). Přestože nezasáhlo do konfliktu vojenskou silou, podporovalo království Irák jinými způsoby. Během trvání celého konfliktu⁵⁴ poskytla Saúdská Arábie Iráku mezi 25–31 miliardami dolarů v půjčkách, které měly buď velmi nízký nebo dokonce žádný úrok. Zároveň pomohla vybudovat ropovody, které měly Iráku napomoci k přesunu ropy napříč jeho teritoriem⁵⁵. Saúdská Arábie rovněž povolila Iráku průlety jejím vzdušným prostorem při útocích na iránský ostrov Larak v závěrečné fázi války v roce 1986. Samotná válka skončila

⁵³ Od porážení Hášimovské monarchie v roce 1958, stihly v Iráku proběhnout do 70. let ještě další revoluce. Revoluce z roku 1958, která svrhla monarchii, byla vedena generálem Kásimem a krom změny státního uspořádání z monarchie na republiku, změnila i ideologické směřování země ze západu na východ. Tento režim se však u moci udržel jen do roku 1963, kdy proběhla tzv. Ramadánová revoluce, při které vládu v Iráku převzala baathistická strana (Zuhur 2011: 106; Citino 2017).

⁵⁴ 1980–1988

⁵⁵ Tento tah se projevil jako velmi důležitý, neboť Írán blokoval námořní dopravu v Perském zálivu a zajímal nebo přímo potápěl lodě zásobující Irák ropou (Karsh 2002: 12–16).

v srpnu 1988, kdy obě země přistoupily na ukončení války díky jednáním na půdě OSN. V konečném výsledku skončil tento konflikt nerozhodně a jediným jeho důsledkem bylo zadlužení, oslabení hospodářství obou států a až 1 milion mrtvých (Karsh 2002: 89; Zuhur 2011: 106; Metz 1992: 213–214).

5.3 Zapojení Saúdské Arábie do války v Perském zálivu

Přestože Saúdská Arábie podporovala Irák během jeho války s Íránem v 80. letech 20. století, nezískala si tím dlouhodobého spojence. Když v srpnu roku 1990 vtrhla irácká vojska do Kuvajtu a rázem jej obsadila, donutila tím Saúdskou Arábii přehodnotit své zahraničně-politické priority a rizika. Království se přestalo obávat v první řadě Íránu a jeho revolučních aktivit na Blízkém východě, ale spíše nepředvídatelného chování Iráku pod vedením Saddámu Husajna. Ten neváhal napadnout Kuvajt i přes to, že jej Kuvajt obdobně jako Saúdská Arábie finančně podporoval během jeho konfliktu s Íránem. Právě tato agrese Iráku vůči bývalým spojencům přiměla Saúdskou Arábii jednat. Po schválení vojenské intervence na půdě OSN namířené proti iráckému vpádu do Kuvajtu, pozvala Saúdská Arábie koaliční vojska v čele se Spojenými státy na své území, kde jim nabídla zázemí (Metz 1992: 214). Samo království se do války aktivně zapojilo v rámci bombardování iráckých vojenských zařízení. Iráckou opovědí na to byly raketové útoky na Rijád a další saúdská města. Přestože tento konflikt neměl dlouhého trvání a na konci února roku 1991 po zhruba 8 měsících skončil drtivou porážkou Iráku a osvobozením Kuvajtu, vytvořil pro Saúdskou Arábii další sérii problémů. Samotná válka byla v království velmi nepopulární, neboť byla vedena vůči jinému arabskému státu, a to navzdory dlouhodobému hlásání saúdské vlády o nutnosti jednoty mezi araby. Fakt, že ihned po zahájení války byli z království vyhoštěni Jemenci a část Palestinců, neboť jak Jemen, tak OOP otevřeně podporovali Irák, rozhodně království na myšlence arabské jednoty nepřidalo (Ibrahim 1990; Zuhur 2011: 107). Druhým důvodem, kvůli kterému se saúdské obyvatelstvo a část kleriků bouřila, byla přítomnost koaličních, tedy z velké části nemuslimských sil na saúdském území (Metz 1992: 214; Zuhur 2011: 106–107; Telhami 1993: 442–

450). Král Fahd proto přiměl nejvyššího saúdského náboženského vůdce velkého muftího Abdulazíze bin Baze k uvalení *fatwy*, která posvětila jednak samotný konflikt Saúdské Arábie a Íráku a zároveň přítomnost koaličních sil na jejím území coby spojenců v této „svaté válce“ (Zuhur 2011: 107; Miller 1991).

5.4 Soupeření Saúdské Arábie a Íránu na Blízkém východě

Snad žádný text analyzující zahraniční politiku či mocenské postavení Saúdské Arábie se nevyhne kapitole o Íránu, se kterým má Saúdská Arábie dlouhodobě napjaté vztahy. Výjimkou nebude ani tato práce.

Jak již bylo zmíněno, mezi oběma zeměmi panuje dlouhodobá rivalita, kterou můžeme spatřit v historické, politické nebo také náboženské rovině. Obě země se považují za ochránce muslimského světa a obě země také disponují velkými zásobami nerostných surovin⁵⁶, tímto však list společných znaků končí (Boucek – Sadjadpour 2011). V otázce náboženství dominuje v obou zemích odlišná větev islámu. V Saúdské Arábii je dominantním náboženstvím sunnitský islám, v Íránu poté islám šiitský. Vztahy obou zemí však byly do konce 70. let 20. století korektní, a kvazi-spojenecké. To se však změnilo po roce 1979, kdy byla v rámci islámské revoluce svržena monarchie a nastolen nový teokratický režim, v čele s ajatolláhem Chomejním.

V reakci na změnu režimu v Íránu se krátce poté zvedla vlna protestů šiitské minority také v Saúdské Arábii, zejména poté ve východních provinciích země. Tyto protesty vyvrcholily obsazením jednoho z nejsvětějších míst islámu, a to Velké mešity v Mekce. Mešita byla obsazena několik stovkami většinově šiitských rebelů pod vedením bývalého saúdského vojáka Juhaymana Otaybiho. Král Chálid zareagoval na tuto situaci velmi tvrdě a vyslal proti rebelům armádu pod dohledem ministrů obrany a vnitra, která místo v relativně rychlém sledu dobyla. Z přeživších rebelů byla poté značná část exemplárně popravena ve

⁵⁶ O zásobách nerostných surovin Saúdské Arábie již byla řeč v předchozích kapitolách této práce. Co se týče nerostných zdrojů Íránu, tak ten disponuje třetími největšími zásobami ropy na světě, po Venezuele a právě Saúdské Arábii. Íránské zásoby jsou odhadovány na 12,8% světových zásob ropy (OPEC 2017).

velkých regionálních městech země, s cílem odradit od podobných činů další potenciální rebely (Kraus 2014: 80–81). V reakci na tyto popravy vydal tehdejší nejvyšší náboženský představitel Íránu ajatolláh Chomejní prohlášení, v němž označil saúdskou monarchii za „americký zkorumpovaný islám“ (Dilip Hiro cit. dle Kraus 2014: 81). Saúdská Arábie se snažila zmírnit napětí v zemi, zejména ve východním regionu země, kde žije nejvíce šíitů a kde byly protesty nejčastější. Proto se počátkem 80. let 20. století rozhodla důrazněji se zaměřit v rámci svých pětiletých plánů právě na rozvoj tohoto regionu coby úlitbu protestujícím. Království rovněž kritizovalo Írán z podněcování těchto nepokojů ve východních provinciích (Kraus 2014: 81). Írán oproti tomu podezříval Saúdskou Arábii z podpory kritiků režimu v provincii Balúčistán nebo v majoritně arabském Chúzistánů (Wehry et al. 2009: 29–40).

Díky íránské rétorice o šíření islámské revoluce dále do regionu⁵⁷ a nově vzniknuvšímu konfliktu mezi Íránem a Irákem z počátku 80. let 20. století, přistoupila Saúdská Arábie a okolní arabské státy v roce 1981 k vytvoření Rady pro spolupráci arabských států v zálivu, která již byla v této práci dříve zmiňována. Írán zformování této organizace považoval za nepřátelské gesto (Zuhur 2011: 109). Vzájemná animozita mezi íránským režimem a Rijádem vrcholila v polovině 80. let. Ajatolláh Chomejní neustále finančně podporoval šíitskou minoritu v Saúdské Arábii. Apeloval, aby se šíité distancovali od saúdského režimu, který kolaboruje s Izraelem a Spojenými státy a podporovali Írán. Po celém království se začaly objevovat ofenzivně laděné plakáty obvinující Rijád z kolaborace s Izraelem. Saúdská Arábie odpověděla omezením počtu Íránců, kteří mohli v rámci *hadždže*⁵⁸ navštívit Mekku a další svatá místa islámu na saúdském území (United State Institute of Peace 2018). V reakci na toto omezení začali šíitští poutníci nosit při svých poutích na svatá místa zbraně, což v mnoha případech eskalovalo v lokální ozbrojené konflikty, při kterých zemřely stovky až jednotky tisíc lidí (Kifner 1987). Posledním pomyslným „hřebíkem do

⁵⁷ (Branigin 1979)

⁵⁸ Muslimská pout do Mekky, jeden ze základních pilířů islámu (Kraus 2014: 82).

rakve“ íránsko-saúdských vztahů bylo obsazení saúdské ambasády v Teheránu v roce 1987, při které byli saúdští úředníci fyzicky napadeni, a jeden z nich zemřel. Po tomto činu rozvázala Saúdská Arábie s Íránem veškeré oficiální diplomatické vztahy a tím zanikla i možnost Íránců cestovat do Saúdské Arábie v rámci *Hadždže* (Zuhur 2011: 109–110; Kraus 2014: 82–83).

Na přelomu 80. a 90. let 20 století se Írán snažil opětovně navázat diplomatické vztahy se Saúdskou Arábií, přesto se oteplení vzájemných vztahů dočkal až po irácké agresi v Kuvajtu. V rámci zahraničně-politické reorientace a nové analýzy hrozeb, přestal Rijád nahlížet na Írán coby největší možné ohrožení vlastní bezpečnosti v rámci Blízkého východu. Království rovněž uvítalo íránské požadavky na irácké stažení z Kuvajtu. Po skončení války v Perském zálivu, byla Saúdská Arábie nucena přehodnotit zrušené diplomatické vztahy s Teheránem, který se náhle jevil jako vhodný spojenec při snaze uhlídat irácké mocenské ambice (Metz 1992: 216–217; NY Times 1991). Období mírových vztahů bez incidentů však netrvalo příliš dlouho. Írán vyslovil podporu Kataru při jeho hraničních sporech se Saúdskou Arábií v roce 1992⁵⁹, zároveň nikdy nepřestal podporovat šíitskou menšinu ve východních provinciích království v jejich boji za politická a náboženská práva. Saúdská Arábie také obviňovala Írán z pokusu o neúspěšný šíitský převrat v Bahrajnu v roce 1996 a útoku⁶⁰ na americké vojenské základny na území Saúdské Arábie v Dahránu a Chobaru v témže roce (Zuhur 2011: 110–111).

Vzájemné vztahy se opětovně začaly zlepšovat na přelomu nového tisíciletí. Spojováno je to zejména s umírněnou politikou saúdského korunního prince Abdalláha a íránského prezidenta Rafsandžáního, kteří našli společnou řeč v otázkách, zejména *Hadždže* a v boji proti obchodu s drogami. Rafsandžáního nástupce Chatámí nabídl Rijádu spolupráci v boji s al-Kajdou po roce 2001

⁵⁹ Spor se rozhořel poté, co saúdští vojáci obsadili hraniční stanici a zastřelili tamní vojenskou posádku. Obě země uvádějí rozdílné důvody, proč spor vznikl (Al Jazeera 2017a; NY Times 1992).

⁶⁰ Tento útok však nebyl připraven Íránem, ale jak se později ukázalo saúdskou odnoží Hizballáhu, známému jako *Hizballáh al Hidžáz* (Ibrahim 2007: 195; Leonnig 2006).

(Zuhur 2011: 111; Keynoush 2016: 150). Rozkolem mezi oběma státy se stalo až Húthijské povstání v Jemenu v roce 2004, které trvalo až do roku 2015, kdy přerostlo v plnohodnotnou občanskou válku, o které však bude v této práci ještě řeč. V rámci tohoto povstání šíitští Húthiové povstali proti jemenské vládě po vypsání odměny na hlavu jejich vůdce Husejna al-Hútího (Boucek 2010: 5; Al Jazeera 2018). Saúdská Arábie společně s dalšími sunnitskými státy na Arabském poloostrově včetně jemenské vlády opakovaně obvinila Írán z politické, finanční i materiální podpory Húthiů⁶¹ (Murphy 2009; Gardner 2015).

Spolupráce v náboženské oblasti však nebyla navázána ani v době po začátku nového tisíciletí, naopak v této době sektářské násilí v regionu opětovně vzrostlo. Íránští poutníci na *Hadždži* byli znovu napadáni, saúdští klerikové vydávali *fatwy* zaměřené vůči příslušníkům šíitských menšin ve východních provinciích království i Iráku (NY Times 2006). Odpovědí na to byla ostrá kritika saúdského wahhábismu od íránských kleriků z Qomu. Vypjaté sektářské vztahy po přelomu tisíciletí se uklidnily až po roce 2007, kdy se politické špičky obou států dohodly na monitoringu a omezení vydávání silně sektářsky rozdělovacích *fatew*. K uklidnění vztahů rovněž výrazně přispělo vyhlášení roku 2009 coby roku islámské solidarity ajatolláhem Chameneim (Wehry et al. 2009: 29–40).

V nedávné době se vztahy mezi oběma zeměmi opět významně vyostřily po popravě šíitského klerika Nimra al-Nimra. Ten byl hlasitým kritikem saúdského režimu. Popraven byl však na základě obvinění z napomáhání a podpory teroristických útoků, které se odehrály v království mezi lety 2003–2006 (Slawson 2016; BBC 2016). Krom ostré rétoriky ze strany íránských představitelů se Saúdská Arábie setkala i s další reakcí, kterou bylo krom masivních protestů také obsazení a vypálení části saúdské ambasády v Teheránu a konzulátu v Mašhadu (Loveluck 2016; FARS News Agency 2016). Saúdská

⁶¹ Viz příloha č. 8

Arábie na to odpověděla stejným odvetným opatřením, ke kterému přistoupila po vypálení její ambasády v Teheránu v roce 1987, a to k opětovnému zrušení vzájemných diplomatických vztahů (Chulov 2016). Diplomatické vztahy nebyly od roku 2016 do konce výzkumného období práce, tedy do roku 2018, znovu obnoveny, přestože o to Írán dle tamního ministra zahraničí Zarifa aktivně usiluje (Middle East Monitor 2018c).

5.5 Obrana statu quo na Blízkém východě po arabském jaru

Arabské jaro⁶² spustilo revoluční vlnu napříč Blízkým východem. Tyto revoluce zasáhly v severní Africe nejvíce Tunisi, Libyi a Egyptu v menší míře poté také Maroku. V Mašriku byla nejvíce zasažena Sýrie, která je od roku 2011 stále ve stavu občanské války a v menší míře také Libanon a Jordánsko. Na Arabském poloostrově demonstrace zasáhly zejména Bahrajn a Jemen, s menšími demonstracemi se potýkaly také Kuvajt a Omán (The National 2011; Al Jazeera 2017b; Harrison 2018).

V Saúdské Arábii se revoluční vlna přespříliš neprosadila. Někteří autoři (Gelvin 2015: 8; Ezz 2016: 2–4; Jones 2011: 44) to odůvodňují zejména teorií rentiérského státu, ve kterém je disent vládou „kupován“ nebo sekuritizován a posléze zneschopněn, či přímo zničen za pomoci síly. Král Abdalláh poskytl v roce 2011 100 miliard dolarů na budování infrastruktury, sociální služby či na zvýšení platů státních úředníků (The Embassy of the Kingdom of Saudi Arabia 2011). V případě neúspěchu „koupení“ disentu, byla připravena i možnost B, tedy sekuritizace a zásah ozbrojených sil, k této možnosti však nedošlo, neboť demonstrace nikdy nedosáhly takových rozměrů⁶³, jaké proběhly v dalších zemích Blízkého východu zasažených arabským jarem (Human Rights Watch

⁶² Arabské jaro označuje sérii protivládních demonstrací a ozbrojených protestů, které se šířily Blízkým východem od konce roku 2010, kdy vypukly v Tunisku a dále se šířily napříč regionem (Lynch 2012: 9).

⁶³ Bylo to způsobeno i mimojiné tím, že saúdské autority zatkly a uvěznilly lídry demonstrací před jejich plánovaným uskutečněním (Human Rights Watch 2011).

2011; Quamar 2014: 146). Krom těchto nástrojů vydal také král Abdalláh dekrety, kterými zreformoval volební zákon týkající se městských zastupitelstev a také obsazení poradního sboru království Saúdské Arábie, tzv. *Madžlis aš-Šúra*⁶⁴. V prvním zmíněném dekretu povolil navzdory kritice konzervativních kleriků ženám aktivní i pasivní participaci ve volbách do městských zastupitelstev. V druhém dekretu poté jmenoval třicet žen do zmíněného poradního sboru (Quamar 2014: 144–146).

Na průběh arabského jara na Arabském poloostrově se však dívala Saúdská Arábie s mnohem menším pochopením a její reakce byla mnohem více asertivní, zvláště díky použití ozbrojených sil. Trnem v oku království byly zejména pro-demokratické demonstrace v Bahrajnu. Bahrajn patří k blízkým spojencům Saúdské Arábie v subregionu Arabského poloostrova a u moci je zde sunnitský režim, který vládne nad majoritně šíitským obyvatelstvem. Bahrajn je rovněž geograficky umístěn u východních hranic Saúdské Arábie, kde je soustředěna většina šíitské minority v království. Riziko rozšíření těchto demonstrací na vlastní území nemohla Saúdská Arábie připustit. Proto v březnu roku 2011 vedla intervenci sil Rady pro spolupráci arabských států v zálivu o Bahrajn na pomoc tamní vládě při zvládnutí potlačení demonstrací (Henderson 2011; Bronner – Slackman 2011).

V občanské válce v Sýrii byla Saúdská Arábie již od roku 2012 dominantním dárce financí a vojenského materiálu. Zásobovala především Svobodnou syrskou armádu a další skupiny rebelů, které bojovaly proti režimu Bašára Assada, podporovaného Íránem (Ayoob 2012: 85; Chivers – Schmitt 2013; Karoumy 2013). Od roku 2018 zde však můžeme sledovat politický obrat ze strany Saúdské Arábie, která si po prohře rebelů uvědomuje nutnost zlepšení vztahů s Damaškem. Saúdská Arábie se bude pokoušet i nadále omezit vliv Íránu

⁶⁴ Madžlis aš-Šúra je poradním orgánem, který má právo navrhnout zákony a předkládat je králi, jedině ten je však může schválit. Zároveň patří mezi pravomoci toho orgánu kontrola činnosti jednotlivých ministerstev, či autorizace pětiletých ekonomických plánů (The Embassy of the Kingdom of Saudi Arabia nedatováno;).

na Blízkém východě a činí tak i tím, že se pokouší zlepšit diplomatické vztahy se syrským režimem, který se v uplynulých 6 letech snažil svrhnout (Haaretz 2019; Alam 2018).

Egypt byl za vlády prezidenta Mubaraka dlouhodobým spojencem Rijádu. Mubarak byl však v roce 2011 nucen rezignovat v rámci egyptské revoluční vlny arabského jara. Saúdská Arábie tento krok velmi kritizovala a vinila množství aktérů, jak v rámci regionu Blízkého východu, tak vně něj z toho, že se nepokoušeli podpořit Mubarakův režim vůči opozičním silám (Riedel 2013a; Reuters 2011). Saúdská Arábie tak ztratila jednoho z hlavních spojenců v regionu a byla vystavěna hrozbě posílení vlivu některých nepřátelských aktérů uvnitř Egypta (Murphy 2011). Přesto když byl v roce 2012 zvolen novým prezidentem Egypta Mohamed Mursí, který byl členem Muslimského bratrstva, pokusila se Saúdská Arábie překonat tento problém a naklonit si nového prezidenta. Darovala Egyptu přes 2 miliardy dolarů na porevoluční rekonstrukce a překonání ekonomické krize. Prezident Mursí výměnou za to provedl svoji první zahraniční cestu do Rijádu. Při této cestě se mimo jiné snažil zlepšit náhled Saúdské Arábie na Muslimské bratrstvo, které vzešlo vítězně z egyptské revoluce a majoritně přispělo ke svržení prezidenta Mubaraka. (Ottaway 2012; Hammond 2018; Al Jazeera 2012). Když byl prezident Mursí o pouhý rok později v roce 2013 svržen v rámci armádního puče generála Sísího, přijala to Saúdská Arábie velice pozitivně. V rámci puče byly rovněž zatčeny špičky Muslimského bratrstva. Saúdský král Abdalláh prohlásil, že království stojí po boku nové egyptské vlády proti terorismu, tedy Muslimskému bratrstvu, a podpořila Egypt 5 miliardami dolarů (Al Jazeera 2013; Al Arabiya 2013). Objevily se rovněž zprávy, že Saúdská Arábie stála za financováním puče v roce 2013 a vybrala si generála Sísího, coby představitele tohoto převratu, neboť s ním měla dobré zkušenosti, když v minulosti sloužil jako egyptský vojenský atašé v Rijádu. Saúdská Arábie i Egypt však tyto informace zásadně odmítají (Riedel 2013b; Qutb 2018).

Ještě důrazněji se poté Saúdská Arábie vložila do situace v Jemenu. Jak již bylo zmíněno, od roku 2004 tam probíhal konflikt mezi šíitskými Húthiji

a sunnitskou vládou nakloněnou Rijádu. Tento konflikt původně malého rozsahu však přerostl v plnohodnotnou občanskou válku, kdy vrcholícím bodem bylo obsazení hlavního města San'a, sesazení prezidenta Hádího a získání dalších velkých územních celků Húthiji. Saúdská Arábie zahájila v čele koaličních sil Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu v roce 2015 operaci *Decisive Storm*, která byla postupně nahrazena operací *Restoring Hope*. Saúdská Arábie identifikuje v jemenském konfliktu několik hrozeb: jednak byl svržen režim Hádího, který byl nakloněn Rijádu, zadruhé je Jemen přímým sousedem Saúdské Arábie a existuje zde potenciální riziko širší destabilizace. Království se rovněž obává posilování vlivu Íránu na Arabském poloostrově. Írán pak přímo viní z podpory Húthijských rebelů. Kromě rozšiřování vlivu Íránu se silně destabilizovaný Jemen může stát centrem teroristických skupin. V poslední řadě také nemůžeme opomenout potenciální hrozbu narušení obchodu s ropou, neboť Jemen leží přímo u jednoho z nejdůležitějších škrťících bodů Blízkého východu, a to průlivu Báb al-Mandab. S tím pak také souvisí obava Saúdské Arábie z vlivu Íránu v Jemenu. V případě vítězství Húthiů by Teherán mohl disponovat vlivem již nad dvěma nejdůležitějšími škrťícími body na Blízkém východě – Hormuzským průlivem a průlivem Báb al-Mandab (Brehony 2015: 243–247; Sharp 2019: 1, 8–11).

Zmíněný potenciální vliv na obchod s ropou byl potvrzen incidentem, který se odehrál v roce 2018. Húthijští rebelové zaútočili v červenci na skupinu saúdských tankerů převážejících ropu u přístavu Hodejda do Rudého moře skrze průliv Báb al-Mandab. Saúdská Arábie na to reagovala ukončením tranzitu svých lodí tímto průlivem. Cena ropy začala v návaznosti na toto prohlášení na světových trzích růst. (Slav 2018; Johnson 2018). Saúdská Arábie rovněž varovala své evropské spojence a Spojené státy americké, že v případě zisku přístavu Hodejda Húthijskými rebely by se podobné útoky mohly nadále stupňovat, nebo by mohlo dojít dokonce k blokaci celého průlivu. To by dle Rijádu mělo za důsledek úplné zastavení toku ropy do Evropy a Spojených států trasou přes Rudé moře. Království si od tohoto tahu slibuje zejména zvýšení

podpory západních spojenců vůči svému zapojení v jemenském konfliktu (Kalin – Gamal 2018).

V roce 2016 proběhla jednání o možném ukončení konfliktu a možném dalším politickém vývoji země. Jednání však selhala na neshodě zástupců Húthiů a zástupců bývalé administrativy prezidenta Hádího o složení společné vlády. Zástupci bývalé administrativy odmítají jakékoliv omezení jejich původních pravomocí, zatímco Húthiové odmítají jakýkoliv návrh, který jim nezaručí pozice ve vládě a reálný politický vliv v zemi (Middle East Eye 2016; Mouzahem 2016). Poslední mírová jednání poté proběhla v prosinci 2018⁶⁵, kdy se setkali zástupci Húthiů a vlády podporované arabskou koalicí v čele se Saúdskou Arábií, pod záštitou OSN ve Švédsku. Na stole bylo ukončení leteckých útoků ze strany arabské koalice a příměří v přístavu Hodejda, který je jednak důležitým centrem pro příjem humanitární pomoci, ale zároveň také vstupem do průlivu Báb al-Mandab. Výměnou za to bylo Húthiji přislíbeno zastavení raketových útoků a útoku drony na státy arabské koalice, potvrzení zmíněného příměří v přístavu Hodejda a ukončení útoků na lodě proplouvající ve vodách v průlivu Báb al-Mandab (Edroos 2018; BBC 2018b).

V poslední řadě je třeba dodat, že si Saúdská Arábie vysloužila za válku v Jemenu v mezinárodním prostředí ostrou kritiku, především z důvodu ignorování probíhající humanitární krize, za bombardování nemocnic a škol⁶⁶ a za obrovské civilní ztráty obyvatel Jemenu (BBC 2017a; Amnesty International 2015; Miles 2015). V roce 2015 byl OSN vyhlášen třetí, tedy nejvyšší stupeň humanitární pohotovosti, kdy více než 20 milionů lidí potřebuje humanitární pomoc. Polovina populace je postižena nedostatkem potravin a přes 9 milionů lidí nemá přístup k nezávadné pitné vodě (WHO 2015; BBC 2017b). V zemi od 2016 vypukla největší epidemie cholery v moderní historii, kdy se každý týden objeví více než 10 tisíc nových případů a každých 10 minut umírá v Jemenu dítě

⁶⁵ Viz příloha č. 9

⁶⁶ Viz příloha č. 10

na onemocnění, kterým soudobá medicína dokáže předcházet (Reuters 2018; Cappelaere 2018).

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, *jakým způsobem geografické a mocenské předpoklady Saúdské Arábie formují mocenské postavení země a její politiku v rámci regionu Blízkého východu*. Za svoji první výzkumnou otázku jsem si zvolil: *Jak geografická pozice Saúdské Arábie ovlivňuje její mocenské kapacity a jak tyto mocenské kapacity dále formují cíle její zahraniční politiky?*

Vliv geografické pozice Saúdské Arábie v rámci regionu Blízkého východu se projevuje v několika oblastech. Prvním a nejzásadnějším vlivem je nesmírné nerostné bohatství, kterým Saúdská Arábie disponuje. Toto bohatství jí umožnilo přeměnit se z chudého, mocensky slabého pouštního království v bohaté a v rámci regionu mocensky velmi silné pouštní království. Druhým zásadním vlivem je samotná rozloha království. Saúdská Arábie je druhým největším státem na Blízkém východě. Na úrovni Arabského poloostrova, ze kterého sama zabírá zhruba 2/3 celkové rozlohy zcela dominuje. Dalším tématem je otázka škrťících bodů na Blízkém východě, na kterých má Saúdská Arábie, díky ekonomice závislé na obchodu s ropou, eminentní zájem. Jedná se především o Hormuzský průliv a průliv Báb al-Mandab. Přestože ani jeden z těchto průlivů přímo nesousedí s jejím pobřežím, považuje Saúdská Arábie za klíčové zachovat průchodnost těchto dvou průlivů. Ohrožení jejich průchodnosti poté přímo ovlivňuje její politiku v rámci regionu. Omezení tranzitu či úplná blokáce těchto škrťících bodů by mělo přímý vliv na ekonomiku Saúdské Arábie a tudíž by se negativně promítlo i do mocenského potenciálu království. Příklady, jakým způsobem království na tyto hrozby reagovalo, můžeme spatřit zejména v angažovanosti v jemenském konfliktu nebo v podpoře režimu Saddáma Husajna v jeho válce s Íránem. V obou těchto případech hrozilo (či stále hrozí) omezení, či přímá blokáce obchodu s ropou ve zmíněných škrťících bodech. V obou zmíněných případech byl rovněž společným jmenovatelem a hrozbou Írán či jeho proxy zastoupení ve formě Húthijských rebelů v Jemenu.

Právě ohromné bohatství plynoucí z obchodu s nerostnými surovinami umožňuje Rijádu být velice aktivním aktérem v rámci regionu, formulovat a plnit takové zahraničněpolitické cíle, na které by chudší státy neměly prostředky. Mezi hlavní zahraničně-politické priority, které si Saúdská Arábie dlouhodobě vytyčila, patří šíření a podpora myšlenek arabského nacionalismu, podpora islámu a muslimů v regionu i ve světě, regionální bezpečnost a finálně také důraz na zabezpečení těžby a obchodu s ropou, coby strategickou surovinou.

Za svoji druhou výzkumnou otázku jsem si zvolil: *Za pomoci jakých nástrojů se posléze Saúdská Arábie snaží naplnit své mocenské cíle v rámci regionu Blízkého východu?*

První zmíněnou prioritu, tedy podporu arabského nacionalismu, jsme mohli sledovat zejména v rámci arabsko-izraelského konfliktu. Zde Saúdská Arábie finančně i vojensky podporovala arabské státy a OOP v boji proti Izraeli. Rovněž jsme ve stejném konfliktu mohli být svědky využití regulace cen a objemu těžby ropy, coby nástroje zahraniční politiky. Po ropných šocích v 70. letech si i nejmocnější státy světa, jakými byly Spojené státy americké, uvědomily moc zemí typu Saúdské Arábie, které ovládají světový ropný průmysl a neváhají tento průmysl využít k naplnění svých cílů. Další událostí, kde se projevila snaha Saúdské Arábie podpořit arabský nacionalismus, byla podpora režimu Saddáma Husajna v boji proti Íránu v 80. letech 20. století.

Další priorita zahraniční politiky Saúdské Arábie, tedy podpora islámu a muslimů, se promítla do celé řady zahraničněpolitických aktivit Saúdské Arábie. Království pomohlo založit několik organizací, které mají za úkol navázat bližší kooperaci mezi státy s muslimskou populací a ochránit zájmy muslimů ve světě. K těmto organizacím můžeme řadit zejména Svaz islámského světa nebo Organizace islámské spolupráce. V rámci těchto organizací se v současné době snaží mezi ostatními státy Saúdská Arábie zajistit širokou podporu práva Palestiny na vlastní suverénní stát. V otázce Palestiny však jedná království také unilaterálně a finančně podporuje jak přímo palestinskou

samosprávu tak agentury OSN, které pomáhají řešit uprchlickou krizi. Historicky se otázka podpory islámu a muslimů rovněž vztahovala na finanční a materiální podporu arabských států a OOP v arabsko-izraelském konfliktu.

V rámci této priority můžeme sledovat i sektářský rozkol, který je na Blízkém východě přítomný jak na vnitrostátní tak i na mezistátní rovině. Na mezistátní rovině můžeme spatřit zejména rozkol mezi šiitským Íránem a sunnitskou Saúdskou Arábií, coby dvěma hlavními póly. Tato sektářská dělící linie se poté promítá i do regionálních politik obou států v rámci jejich proxy konfliktu. Příkladem může být konflikt v Jemenu vůči šiitským Húthiům, či události arabského jara, kdy oba státy aktivně podporovaly různé strany ve vnitrostátních konfliktech a demonstracích. Zde je možné zmínit například íránskou podporu alávitské vlády Bašára Assada v syrské občanské válce oproti rebelským skupinám financovaných Saúdskou Arábií. V případě konfliktu v Jemenu se Saúdská Arábie zpočátku přímo neangažovala a pouze finančně a materiálně podporovala sunnitskou vládu nakloněnou Rijádu. Po roce 2015 však byla okolnostmi donucena aktivně zasáhnout v boji proti šiitským rebelům v rámci koalice dalších arabských států. V případě syrského konfliktu Rijád od počátku finančně i materiálně podporoval rebely. Po jejich prohře v roce 2018 pozorujeme snahu Rijádu spřátelit se s režimem Bašára Assada a omezit vliv Íránu v Sýrii. Vztahy mezi Íránem a Saúdskou Arábií jsou vyhoceny již od islámské revoluce z roku 1979. V návaznosti na ní se v témže roce například pokusila skupina šiitů obsadit Velkou mešitu v Mekce, jednom z nejsvětějších míst islámu. Rijád dlouhodobě viní Teherán z podněcování nepokojů ve východních provinciích království, které jsou dominantně šiitské.

S některými výše uvedenými příklady souvisí také třetí priorita Saúdské Arábie, a to zajištění regionální bezpečnosti a stability. Za regionální bezpečnost jsou dle Saúdské Arábie odpovědny státy, které se v tomto regionu nacházejí. Saúdská Arábie šla příkladem hned v několika případech, které se v regionu Blízkého východu odehrály. Po islámské revoluci v Íránu a změně tamního režimu roce 1979 se Saúdská Arábie obávala šíření revolučních myšlenek, které

by mohly destabilizovat region. Tento názor však sdílel i sousední Irák, a když Saddám Husajn v roce 1980 napadl Írán, Rijád jej řadou způsobů podporoval. Kromě finanční a materiální podpory povolila Saúdská Arábie Iráku vstup do svého vzdušného prostoru a také pomohla vybudovat Iráku síť ropovodů. Po iránských hrozbách blokace Hormuzského průlivu byl Rijád připraven zakročit i vojensky. Tyto hrozby se však nenaplnily. Proti Iráku naopak Rijád zasáhl na počátku 90. let 20. století. Saúdská Arábie se stala významným členem koalice zemí, které zasáhly proti irácké agresi do Kuvajtu v roce 1990. Saúdská Arábie se krom přímého vojenského angažmá zapojila také tím, že umožnila široké koalici států v čele s USA využít jejího území, coby základny pro boj s režimem Saddáma Husajna.

V rámci ochrany regionální stability jsme mohli být také svědky snahy Saúdské Arábie bránit zavedený status quo při událostech arabského jara. Na domácí politické scéně se Saúdská Arábie zejména snažila uplatit disent pomocí řady politických reforem a finančních injekcí do sociálního sektoru. V zahraničí však přistoupila i k razantnějším nástrojům. V Egyptě nejprve kritizovala svržení prezidenta Mubaraka, který patřil k dlouhodobým spojencům Rijádu, aby posléze podpořila vojenský puč generála Sísího, který svrhl Mubarakova nástupce Mursího. Tento krok se jevil jako čistě pragmatický, neboť Rijád nyní podporuje sekulární Sísího režim oproti vládě prezidenta Mursího. Mursí sice patřil k sunnitské větvi islámu, pocházel však z řady Muslimského bratrstva, které Saúdská Arábie považuje za teroristickou organizaci. Při demonstracích v Bahrajnu se Saúdská Arábie obávala ztráty dalšího dlouhodobého spojence. Zároveň zde však existovala obava z nástupu šiitské vlády, která by byla více nakloněna Íránu. Kvůli těmto důvodům proto Saúdská Arábie v rámci sil GCC zasáhla a stabilizovala situaci v zemi. Další snahu o zachování statu quo na Blízkém východě můžeme spatřit v již zmíněném saúdském angažmá v Jemenu. Zde nejprve Rijád pouze finančně podporoval sunnitskou vládu, když však tato vláda postupně prohrála a rebelové obsadili hlavní město San'á, zasáhla Saúdská

Arábie v rámci koalice arabských států, aby tento stav zvrátila a zabránila růstu vlivu šiitských skupin a Íránu v Jemenu potažmo na Arabském poloostrově.

O zajištění stabilní těžby a obchodu s ropou coby poslední priority Saúdské Arábie již byla v závěru práce řeč. Zde klade Saúdská Arábie zejména důraz na průchodnost škrťících bodů na Blízkém východě a neváhá vojensky intervenovat. Svědky jsme mohli být zejména vojenské intervence v Jemenu, kdy království intervenovalo na straně vlády prezidenta Hádiho v obavě před ovládnutím země, a tedy i vlivu nad průlivem Bab al-Mandeb, proiránskými Húthijskými rebely. U druhého významného škrťícího bodu na Blízkém východě, tedy Hormuzského průlivu, zasáhla Saúdská Arábie zejména v rámci irácko-iránského konfliktu v 80. letech 20. století. Zde finančně a materiálně podporovala Irák s cílem oslabit režim v Íránu, který nejen tento průliv ovládal, ale rovněž hrozil jeho částečnou nebo i kompletní bloádou. Bloádá či omezení tranzitu v jakémkoliv z těchto průlivů by poté mělo pro Saúdskou Arábii velice závažné ekonomické důsledky, které by v důsledku přispěly k mocenskému oslabení království.

V otázce cíle této diplomové práce jsem dospěl k závěru, že hlavním formativním prvkem mocenského postavení Saúdské Arábie bylo historicky její ohromné nerostné bohatství. To zapříčinilo její mohutný mocenský růst v 70. letech 20. století po ropných šocích. Díky tomuto bohatství a financím plynoucím z obchodu s nimi, si mohla Saúdská Arábie dovolit jednak špičkově vyzbrojit (alespoň na poměry Blízkého východu) svoji armádu a finančně i materiálně podporovat své spojence v rámci regionu, v němž je díky svému bohatství a vlivu velice aktivní. Díky definičním znakům, vytyčeným v teoretické části práce, poté neváhám přiznat Saúdské Arábii právoplatné zařazení mezi silné regionální mocnosti v regionu Blízkého východu. Do budoucna poté zůstává otázkou, jak se Saúdská Arábie vyrovná se ztenčujícími se zásobami ropy, ze kterých doposud čerpala maximum svého mocenského postavení a vlivu.

Seznam literatury

Ayoob, Mohammed (2012). The Arab Spring: Its Geostrategic Significance. *Middle East Policy* 19(3), s. 84–97.

Bahgat, Gawdat (2007). *Proliferation of Nuclear Weapons in the Middle East* (Florida: University Press of Florida).

Beck, Martin (2014). The Concept of Regional Power as Applied to the Middle East. In: Fürtig, Henner eds., *Regional Powers in the Middle East: New Constellations after the Arab Revolts* (New York: Palgrave Macmillan), s. 1–20.

Bechev, Dimitar – Hiltermann, Joost (2017), Turkey's Forays into the Middle East. *Turkish Policy Quarterly* 16 (3), s. 49–59.

Beránek, Ondřej (2007). *Saúdská Arábie: Mezi tradicemi a moderností* (Praha: Volvox Globator).

Bouček, Jaroslav (2005). *Saúdská Arábie* (Praha: Libri).

Brehony, Noel (2015). Yemen and the Huthis: Genesis of the 2015 Crisis. *Asian Affairs* 46(11), s. 232–250.

Buzan, Barry – Wæver, Ole (2004). *Regions and Powers The Structure of International Security* (Cambridge: Cambridge University Press).

Cabada, Ladislav – Šanc, David (2011). Makroregiony v geopolitice a politické geografii. In: Cabada, Ladislav – Šanc, David a kol., *Panregiony ve 21. století: Vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 7–17.

Carr, Edward H. (1946). *The Twenty Years' Crisis 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations* (London: Macmillan & CO).

Citino, Nathan J. (2017). *"The People's Court". Envisioning the Arab Future: Modernization in US–Arab Relations, 1945–1967* (Cambridge: Cambridge University Press).

Dahl, Robert (1957). The Concept of Power. *Behavioral Science* 2 (3), s. 201–215.

Ehteshami, Anoushiravan – Hinnenbush, Raymond A. (1997). *Syria and Iran: Middle Powers in a Penetrated Regional System* (London: Routledge).

Eilts, Hermann F. (1980). Security Considerations in the Persian Gulf. *International Security* 5 (2), s. 79–113.

Ezz, Moustafa (2016). After the Arab Spring: The Security, Stability and Geopolitics of Saudi Arabia and the Middle East. *Liberated Arts: A Journal for Undergraduate Research* 2 (1), s. 1–18.

Fawcett, Louise (2005). Regionalism from a Historical Perspective. In: Farrel, Marry – Hettne, Bjorn – Van Langenhove, Luk, *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice* (London: Pluto Press), s. 21–37.

Flemes, Daniel – Nolte, Detlef (2010). Introduction. In: Flemes, Daniel ed. *Regional Leadership in the Global System: Ideas, Interest and Strategies of Regional Powers* (Farnham, Burlington: Ashgate), s. 1–14.

Flemes, Daniel (2007). *Conceptualising Regional Power in International Relations: Lessons from the South African Case* (Hamburg: GIGA German Institute of Global and Area Studies).

Flemes, Daniel (2009). Regional Power South Africa: Co-operative Hegemony Constrained by Historical Legacy. *Journal of Contemporary African Studies* 27 (2), s. 135–157.

Gaddis, John Lewis (1998). *We Now Know: Rethinking Cold War History* (Oxford: Oxford University Press).

Gause, Gregory F. (2009). *The International Relations of the Persian Gulf* (Cambridge: Cambridge University Press).

- Gousse, Gregory F. (2011). *Saudi Arabia in the New Middle East* (Washington: The Brookings Institution Press).
- Gelvin, James L. (2015). *The Arab Uprisings: What Everyone Needs to Know* (Oxford: Oxford University Press).
- Golan, Galia (2014). *Israeli Peacemaking Since 1967: Factors Behind the Breakthroughs and Failures* (London: Routledge).
- Guzansky, Yoel – Lindenstrauss, Gallia – Schachter, Jonathan (2011). Power, Pirates, and Petroleum: Maritime Choke Points in the Middle East. *Strategic Assessment* 14 (2), s. 85–98.
- Hnízdo, Bořivoj (1995). *Mezinárodní perspektivy politických regionů* (Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku).
- Huntington, Samuel P. (1999). The Lonely Superpower. *Foreign Affairs* 78 (2), s. 35–49.
- Hurrell, Andrew (2010). Regional Powers and the Global System from a Historical Perspective. In: Flemes, Daniel eds., *Regional Leadership in the Global System* (Surrey: Ashgate Publishing Ltd), s. 15–27.
- Ibrahim, Fuad (2007). *The Shiis of Saudi Arabia* (London: Saqi Books).
- IISS (2017). *The Military Balance 2017* (London: IISS).
- Jones, Toby Craig (2011). Saudi Arabia versus the Arab Spring. *Raritan* 31 (2), s. 43–59.
- Jordaan, Eduard (2003). The Concept of Middle Power in International Relations: Distinguishing between Emerging and Traditional Middle Powers. *Politikon* 30 (2), s. 165–181.
- Karsh, Efraim (2002). *The Iran–Iraq War: 1980–1988* (Oxford: Osprey Publishing).

- Katzenstein, Peter J. (2005). *A World of Regions* (Ithaca: Cornell University Press).
- Keynoush, Banafsheh (2016). *Saudi Arabia and Iran: Friends or Foes?* (New York: Palgrave Macmillan).
- Kraus, Josef (2014). *Íránský státní terorismus: Od Chomejního po Ahmadínežáda* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).
- Kropáček, Luboš (1999). *Blízký východ na přelomu tisíciletí: dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*. (Praha: Vyšehrad).
- Lacey, Robert (1981). *The Kingdom* (New York: Avon).
- Layne, Christopher (1993). The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise. *International Security* 17 (4), s. 5–51.
- Lemke, Douglas (2010). Dimensions of Hard Power: Regional Leadership and Material Capabilities. In: Flesher, Daniel ed. *Regional Leadership in the Global System: Ideas, Interests and Strategies of Regional Powers* (Farnham, Burlington: Ashgate), s. 31–50.
- Love, Kenneth (1969). *Suez: The Twice Fought War* (New York: McGraw–Hill).
- Lynch, Marc (2012). *The Arab Uprising: The Unfinished Revolutions of the New Middle East* (New York: Public Affairs).
- Mearsheimer, John J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics* (New York: W. W. Norton & Company).
- Metz, Helen Chapin ed. (1992) *Saudi Arabia: A Country Study* (Washington: Government Publishing Office).
- Morgenthau, Hans J. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Alfred A. Knopf).

- Morris, Benny (2008). *A History of the First Arab-Israeli War* (New Haven: Yale University Press).
- Nolte, Detlef (2010). How to Compare Regional Powers: Analytical Concepts and Research Topics. *Review of International Studies* 36 (4), s. 881–901.
- Nye Jr. Joseph S. (2004b). *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs).
- Nye Jr., Joseph S. (2004a). *Power in the Global Information Age: From realism to globalization* (London: Routledge).
- Nye Jr., Joseph S. (2007). *Understanding International Conflicts: An Introduction to Theory and History* (New York: Pearson Longman).
- Nye Jr., Joseph S. (2009). Get Smart: Combining Hard and Soft Power. *Foreign Affairs* 88 (4), s. 160–163.
- Østerud, Oyvind (1992). Regional Great Powers. In: Neumann, Iver B. ed., *Regional Great Powers in International Politics* (New York: St. Martin's Press), s. 1–15.
- Ponížilová, Martina (2011). Blízký východ. In: Cabada, Ladislav – Šanc, David a kol., *Panregiony ve 21. století: Vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 112–142.
- Ponížilová, Martina (2016). *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu: Formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945–2015* (Praha: Dokořán).
- Prys, Miriam (2010). *The Variability of regional powers* (Hamburg: GIGA German Institute of Global and Area Studies).
- Prys, Miriam (2012). *Redefining Regional Power in International Relations: Indian and South African Perspectives* (London: Routledge).

Quamar, Muddassir (2014). Managing the Arab Spring: The Saudi Way. *Contemporary Review of the Middle East* 1 (2), s. 141–163.

Rabinovich, Abraham (2005). *The Yom Kippur War: The Epic Encounter That Transformed the Middle East* (New York: Schocken Books).

Shohan, Dany (1999). Does Saudi Arabia have or seek chemical or biological weapons. *The Nonproliferation Review* Spring/Summer 1999, s. 122–130.

Schwarz, Benjamin – Layne, Christopher (1993). American Hegemony – Without an Enemy. *Foreign Policy* (92), s. 5–23.

Smith, Charles D. (2006). *Palestine and the Arab–Israeli Conflict* (New York: Bedford).

Stephen, Matthew (2013). The Concept and Role of Middle Powers during Global Rebalancing. *Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations* 14 (11), s. 37–53.

Šanc, David (2011). Blízky východ jako politicko-geografický region. In: Ježová, Michaela ed. – Burgrová, Helena ed. *Současný Blízky východ: politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti*. (Brno: Barrister & Principal), s. 9–22.

Tabutin, Dominique – Schoumaker, Bruno (2005). The Demography of the Arab World and the Middle East from the 1950s to the 2000s: A Survey of Changes and Statistical Assessment. *Population* 60 (5), s. 505–615

Telhami, Shibley (1993). Arab Public Opinion and the Gulf War. *Political Science Quarterly* 108 (3), s. 437–452.

Thompson, William R. (1973). The Regional Subsystem: A Conceptual Explication and a Propositional Inventory. *International Studies Quarterly* 17 (1), s. 89–117.

- Valdani, Asghar Jafari (2012). The Geopolitics of the Strait of Hormuz and the Iran-Oman Relations. *Iranian Review of Foreign Affairs* 2 (4), s. 7–40.
- Vittori, Jodi (2011). *Terrorist Financing and Resourcing* (New York: Palgrave Macmillan).
- Volgy, Thomas J. – Corbetta, Renato – Grant, Keith A. – Baird, Ryan G. (2011). Major Power Status in International Politics. In: Volgy, Thomas J. – Corbetta, Renato – Grant, Keith A. – Baird, Ryan G., *Major Powers And The Quest For Status In International Politics* (New York: Palgrave Macmillan), s. 1–26.
- Waisová, Š. (2009). *Úvod do studia mezinárodních vztahů* (Plzeň: Aleš Čeněk).
- Waltz, Kenneth (1979). *Theory of International Politics* (Reading MA: Addison-Wesley).
- Wehry, Frederick et al. (2009). *Saudi-Iranian Relations since the Fall of Saddam: Rivalry, Cooperation and Implications for U.S. Policy* (Washington, DC: Rand Corporation).
- Weitz, Lev (2015). Religious Minorities in the Modern Middle East. *Foreign Policy Research Institute*. Listopad 2015, dostupné na: (https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2016/01/weitz_-_hi_-_religious_minorities.pdf, 22. 3. 2019).
- Wight, Martin – Bull, Hedley – Holbraad, Carsten eds. (1978). *Power politics* (London: Royal Institute of International Affairs).
- Zuhur, Sherifa (2011). *Saudi Arabia: Middle East in Focus* (Santa Barbara: ABC-CLIO).

Seznam internetových zdrojů

Al Jazeera (2009). *Arafat's costly Gulf War choice* (<https://www.aljazeera.com/programmes/plohistoryofrevolution/2009/2009/08/200981294137853350.html>, 18. 4. 2019).

Al Jazeera (2012). *Egypt's Morsi visits Saudi for security talks* (<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/07/2012712911171733.html>, 21. 4. 2019).

Al Jazeera (2013). *Saudi King backs Egypt's military* (<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/08/201381615196784361.html>, 21. 4. 2019).

Al Jazeera (2017a). *Timeline of Qatar-GCC disputes from 1991 to 2017* (<https://www.aljazeera.com/indepth/features/2017/06/timeline-qatar-gcc-disputes-170605110356982.html>, 21. 4. 2019).

Al Jazeera (2017b). *Leaders in the Arab Spring era: Where are they now?* (<https://www.aljazeera.com/news/2017/12/leaders-ousted-arab-spring-171204151738505.html>, 21. 4. 2019).

Al Jazeera (2018). *Key facts about the war in Yemen* (<https://www.aljazeera.com/news/2016/06/key-facts-war-yemen-160607112342462.html>, 21. 4. 2019).

Alam, Kamal (2018). *Why the UAE and Saudi Arabia are reaching out to Assad*. *Middle East Eye* (<https://www.middleeasteye.net/opinion/why-uae-and-saudi-arabia-are-reaching-out-assad>, 21. 4. 2019).

Alkhalisi, Zahraa (2019). *Saudi Arabia has always claimed vast oil reserves. And audit just proved it's right* (<https://edition.cnn.com/2019/01/09/business/saudi-arabia-oil-gas-reserves/index.html>, 25. 3. 2019).

Amadeo, Kimberly (2019). OPEC Oil Embargo, Its Causes, and the Effects of the Crisis. *The Balance* (<https://www.thebalance.com/opec-oil-embargo-causes-and-effects-of-the-crisis-3305806>, 17. 4. 2019).

Amer, Adnan Abu (2014). *Hamas seeks to retain Saudi ties despite Brotherhood ban* (<https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/03/hamas-saudi-muslim-brotherhood-qatar-terror.html>, 18. 4. 2019).

Amnesty International (2015). *Bombing of schools by Saudi Arabia-led coalition a flagrant attack on future of Yemen's children* (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/12/bombing-of-schools-by-saudi-arabia-led-coalition-in-yemen/>, 23. 4. 2019).

BBC (2002). *Text: Beirut Declaration* (http://news.bbc.co.uk/2/hi/world/monitoring/media_reports/1899395.stm, 19. 4. 2019).

BBC (2003). *Timeline: Iran nuclear crisis* (http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3210412.stm, 28. 3. 2019).

BBC (2007). *Arab Leaders relaunch peace plan* (http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6501573.stm, 18. 4. 2019).

BBC (2016). *Sheikh Nimr al-Nimr: Figurehead Shia cleric* (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35214413>, 21. 4. 2019).

BBC (2017a). *Saudi should be blacklisted over Yemen hospital attacks* (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-39651265>, 23. 4. 2019).

BBC (2017b). *Yemen conflict: How bad is the humanitarian crisis?* (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34011187>, 23. 4. 2019).

BBC (2018a). *Jamal Khashoggi: All you need to know about Saudi journalist's death* (<https://www.bbc.com/news/world-europe-45812399>, 18. 2. 2019).

BBC (2018b). *Yemen War: Milestone peace talks begin in Sweden* (<https://www.bbc.com/news/world-europe-46462255>, 23. 4. 2019).

Boucek, Christopher – Sadjadpour, Karim (2011). *Rivals – Iran vs. Saudi Arabia* (<https://carnegieendowment.org/2011/09/20/rivals-iran-vs.-saudi-arabia-pub-45578>, 21. 4. 2019).

Boucek, Christopher (2010). *War in Saada: From Local Insurrection to National Challenge* (https://carnegieendowment.org/files/war_in_saada.pdf, 21. 4. 2019), s. 1–26.

Branigin, William (1979). Khomeini Militia Vows to Spread Iran's Revolution. *The Washington Post* (https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1979/05/07/khomeini-militia-vows-to-spread-irans-revolution/3649c552-9c3a-487d-8fd8-cc0fccd329f9/?noredirect=on&utm_term=.09a06251ffee, 20. 4. 2019).

Bronner, Ethan – Slackman, Michael (2011). Saudi Troops Enter Bahrain to Help Put Down Unrest. *NY Times* (https://www.nytimes.com/2011/03/15/world/middleeast/15bahrain.html?_r=1&hp, 21. 4. 2019).

Cappelaere, Geert (2018). Conflict in Yemen: A living hell for children. *UNICEF* (<https://www.unicef.org/mena/stories/conflict-yemen-living-hell-children>, 23. 4. 2019).

CIA (2019). *The World Factbook: Saudi Arabia* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>, 30. 3. 2019).

CNN (2018). *Gulf War Fast Facts* (<https://edition.cnn.com/2013/09/15/world/meast/gulf-war-fast-facts/index.html>, 30. 3. 2019).

Constitute Project (2005). *Saudi Arabia's Constitution of 1992 with Amendments through 2005* (https://www.constituteproject.org/constitution/Saudi_Arabia_2005.pdf, 12. 4. 2019).

Corbett, Michael (2013). *Oil Shock of 1973–74* (https://www.federalreservehistory.org/essays/oil_shock_of_1973_74, 30. 3. 2019).

Cordesman, Anthony H. (2015). *America, Saudi Arabia, and the Strategic Importance of Yemen* (<https://www.csis.org/analysis/america-saudi-arabia-and-strategic-importance-yemen>, 26. 3. 2019).

Dehghan, Saeed Kamali (2018). Iran threatens to block Strait of Hormuz over US oil sanctions. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2018/jul/05/iran-retaliate-us-oil-threats-eu-visit-hassan-rouhani-trump>, 25. 4. 2019).

Desilver, Drew – Masci, David (2017). World's Muslim population more widespread than you might think. *Pew Research Center*. 31. 1. 2017 (<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/01/31/worlds-muslim-population-more-widespread-than-you-might-think/>, 22. 3. 2019).

DiChristopher, Tom (2019). *Saudi Arabia's massive oil reserves total 268,5 billion barrels, even bigger than previously known* (<https://www.cnbc.com/2019/01/09/saudi-arabias-massive-oil-reserves-grow-by-2point2-billion-barrels.html>, 26. 3. 2019).

Edroos, Faisal (2018). All you need to know about the Yemen peace talks. *Al Jazeera* (<https://www.aljazeera.com/indepth/features/yemen-peace-talks-181202101535422.html>, 23. 4. 2019).

EIA (2017a). *Saudi Arabia: Overview* (<https://www.eia.gov/beta/international/analysis.php?iso=SAU>, 26. 3. 2019).

EIA (2017b). *World Oil Transit Chokepoints: Overview* (<https://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.php?RegionTopicID=WOTC>, 26. 3. 2019).

EIA (2017c). *Maritime chokepoints are critical to global energy security* (<https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=32292>, 27. 3. 2019).

FARS News Agency (2016). *Police Arrest 40 People for Storming Saudi Embassy in Tehran* (<http://en.farsnews.com/newstext.aspx?nn=13941013000588>, 21. 4. 2019).

Gardner, Frank (2015). *Yemen Crisis: An Iranian-Saudi Battleground*. *BBC* (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-32044059>, 21. 4. 2019).

GCC (nedatováno). *Objectives* (<http://www.gcc-sg.org/en-us/AboutGCC/Pages/StartingPointsAndGoals.aspx>, 10. 4. 2019).

Global Firepower (2019a). *Total Available Active Military Manpower by Country* (<https://www.globalfirepower.com/active-military-manpower.asp>, 29. 3. 2019).

Global Firepower (2019b). *Saudi Arabia Military Strength* (https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=saudi-arabia#airpower, 25. 4. 2019).

Global Firepower (2019c). *Iran Military Strength* (https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=iran, 25. 4. 2019).

Graham-Harrison, Emma (2018). *Beyond Syria: the Arab Spring's aftermath*. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2018/dec/30/arab-spring-aftermath-syria-tunisia-egypt-yemen-libya>, 21. 4. 2019).

Haaretz (2019). *In Major Reversal, Arab Nations Warming to Syria's Assad* (<https://www.haaretz.com/middle-east-news/syria/arab-nations-warming-to-syria-s-assad-1.6846239>, 21. 4. 2019).

Hammond, Joseph (2016). *Winning Battles, Losing Wars: The Muslim Brotherhood and the Egyptian Revolution*. *Modern War Institute at West Point* (<https://mwi.usma.edu/winning-battles-losing-wars-muslim-brotherhood-egyptian-revolution/>, 21. 4. 2019).

Henderson, Simon (2011). *Bahrain's Crisis: Saudi Forces Intervene*. *The Washington Institute* (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/bahrain-s-crisis-saudi-forces-intervene>, 21. 4. 2019).

Henderson, Simon (2014). *Understanding the Gulf States*. *The Washington Institute* 2014 (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/understanding-the-gulf-states>, 23. 3. 2019).

Human Rights Watch (2011). *Saudi Arabia: Arrests for Peaceful Protest on the Rise* (<https://www.hrw.org/news/2011/03/27/saudi-arabia-arrests-peaceful-protest-rise>, 21. 4. 2019).

Chivers, C. J. – Schmitt, Eric (2013). *Saudis Step Up Help for Rebels in Syria With Croatian Arms*. *NY Times* (<https://www.nytimes.com/2013/02/26/world/middleeast/in-shift-saudis-are-said-to-arm-rebels-in-syria.html?pagewanted=all>, 21. 4. 2019).

Chulov, Martin (2016). *Saudi Arabia cuts diplomatic ties with Iran after execution of cleric*. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/03/saudi-arabia-cuts-diplomatic-ties-with-iran-after-nimr-execution>, 21. 4. 2019).

IAEA (nedatováno) *Safeguards Legal Framework* (<https://www.iaea.org/topics/safeguards-legal-framework/more-on-safeguards-agreements>, 28. 3. 2019).

Ibrahim, Youssef M. (1990). *Mideast Tensions: Saudi Curbs on Yemeni Workers, Sets Off a Migration*. *NY Times* (<https://www.nytimes.com/1990/10/22/world/mideast-tensions-saudi-curbs-on-yemeni-workers-sets-off-a-migration.html>, 20. 4. 2019).

Ibrahim, Youssef M. (1991). *War in the Gulf: The P. L. O.: Arafat, the Survivor, Now Finds Support Vanishing*. *NY Times* (<https://www.nytimes.com/1991/02/13/world/war-in-the-gulf-the-plo-arafat-the-survivor-now-finds-support-vanishing.html>, 18. 4. 2019).

Iddon, Paul (2018). *A history of Iranian threats to blockade Gulf oil exports* (<https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2018/12/13/a-history-of-iranian-threats-to-close-hormuz-straits>, 25. 4. 2019).

Index Mundi (2017a). *Surface area, Country ranking – Africa* (<https://www.indexmundi.com/facts/indicators/AG.SRF.TOTL.K2/rankings/africa>, 24. 4. 2019).

Index Mundi (2017b). *Surface area, Country ranking – Middle East* (<https://www.indexmundi.com/facts/indicators/AG.SRF.TOTL.K2/rankings/middle-east>, 24. 4. 2019).

Israel Ministry of Foreign Affairs (2002). *Passover suicide bombing at Park Hotel in Netanya: 27 March 2002* (<https://mfa.gov.il/MFA/MFA-Archive/2002/Pages/Passover%20suicide%20bombing%20at%20Park%20Hotel%20in%20Netanya.aspx>, 18. 4. 2019).

Jerusalem Post (2015). *Netanyahu: For Iran's Mullahs "Israel is the Small Satan and American is the Great Satan"* (<https://www.jpost.com/Breaking-News/Netanyahu-For-Irans-mullahs-Israel-is-the-small-Satan-and-American-is-the-great-Satan-407742>, 18. 4. 2019).

Jewish Press (2017). *Ya'alon: No More Arab Coalition Against Us, Also Containment Is Victory* (<https://www.jewishpress.com/news/eye-on->

palestine/yaalon-no-more-arab-coalition-against-us-also-containment-is-victory/2017/06/05/, 18. 4. 2019).

Johnson, Keith (2018). Iran's Yemeni Proxies Put Oil Shipment in Crosshairs. *Foreign Policy* (<https://foreignpolicy.com/2018/07/26/irans-yemeni-proxies-put-oil-shipments-in-crosshairs-saudi-bab-el-mandeb-hormuz-houthi/>), 23. 4. 2019).

Kalin, Stephen – Gamal, Rania El (2018). Why is Saudi halting oil shipments through the Red Sea? *Reuters* (<https://www.reuters.com/article/us-yemen-security-oil-explainer/why-is-saudi-halting-oil-shipments-through-the-red-sea-idUSKBN1KK1ND>), 23. 4. 2019).

Karouny, Mariam (2013). Saudi edges Qatar to control Syrian rebel support. *Reuters* (<https://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-saudi-insight/saudi-edges-qatar-to-control-syrian-rebel-support-idUSBRE94U0ZV20130531>), 21. 4. 2019).

Kemp, John (2016). Saudi Arabia's oil reserves: how big are they really? *Reuters*. 5. 7. 2016 (<https://www.reuters.com/article/us-saudi-oil-kemp/saudi-arabias-oil-reserves-how-big-are-they-really-kemp-idUSKCN0ZL1X6>), 25. 2. 2019).

Kifner, John (1987). 400 Die as Iranian Marchers Battle Saudi Police in Mecca, Embassies Smashed in Tehran. *NY Times* (<https://www.nytimes.com/1987/08/02/world/400-die-iranian-marchers-battle-saudi-police-mecca-embassies-smashed-teheran.html>), 20. 4. 2019).

Kingdom of Saudi Arabia (2016). *The Foreign Policy of The Kingdom of Saudi Arabia* (<https://www.mofa.gov.sa/sites/mofaen/KingdomForeignPolicy/Pages/ForeignPolicy24605.aspx>), 10. 4. 2019).

Kingdom of Saudi Arabia (2019a) *General Authority for Statistics: Statistical Development* (<https://www.stats.gov.sa/en/page/72>), 30. 3. 2019).

Kingdom of Saudi Arabia (2019b). *General Authority for Statistics: Population 2018* (<https://www.stats.gov.sa/en>, 30. 3. 2019).

Kingdom of Saudi Arabia (nedatováno). *KSA Vision 2030: Strategic Objectives and Vision Realization Programs* (<https://vision2030.gov.sa/en>, 18. 2. 2019, 1–85).

Komiss, William – Huntzinger, LaVar (2011). The Economic Implications of Disruptions to Maritime Oil Chokepoints. *CNA Analysis & Solutions* (https://www.cna.org/CNA_files/PDF/D0024669.A1.pdf, 26. 3. 2019), s. 1–88.

Kulish, Nicholas (2011). German Leader Criticized for Report of Tank Deal. *NY Times* (<https://www.nytimes.com/2011/07/07/world/europe/07germany.html>, 18. 4. 2019).

Leonnig, Carol D. (2006). Iran Held Liable in Khobar Attack. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/12/22/AR2006122200455.html>, 21. 4. 2019).

Levi, Michael A. (2003). Would the Saudis Go Nuclear? *Brookings Institution*, 2. 7. 2003 (<https://www.brookings.edu/articles/would-the-saudis-go-nuclear/>, 29. 3. 2019).

Lippman, Thomas W. (2008). *Nuclear Weapons and Saudi Strategy*. Middle East Institute, 4. 1. 2008 (<https://www.mei.edu/publications/nuclear-weapons-and-saudi-strategy>, 28. 3. 2019).

Loveluck, Louisa (2016). Iran supreme leader says Saudi faces "divine revenge". *The Telegraph* (<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/saudi-arabia/12077919/Saudi-Arabia-beheadings-highest-in-two-decades.html>, 21. 4. 2019).

Macalister, Terry (2011). Background: What caused the 1970s oil price shock? *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/environment/2011/mar/03/1970s-oil-price-shock>, 16. 4. 2019).

Maghen, Ze'ev (2009). Eradicating the "Little Satan". *Wall Street Journal* (<https://www.wsj.com/articles/SB123093176783149767>, 18. 4. 2019).

Marcus, Jonathan (2018). Israel and Saudi Arabia: The relationship emerging into the open. *BBC* (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-43632905>, 18. 4. 2019).

Mazel, Zvi (2012). Majority and Minorities in the Arab World: The Lack of a Unifying Narrative. *Jerusalem Center for Public Affairs*. 3. 1. 2012. (<http://jcpa.org/article/majority-and-minorities-in-the-arab-world-the-lack-of-a-unifying-narrative/>, 22. 3. 2019).

Middle East Eye (2016). *Houthis demand unity president as part of Yemen peace deal* (<https://www.middleeasteye.net/news/houthis-demand-unity-president-part-yemen-peace-deal>, 23. 4. 2019).

Middle East Monitor (2018a). *Why does Saudi Arabia describe Hamas as a terrorist organisation?* (<https://www.middleeastmonitor.com/20180309-why-does-saudi-arabia-describe-hamas-as-a-terrorist-organisation/>, 19. 4. 2019).

Middle East Monitor (2018b). *Saudi Arabia donates \$200m to Palestinians* (<https://www.middleeastmonitor.com/20180416-saudi-arabia-donates-200m-to-palestinians/>, 18. 4. 2019).

Middle East Monitor (2018c). *FM: Iran wants to restore relations with Saudi Arabia, UAE, Bahrain* (<https://www.middleeastmonitor.com/20180809-fm-iran-wants-to-restore-relations-with-saudi-arabia-uae-bahrain/>, 21. 4. 2019).

Miles, Tom (2015). Saudi-led strikes in Yemen break international law: UN coordinator. *Reuters* (<https://www.reuters.com/article/us-yemen-security-saudi-un/saudi-led-strikes-in-yemen-break-international-law-u-n-coordinator-idUSKBN0NU0PN20150509>, 23. 4. 2019).

Miller, Judith (1991). War in the Gulf: Muslims, Saudis Decree Holy War on Hussein. *NY Times* (<https://www.nytimes.com/1991/01/20/world/war-in-the-gulf-muslims-saudis-decree-holy-war-on-hussein.html>, 20. 2. 2019).

Mouzahem, Haytham (2016). Yemen peace talks stuck in stalemate. *al-Monitor* (<https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/05/yemen-talks-kuwait-war-saudi-arabia-houthis-hadi-government.html>, 23. 4. 2019).

Murphy, Caryle (2009). *Analysis: What is behind Saudi Offensive in Yemen*. *Globalpost* (<https://www.pri.org/stories/2009-11-14/analysis-what-behind-saudi-offensive-yemen>, 21. 4. 2019).

Murphy, Caryle (2011). Fall of Mubarak deprives Saudi Arabia of closest local ally. *The National* (<https://www.thenational.ae/world/mena/fall-of-mubarak-deprives-saudi-arabia-of-closest-local-ally-1.383239>, 21. 4. 2019).

Muslim World League (2004). *MWL History* (<http://en.themwl.org/mwl-history>, 11. 4. 2019).

Nazemroaya, Mahdi D. (2012). The Geo-Politics of the Strait of Hormuz: Could the US Navy be defeated by Iran in the Persian Gulf? *Global Research*. 8. 1. 2012. (<http://www.globalresearch.ca/the-geo-politics-of-the-strait-of-hormuz-could-the-u-s-navy-be-defeated-by-iran-in-the-persian-gulf/28516>, 26. 3. 2019).

NY Times (1985). *Reagan and King Fahd stand by their peace plans* (<https://www.nytimes.com/1985/02/14/world/reagan-and-king-fahd-stand-by-their-peace-plans.html>, 18. 4. 2019).

NY Times (1991). *Saudi-Iranian Relations are Being Restored* (<https://www.nytimes.com/1991/03/18/world/saudi-iranian-relations-are-being-restored.html>, 21. 4. 2019).

NY Times (1992). *Qatar Says Saudis Seize its Border Post* (<https://www.nytimes.com/1992/10/02/world/qatar-says-saudis-seized-its-border-post.html>, 21. 4. 2019).

NY Times (2006). *Saudi clerics urge Sunni Muslims to support insurgency in Iraq* (<https://www.nytimes.com/2006/12/11/world/africa/11iht-iraq.3860682.html>, 21. 4. 2019).

Oil & Gas Journal (2003). *Middle East oil production to peak within next decade* (<https://www.ogj.com/articles/print/volume-101/issue-26/general-interest/middle-east-oil-production-to-peak-within-next-decade.html>, 26. 2. 2019).

Oil & Gas Journal (2005). *The oil weapon: past, present, and future* (<https://www.ogj.com/articles/print/volume-103/issue-17/general-interest/the-oil-weapon-past-present-and-future.html>, 17. 4. 2019).

Okogu, Bright E. (2003). The Middle East and North Africa in a Changing Oil Market. *International Monetary Fund*. (<https://www.imf.org/external/pubs/ft/med/2003/eng/okogu/okogu.htm>, 26. 2. 2019).

OPEC (2017). *OPEC share of world crude oil reserves 2017* (https://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm, 25. 3. 2019).

OPEC (2018a). *Oil data: Upstream* (<https://asb.opec.org/index.php/interactive-charts/oil-data-upstream>, 26. 2. 2019).

OPEC (2018b). *Saudi Arabia facts and figures* (https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/169.htm, 30. 3. 2019).

Organisation of Islamic Cooperation (2019a). *History* (https://www.oic-oci.org/page/?p_id=52&p_ref=26&lan=en, 11. 4. 2019).

Organisation of Islamic Cooperation (2019b). *Member States* (<https://www.oic-oci.org/states/?lan=en>, 11. 4. 2019).

Ostovar, Afshon (2018). The First Saudi-Iranian War Will be an Even Fight. *Foreign Policy* (<https://foreignpolicy.com/2018/05/07/the-first-saudi-iranian-war-will-be-an-even-fight/>, 25. 4. 2019).

Ottaway, David (2012). New Era of Relations Between Egypt and Saudi Arabia. *Wilson Center* (<https://www.wilsoncenter.org/new-era-relations-between-egypt-and-saudi-arabia>, 21. 4. 2019).

Ottaway, David B. (1982). Arab Gulf States Take Neutral Stance on Iran-Iraq War. *The Washington Post* (https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1982/06/01/arab-gulf-states-take-neutral-stance-on-iran-iraq-war/075f4f64-c6b6-486b-9382-2b036689c065/?utm_term=.fe3a5e8da1a3, 20. 4. 2019).

POGO (2005). *Saudi Nuclear Intentions and the IAEA Small Quantities Protocol* (<https://www.pogo.org/analysis/2005/07/saudi-nuclear-intentions-and-iaea-small-quantities-protocol/>, 25. 4. 2019).

Population Pyramid (2019). *Saudi Arabia* (<https://www.populationpyramid.net/saudi-arabia/2050/>, 30. 3. 2019).

Qutb, Abdul Hamir (2018). Ayman Nour: Saudi planned the coup in Egypt, UAE carried it out. *Middle East Monitor* (<https://www.middleeastmonitor.com/20180823-ayman-nour-saudi-planned-the-coup-in-egypt-uae-carried-it-out/>, 21. 4. 2019).

Reuters (2011). *Saudi king expresses support for Mubarak* (<https://www.reuters.com/article/egypt-saudi-idAFLDE70S08V20110129>, 21. 4. 2019).

Reuters (2018). *Yemen cholera outbreak accelerates to 10,000+ cases per week: WHO* (<https://www.reuters.com/article/us-yemen-security-cholera/yemen-cholera-outbreak-accelerates-to-10000-cases-per-week-who-idUSKCN1MC23J>, 23. 4. 2019).

Riedel, Bruce (2008). Saudi Arabia: Nervously Watching Pakistan. *Brookings Institution*, 28. 1. 2008 (<https://www.brookings.edu/opinions/saudi-arabia-nervously-watching-pakistan/>, 29. 3. 2019).

Riedel, Bruce (2013a). Saudi Arabia Blames America for the Turmoil in Egypt. *Brookings Institution* (<https://www.brookings.edu/opinions/saudi-arabia-blames-america-for-the-turmoil-in-egypt/>, 21. 4. 2019).

Riedel, Bruce (2013b). Saudi Arabia Cheers the Coup in Egypt. *Brookings Institution* (<https://www.brookings.edu/opinions/saudi-arabia-cheers-the-coup-in-egypt/>, 21. 4. 2019).

Sanger, David E. (2015). Saudi Arabia and Israel Share a Common Opposition. *NY Times* (<https://www.nytimes.com/2015/06/05/world/middleeast/saudi-arabia-eshki-and-israel-dore-gold-netanyahu-share-allies-iran.html>, 18. 4. 2019).

Sharp, Jeremy M. (2019). Yemen: Civil War and Regional Intervention. *Congressional Research Service* (<https://fas.org/sgp/crs/mideast/R43960.pdf>, 23. 4. 2019), s. 1–19.

Slav, Irina (2018). Saudi Arabia Halts Oil Shipments at Key Chokepoints. *Oil Price* (<https://oilprice.com/Energy/Crude-Oil/Saudi-Arabia-Halts-Oil-Shipments-At-Key-Chokepoint.html>, 23. 4. 2019).

Slawson, Nicola (2016). Saudi execution of Shia cleric sparks outrage in Middle East. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/02/saudi-execution-of-shia-cleric-sparks-outrage-in-middle-east>, 21. 4. 2019).

Stark, Holger (2011). Tank Exports to Saudi Arabia Signal German Policy Shift. *Spiegel* (<https://www.spiegel.de/international/world/the-merkel-doctrine-tank-exports-to-saudi-arabian-signal-german-policy-shift-a-791380-2.html>, 18. 4. 2019).

The Embassy of the Kingdom of Saudi Arabia (2011). *King Abdullah Announces New Initiatives to Improve Welfare Services for Saudis* (<https://www.saudiembassy.net/press-release/king-abdullah-announces-new-initiatives-improve-welfare-services-saudis>, 22. 4. 2019).

The Embassy of the Kingdom of Saudi Arabia (nedatováno). *Majlis al-Shura* (<https://www.saudiembassy.net/majlis-al-shura-consultative-council>, 21. 4. 2019).

The National (2011). *The Arab Spring country by country* (<https://www.thenational.ae/world/the-arab-spring-country-by-country-1.401358>, 21. 4. 2019).

The Times of Israel (2018). *Netanyahu: Khashoggi killing was "horrendous" but Saudi stability is paramount* (<https://www.timesofisrael.com/netanyahu-khashoggi-killing-horrendous-but-saudi-stablity-paramount/>, 18. 4. 2019).

The World Bank (2019a). *GDP* (https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=TR&year_high_desc=true, 30. 3. 2019).

The World Bank (2019b). *Population Total* (https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?year_high_desc=true, 30. 3. 2019).

The World Bank (2019c). *Population growth* (https://data.worldbank.org/indicator/sp.pop.grow?year_high_desc=true, 30. 3. 2019).

The World Bank (2019d). *Military Expenditure* (https://data.worldbank.org/indicator/ms.mil.xpnd.gd.zs?end=2017&start=1960&view=chart&year_high_desc=true, 28. 3. 2019).

The World Bank (2019e). *Saudi Arabia* (<https://data.worldbank.org/country/saudi-arabia>, 18. 4. 2019).

UN (1981). *Eight Point Peace Plan* (<https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/5FB09709F4050B8985256CED007390D8>, 18. 4. 2019).

United States Institute of Peace (2018). *The Iran Primer: Timeline of Iran-Saudi Relations* (<https://iranprimer.usip.org/blog/2016/jan/06/timeline-iran-saudi-relations>, 20. 4. 2019).

Vidal, John (2005). The end of oil is closer than you think. *The Guardian*. 21. 4. 2005 (<https://www.theguardian.com/science/2005/apr/21/oilandpetrol.news>, 26. 2. 2019).

Watkins, Thayer (nedatováno). *The Recession of 1973–1975 in the U. S.* (<http://www.sjsu.edu/faculty/watkins/rec1974.htm>, 17. 4. 2019).

WHO (2015). *Yemen: Crisis in Yemen designated Level 3 Emergency* (<http://www.emro.who.int/yem/yemen-news/crisis-in-yemen-designated-level-3-emergency.html>, 23. 4. 2019).

Woodrow, Thomas (2002). The Sino – Saudi Connection. *China Brief* 2 (21) (<https://jamestown.org/program/the-sino-saudi-connection/>, 29. 3. 2019).

World o Meters (2019). *Saudi Arabia Population* (<http://www.worldometers.info/world-population/saudi-arabia-population/>, 30. 3. 2019).

Resumé

The aim of this thesis is to analyze how geographical and power assumptions of Saudi Arabia shape the country's power position and its policy within the region of Middle East. The research period that I chose is from late 1960s and early 1970s to the end of 2018. I have chosen this research period for two reasons: A because of the significant political and economic changes in Saudi Arabia that followed after prince Faisal ascended to the throne in 1964, and B in the 1970s Saudi Arabia managed to significantly strengthen its influence thanks to oil shocks and rising oil prices on world markets.

The thesis is divided into theoretical and empirical section with numerous chapters in both of them. The goal of the theoretical section is to define basic conceptual framework in the field of international relations such as concept of power, concept of region and concept of regional power. In the following chapters I have geographically defined the Middle East region, and analyzed power capacities of Saudi Arabia resulting from the geographic, economic, demographic and military resources of the state, which forms the basis of the power of the kingdom. Fourth Chapter is then dealing with foreign policy objectives of Saudi Arabia while following fifth chapter describes foreign policy behavior and Saudi Arabia's power projection within the Middle East region, such as Saudi Arabia participation in Yemen insurgency, its efforts to maintain the status quo in the Middle East following the surge of protests and revolutions during the Arab spring, its attitude towards the Arab-Israeli conflict or its long-term rivalry with Iran.

We can conclude that the major formative element of Saudi Arabia's power position was historically its vast mineral wealth. This caused massive power growth in the 1970s after oil shocks. With the wealth gained from oil trade, Saudi Arabia could afford to arm itself with modern weaponry and military technology and was also able to financially and materially support its allies within the region. Because of its immense wealth Saudi Arabia can sustain its very active foreign policy and further spread its influence. Because of the

defining features that I've set out in the theoretical part of the thesis, I do not then hesitate to acknowledge Saudi Arabia as a valid inclusion among the strong regional powers in the Middle East region.

Přílohy

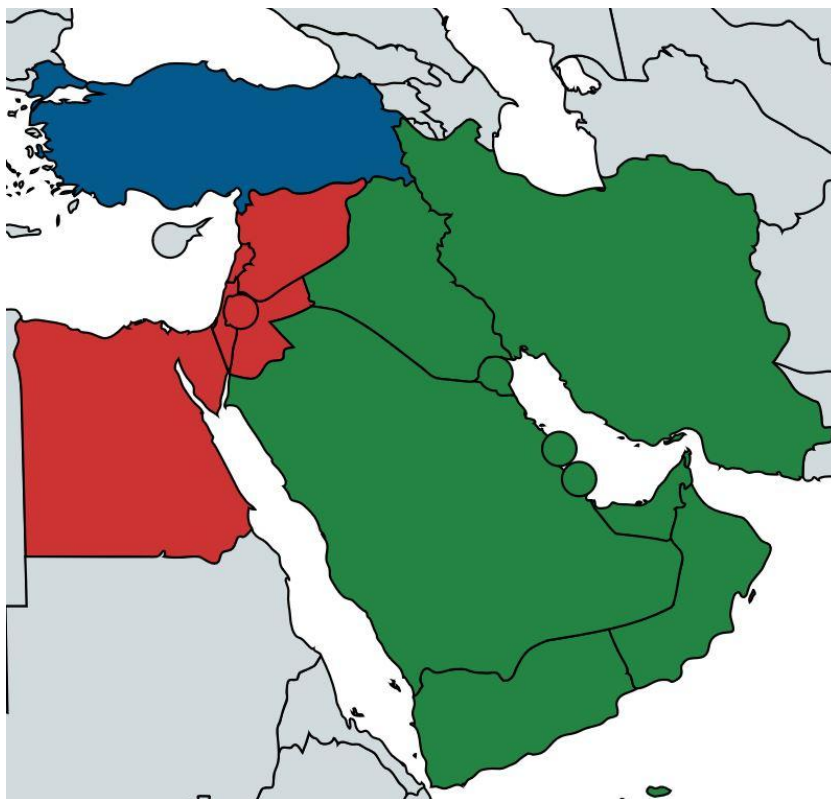
Příloha č. 1: Tabulka zobrazující tři typy moci a zahraničněpolitické nástroje dle Josepha Nye

Zdroj: (Nye 2004: 31). Náhled 16. 2. 2019

	CHOVÁNÍ	ZÁKLADNÍ NÁSTROJE	VLÁDNÍ POLITIKY
VOJENSKÁ MOC	DONUCENÍ	HROZBY	NÁTĽAKOVÁ DIPLOMACIE
	ODSTRAŠENÍ	NÁSILÍ	VÁLKA
	OCHRANA		ALIANCE
EKONOMICKÁ MOC	POBÍDKA	PLATBY	POMOC
	DONUCENÍ	SANKCE	ÚPLATKY
			SANKCE
MĚKKÁ MOC	ATRAKTIVITA	HODNOTY	VEŘEJNÁ DIPLOMACIE
	VYMEZOVÁNÍ AGENDY	KULTURA POLITIKY	BILATERÁLNÍ A MULTILATERÁLNÍ
		INSTITUTE	DIPLOMACIE

Příloha č. 2: Mapa zobrazující dělení Blízkého východu na vybrané subregiony

Zdroj: (Ponížilová 2016: 20–22; Map Chart 2019). Náhled 28. 4. 2019



Příloha č. 3: Mapa Saúdské Arábie

Zdroj: <https://www.nationsonline.org/oneworld/map/saudi-arabia-map.htm>, 10.

3. 2019



Příloha č. 4: Mapa ropné infrastruktury Saúdské Arábie

Zdroj: <https://www.eia.gov/beta/international/analysis.php?iso=SAU>, 19. 3. 2019

Figure 6. Saudi Arabia major oil and natural gas infrastructure
Saudi Arabia major oil and natural gas infrastructure



Příloha č. 5: Hormuzský průliv a teritoriální vody okolních států

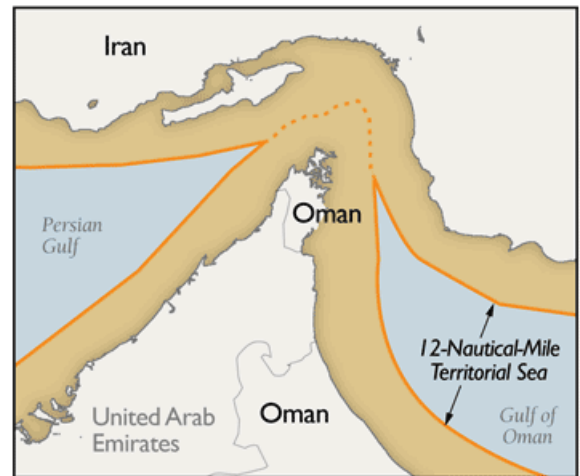
Odkaz: <http://www.eaglespeak.us/2018/02/part-of-old-debate-between-us-and-iran.html>, 23. 3. 2019

Expansion of Territorial Waters in the Strait of Hormuz

Before UNCLOS. Traditionally, coastal states claimed only a 3-nautical-mile territorial sea. Straits states, such as Iran and Oman, had narrow territorial seas that left a corridor of high seas passing through the center of the Strait of Hormuz. As such, foreign warships could easily transit through the strait without entering the territorial waters of either nation.



After UNCLOS. Under UNCLOS, states may claim territorial seas up to 12 nautical miles, essentially closing the high seas corridors that once passed through the center of narrow straits. Today, the Strait of Hormuz—which is only 21 nautical miles wide at its narrowest point—is “covered” by the combined territorial waters of Iran and Oman. Iran and Oman claimed 12-nautical-mile territorial seas in 1959 and 1972, respectively.



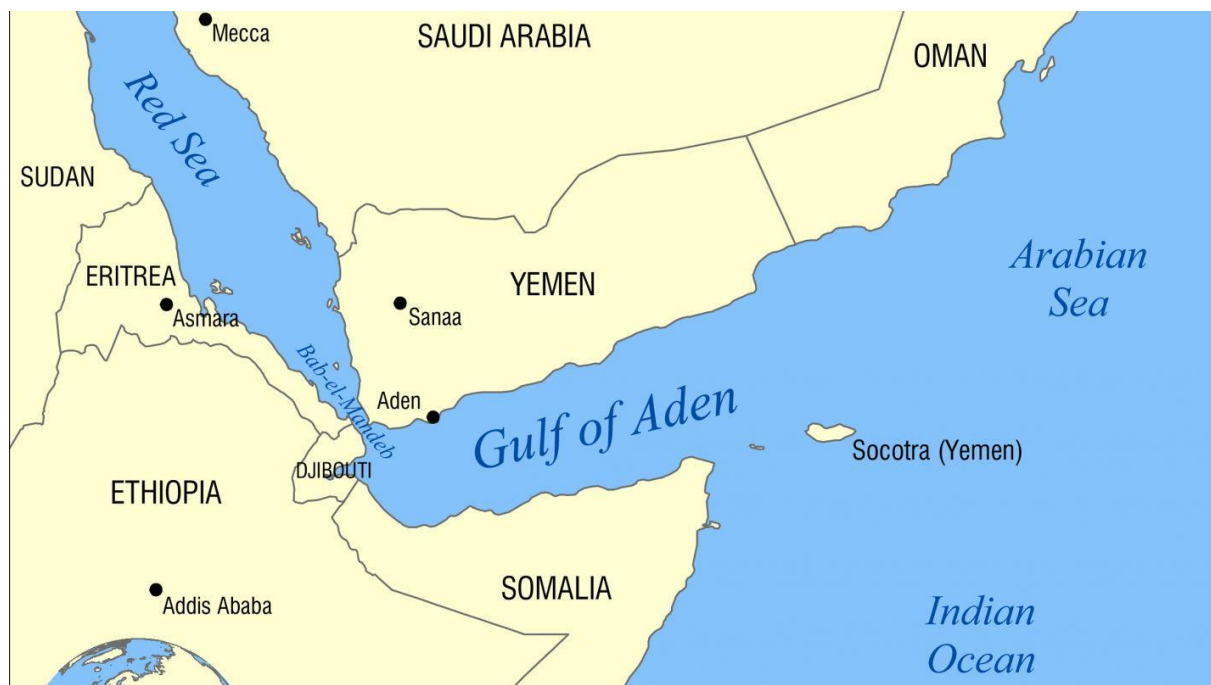
Note: Map locations and boundaries are approximate.

Source: U.S. Department of State, Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs, "Iran's Maritime Claims," *Limits in the Seas*, No. 114, March 16, 1994, at <http://www.state.gov/documents/organization/58228.pdf> (July 28, 2011).

Map | B 2599 heritage.org

Příloha č. 6: Průliv Báb al-Mandab

Zdroj: <https://www.maritime-executive.com/article/yemen-bans-entry-into-its-territorial-waters>, 23. 3. 2019



Příloha č. 7: Srovnání největších importérů zbraní a vojenské techniky

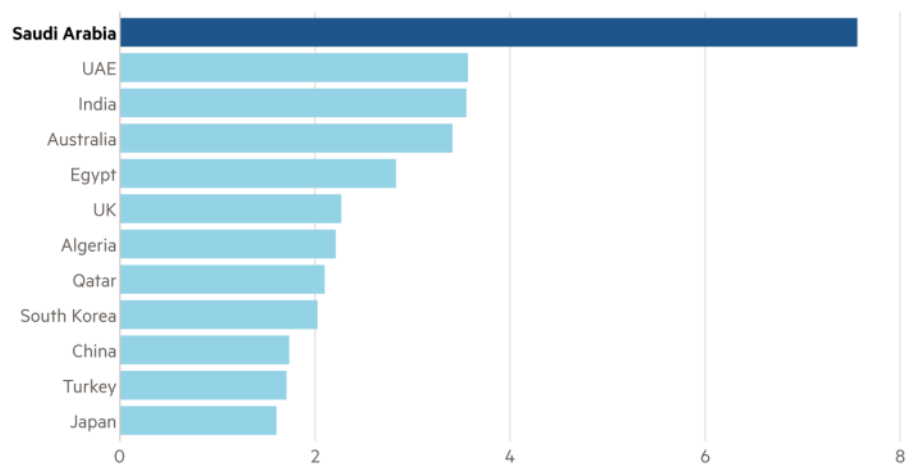
Zdroj: <https://www.ft.com/content/dd836c34-d60b-11e8-a854-33d6f82e62f8>, 24.

4. 2019



Saudi Arabia is the world's largest arms importer

\$bn, 2017*



Source: IHS Markit
© FT

*Estimated value of defence deliveries

Příloha č. 8: Spojenci Saúdské Arábie a Íránu na Blízkém východě

Zdroj: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-42008809>, 23. 4. 2019

Who supports whom

■ Saudi side ■ Iran side ■ Split* ■ Non-aligned



***Syria:** Govt pro-Iran, opposition pro-Saudi. **Lebanon:** Hezbollah pro-Iran, main Sunni bloc pro-Saudi. **Yemen:** Govt-in-exile pro-Saudi, Houthi rebels pro-Iran

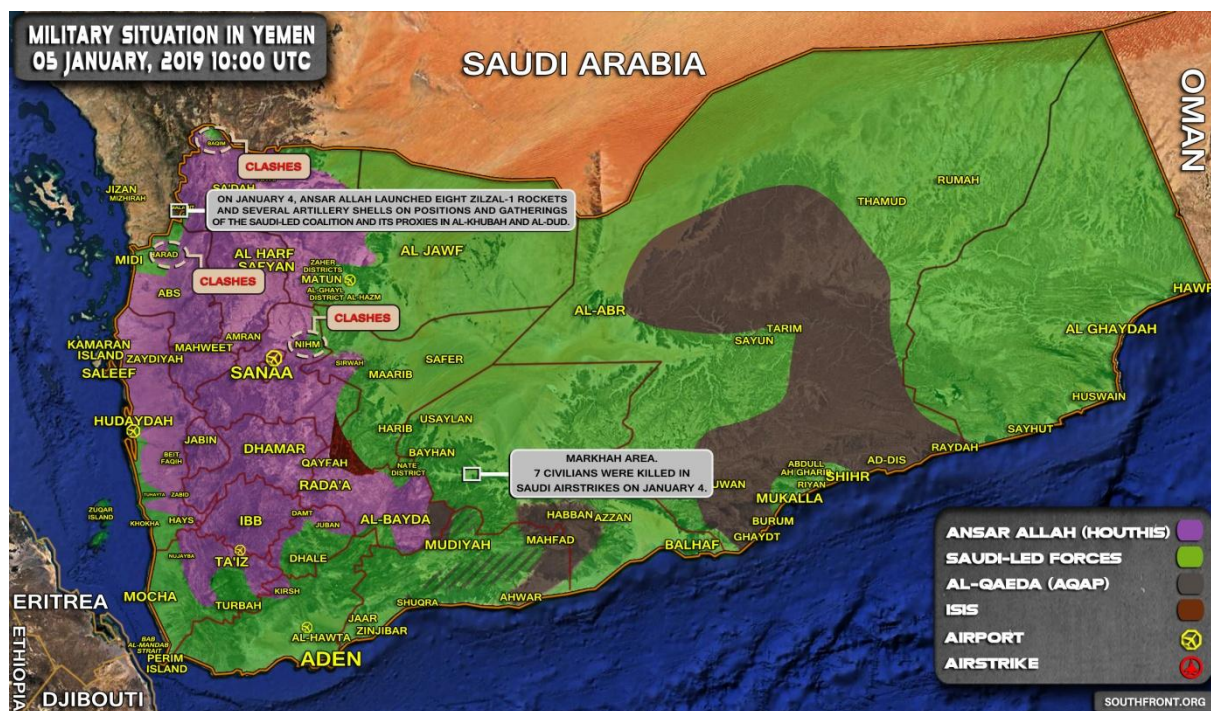
BBC

Příloha č. 9: Současný stav války v Jemenu

Zdroj:

[https://southfront.org/wp-](https://southfront.org/wp-content/uploads/2019/01/5jan_Yemen_war_map.jpg)

[content/uploads/2019/01/5jan_Yemen_war_map.jpg](https://southfront.org/wp-content/uploads/2019/01/5jan_Yemen_war_map.jpg), 26. 4. 2019



Příloha č. 10: Cíle letecký náletů arabské koalice v Jemenu

Zdroj: https://www.theglobalist.com/wordpress/wp-content/uploads/2018/12/chartoftheday_14254_what_the_saudi_led_coalition_is_striking_in_yemen_n.jpg, 26. 4. 2019

